

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL I • NR. 48 • 14 DECEMBRIE 1990

Fotografie de EMANUEL PARVU

**Și totu-i dus. Ca printr-un fum./ Luptînd cu zilele
de rugină./ Prin secol mă strecoar acum./ Să prind
iar picuri de lumină.**

Anna Ahmatova: Nu, nu cu mine s-a-ntimplat...

IN LOC DE SUMAR:

In zilele și săptămînile care urmează, să ne aducem
mereu aminte de cuvîntul de ordine al Revoluției
din Decembrie :

FĂRĂ VIOLENȚĂ!

Un an secetos

Incheiem primul an de la revoluția din decembrie '89. A fost un an neobișnuit de secetos pentru ogoarele noastre, pentru noile noastre instituții, pentru viața noastră intimă. Sîntem incomparabil mai liberi decît cu un an în urmă. Nu sîntem însă incomparabil mai fericiți. Dezamăgirea ne unește, explicarea cauzelor ei ne desparte. De fapt ceea ce căutăm îndeosebi nu sînt cauzele, ci vinovații. Iar vinovații sînt mereu alții. Pentru concetățenii noștri dornici mai ales de liniște, vinovații sînt cei care aspiră mai ales la schimbare. Iar pentru aceștia din urmă de vină este puterea, dimpreună cu sprijinitorii ei.

Examinînd preamultele noastre necazuri și neînțelegeri este bine să nu uităm un lucru: vecinii noștri, care au trecut în '89 prin schimbări asemănătoare, nu par nici ei să exulte de fericire. Tranziția spre post-stalinism este o experiență traumatizantă pentru toți cei care o fantează, și îndeosebi pentru România, a cărei desprindere de stalinism a fost înfăptuită cu costul cel mai ridicat: sînge, distrugerii, moarte.

Cu sau fără aceste reminiscențe în gînd, la noi, puterii i se aduc numeroase imputări, multe nedemonstrabile, dar și mai multe care sar în ochi. M-aș opri la una singură dintre acestea: condiționarea politică a promovării sociale. Celor plasați astăzi în vîrfurile piramidei li se pare firesc, iar criticilor lor li se pare sfîdător faptul că președintele statului, președintele senatului și președintele camerei deputaților au fost citestrei, sub dictatură, membri ai guvernului și ai celor mai înalte foruri de partid; că actualul cabinet este alcătuit aproape în exclusivitate din foști membri ai aceluiași partid; că procurorul general, șeful noii poliții, armatei, televiziunii, agenției oficiale de știri, publicațiilor pentru străinătate (ultimei doi), conform unor facsimile recent publicate, informatori ai Securității sînt foști „cadre” ale PCR; omologii lor mișună atît la nivelul de „jos”, al prefecturilor și primăriilor, cit și la cel „de sus”, al frumosului palat Cotroceni însoțit cu consilierii aduși de după colț, din mult mai puțin frumosul palat al fostei academii de partid.

Titlul acestui pamflet este simplu: dacã faptul de a fi fost cadru sau membru al PCR nu trebuie considerat ca o crimă, nici faptul de a nu fi fost cadru sau membru al PCR nu ar trebui considerat ca o crimă. S-a format un consens că apartenența la PCR nu trebuie pedepsită; nu există însă nici un consens că apartenența la PCR trebuie răsplătită.

Implicația: extrem de dificilă operă a destalinizării este încredințată cu o preferință flagrantă unor oameni care au susținut activ stalinismul și care nu arareori au tras foloase concludente de pe urma lui. Prezența lor măturisire, că slujind stalinismul au mințit, nu dovedește că slujind democratizarea spun adevărul. Criteriul practic al promovării sociale nu este, așa cum se pretinde, competența, ci așa cum se procedează, apartenența. Continînd pe minoritatea semenilor lor politici, oamenii puterii îndepărtează marea majoritate a concetățenilor noștri de la conducerea treburilor publice.

Zimbitoarea neîncredere a puterii față de societate suscită tot mai puțin zimbitoarea neîncredere a societății față de putere și de oamenii pe care se bizuie. Pe fondul convulsiei economice, al anului secetos care s-a scurs, al celor petrecute în vecini, absența zimbatului devine ostilitate, dezamăgirea unora se transformă în exasperare. Și astfel putem citi în presă (România liberă, 4 decembrie 1990) declarația adoptată de filiala locală a unei noi organizații, încheiată cu următorul citat dintr-un document istoric: „Cînd Guvernul violează drepturile poporului, insurecția este, pentru popor și pentru orice parte a acestuia, cel mai sacru dintre drepturi și cea mai indispensabilă dintre datorii”.

Oricît de singular răsună această chemare, ea semnalează totuși riscul de a vedea prima aniversare a revoluției degenerînd într-o catastrofă națională. Schimbarea epocală din '89, plătită de noi cu peste o mie de morți, a fost obținută de celelalte țări est-europene fără victime. De-a lungul istoriei, șocurile violente au provocat stări de îndelung dezechilibru social, cercuri concentrice pus-tuitoare. Tot astfel și la noi morții din decembrie le-au urmat cei din martie, iar apoi cei din iunie. Ultima jumătate de an s-a scurs plină de încrîncenări, dar fără noi vărsări de sînge. Reapărută la orizont, eventualitatea recăderii în violență ne-ar zvrili înapoi într-un ciclu care ar putea căpăta proporțiile unui dezastru. În situația în care ne zăboim, violența poate fi mult mai lesne „firnică” după voie decît oprită după voie. Destinul nostru s-ar putea reduce la dezolantă dilemă dintre o luptă fratricidă și o ordine caronă. Oricare dintre aceste două nenorociri s-ar abate asupra noastră, ea ne-ar exclude complet și pe termen nedefinit dintr-o Europă pe cale de a smulge rădăcinile tradiționale ale celor mai cumpilate violențe care au zguduit-o de-a lungul istoriei.

Dezlănțuirea unor noi violențe nu ar complica imens numai problemele noastre, dar și pe cele ale vecinilor noștri — și în primul rînd pe cele ale basarabenilor și bucovinenilor. În loc să ne reconstruim economia am ruina-o pentru noi și pentru copiii noștri. Un nou val de violență ar confirma alegația ofensatoare care circula în unele cancelarii străine și reuniuni internaționale despre inaptitudinea românilor de a asimila regulile elementare ale democrației. O astfel de regulă elementară ar fi cea potrivit căreia un adversar politic este combătut, nu ucis. Și o altă: păcatele unui guvern tranzitoriu nu se înlătură prin jertfirea intereselor pe termen lung ale națiunii.

Se apropie intîia aniversare a revoluției. Totuși, cîntecul era adăvărât: Ceaușescu nu mai e. Să omagiam memoria celor căzuți ne-adăugîndu-le alții. Țara nu are nevoie de noi victime, ci de noi speranțe.

Acum — ca și atunci: fără violență!

PAVEL CÂMPEANU

COTIDIENE • COTIDIENE

● **DUPĂ PARADĂ...** În dimineața de 30 noiembrie 1990 a avut loc, la București, o paradă în cinstea Zilei Naționale de 1 Decembrie. Dar ideea trecerii pe sub Arcul de Triumf n-a fost corectă. La inaugurarea lui în decembrie 1935, parada a trecut pe sub Arc, însă cu precizie motivată: în fruntea coloanei se afla „batalionul” cu stindardele tuturor unităților ce participaseră la războaiele de independență (1877/78) și de întregire (1916/19); apoi veteranii acestor războaie; apoi unitățile care, toate, aveau drapelul ale antecesorilor care participaseră la acele războaie. În decembrie 1941, coloana avea în cap noii cavaleri ai Ordinului Mihai Viteazul, iar trupele veneau direct de pe front. La 23 august 1945 (sub guvern comunist) s-a păcătuț pentru prima oară: pe lângă unitățile venite de pe front s-au introdus și formații de instrucție, ale căror ostazi nu părăsiseră vreodată garnizoanele de pace. Pe urmă, totuși, nimeni nu și-a mai permis așa ceva. Pentru că se știe că pot trece pe sub Arc numai învingătorii în lupte duse pentru apărarea patriei. Acum...

Am urmărit cu atenție academiile militare, școlile, subunitățile reprezentative. Constatările sînt edificatoare pentru un profesionist. În linii generale, a fost vizibilă prezența — încă apăsată — a amprentei lăse de regimul trecut. Amprentă deosebită într-o suneție de amănunte de organizare, echipare, mișcare. Detalii secundare? Niciodată.

Se vor fi făcut, probabil, unele eforturi. Însă ceea ce am văzut nu era, nu este încă adevărata armată română. Iar pentru a se ajunge la ea se impun transformări fundamentale, începînd cu eradicarea de concepții, sisteme, elemente de structură, regulamente, proceduri și — mai ales — oameni, eliminări rigurose necesare. Sau se va ajunge la un rău mai rău decît cel dinainte de decembrie 1989. (M.L.O.) ●●●

● **SEMINARUL „Pentru Democrație”** inițiat de „The New School for Social Research” din New York, ale cărui lucrări se desfășoară la București în organizarea Universității și a Grupului pentru Dialog Social, și-a ținut cea de a doua sesiune luni 3 decembrie a.c. La dezbateri au fost prezenți rectorul Universității, profesor N. Cristescu, cadre didactice, sociologi, studenți. Lucrările au fost prezidate de profesorul Lazăr Vlăsceanu, prorectorul Universității. Seminarul a avut ca temă „Tranziția la economia de piață, privatizare, liberalizare”. După referatele expuse de dr. Mugur Isărescu, Guvernatorul Băncii Naționale, dr. Va-

sile Pilat, economist, și dr. Pavel Cămpăanu, sociolog, au luat cuvîntul numeroși participanți printre care profesorii Mihai Solcan, Silviu Brucan, N. Cristescu, Ihor Lemni și a.

Următoarea sesiune avînd ca temă „Violența, non-violența, cultura fricii” va avea loc în sala Senatului Universității la data de 14 ianuarie 1991. (P.C.) ●●●

● **A FOST „CIMITIRUL SĂRACILOR” CIMITIRUL EROILOR?** Cadavrul femeii care apare în celebra fotografie, ce a făcut inconjurul lumii, cu un sugar pe burtă simbolizează pentru mulți tragedia Revoluției timișorene. Din datele primite de la Institutul Medico-legal și din ziarul „Renasterca bănățeană” rezultă că este vorba despre BAITAN SAMFIRA, 65 de ani, din Timișoara, decedată în urma unei come alcoolice pe data de 8.XI.1989 (alcoolemia în momentul decesului era de 4,3 grame la mie). Sugarul era STELEAC CRISTINA, 2 luni, din Timișoara, decedată prin moarte spontană. Cadavrul, aflat într-o avansată stare de putrefacție, avînd membrele inferioare legate cu sîrmă, găsit pe o masă de beton din clădirea cu două încăperi a cimitirului, a impresionat prin presupusele torturi ce s-ar fi săvîrșit în acel loc și a căror probă materială ar fi. Realitatea este că avem de-a face cu o persoană neidentificată găsită la data de 8.XI.1989 în Timișoara, într-un câmin de termocăldere subteran, ale cărui două găuri de acces nu aveau capac. Pentru a putea fi scos a fost ancorat peste torace cu o sîrmă.

Cazurile prezentate fac parte din cele 42 de cadavre, din care doar 32 identificate, formînd categoris — fără apartinător — în „cimitirul săracilor” în anul 1989. Suma alocată pentru fiocare, de 500 lei nu permitea înmormîntarea în gropi individuale cu cruce pe care să fie trecută mențiunea „neidentificat”, numărul de înregistrare de la starea civilă, data și locul decesului, conform dispozițiilor legale.

Ziarul „Timișoara” ne pregătește o surpriză. În curînd vom putea citi relatarea unui vofer care a efectuat anterior dezgropări cadavrelor de mai sus și a marșurilor x-ristilor mai multe transporturi de la „cimitirul săracilor” către un vagon frigorific din gara orașului. Era vorba despre trupuri ale unor oameni împucați în acele zile pe străzile Timișoarei. Ca urmare, avem de-a face totuși cu un cimitir al Eroilor Revoluției? (A.D.T.) ●●●

● **PENTRU STUDENȚI** revista 22 organizează luni, 17 decembrie, ora 15.00 o întîlnire cu cei interesați de activitatea publicistică. Considerînd că

din peisajul publicistic al capitalei lipsește o revistă care să exprime punctul de vedere al studenților altfel decît în mod întâmplător, revista 22 dorește să vină în întîmpinarea problemelor tineretului prin organizarea acestor întîlniri care să dea fiecărui student cu talent gazdăresc posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere în problemele actualității. Studenții care vor dovedi aptitudini reale pentru gazetărie vor deveni colaboratori permanenți ai revistei noastre. (S.T.) ●●●

● **SCUZE. REGRET SINCER.** că am atribuit-o pe d-na F. Mitroiu ziarului „Adevărul”, pe baza unei informații neverificate. Îi asigur pe domnul C.T. Popescu că sînt ultima persoană care ar vrea să îngroașeze efortul arhivă tinere a ziarului „Adevărul” de a sterge amintirea primăvărată a celeilalte aripi, care aparține aceleiași generații ideologice cu d-na Mitroiu. (A.M.) ●●●

● **UN ISTORIC** — așa cum domnia sa cu suficientă emfază, și-a declinat profesia la catedra fesenistă a parlamentului — cu gîndul curat de a-și ajusta viitoarea pensie la calculul pe ultimele 12 luni post-revoluționare — și-a manifestat, zilele trecute, aprobriul său în legătură cu imixtiunea Statelor Unite ale Americii și a celorlalte țări occidentale în treburile interne ale țării noastre. Domnul Faur, căci acesta e numele, deputatul F.S.N. de Bihor, perora clar și răpăcat în fața Parlamentului cum că nu avem a da socotena Occidentului pentru ceea ce se petrece în țara noastră, mai ales în ceea ce privește activitatea comisiei parlamentare de anchetă a evenimentelor din 13-15 iunie a.c. Și, mai adăugă domnia sa, făcînd o comparație cel puțin riscantă, între anchetarea atentatului neclădit împotriva președintelui Kennedy și anchetarea evenimentelor din 13-15, că nimeni nu are dreptul să exercite presiuni față de activitatea acestei comisii, să o lăsam să-și facă treaba în liniste. Altfel spus, să stăm liniștiți și să așteptăm. O bună, două, câteva mîndre prezidențiale și, după alți 45 de ani, de ani-lumină, odiosoși vinovați să fie trași sau re-trași la răspundere.

Hai să fim serioși, domnule „teacher”. Cu „istorii” din acestea nu mai pot fi adormiți nici mîșcar copiii, darămite larăgi un popor. Căci semnul liniștit, al așteptării, acest somn al rațiunii pe care implică îl propuneți, comportă — chiar dacă vă convine sau nu — riscuri inimaginabile, el poate gesta monstrii. (C.S.) ●●●

● **SILVIU BRUCAN** oculte fondul chestiunii. Am apreciat euzistica domnului Silviu Brucan și de această dată, cum am admirat-o întotdeauna. Dar una este stima pe care o portî unii adversari inteligenți, și alta sucombară necondiționată în fața unor argumente la drept vorbind formale. Bineînțeles că este mai greu să fii la putere astăzi decît să fii în opoziție. Dar la fel de limpede este că acela care va fi la putere la viitoarele alegeri va avea o poziție privilegiată. Și aici inclin, stimat domnule Brucan, să mă gîndesc mai mult la neo-comuniști și la gașca oportunistă care îi flanchează ca fiind adevărații maștrii în falsificarea alegerilor. Nu-i vorba deci că Frontul, rămas la putere, își va pierde creditul pînă atunci, problema este dacă vor mai fi libere alegerile sub conducerea unei formațiuni care nu se gîndește să cheltuiască banii pentru a dota Parlamentul cu computere în sprîjinul unicului vot democratic cunoscut — votul secret — dar simpatizează în schimb cu investițiile cerute de dl. Măgureanu privind echipamentele Securității (știi și dv., știu și eu cum se folosesc aceste echipamente). Așa că, vedeți dv. — de fapt însă știți foarte bine — fondul chestiunii este cu totul altul. (A.M.) ●●●

● **UN HECTAR DE DREPTATE SAU:** micuța noastră polemică, foarte înviorătoare în condițiile în care pericolul neo-comunist a obligat opoziția deosebi la o omogenitate lipsită de nuanțe, e situată în marginea unei probleme mai vaste, definită la modul cel mai general în semipolemica Al George-Cioran. Pe scurt: și eu cred că Dumnezeu a fost deasupra Pieței Universității. Dar părerea mea este că a fost numai acolo, iar Piața Universității, vă reamintesc, e poate ceva mai mare de un hectar. În interiorul acestui hectar aveți dv. dreptate. (Textul „Statul tinerilor” confirmă neînțelegera.) Vă soun drept că personal ag da tot ce am ca să aveți dreptate în interiorul întregii granite românești. Din păcate chiar și în acel spațiu restrîns Dumnezeu a fost crucificat de mineri, fără ca restul țării să se convertească la noua religie. Și e nedrept să-mi vorbii de filosofie și chiar de ideologie cînd obiectia mea viza o

mentalitate care influențează decisiv politica. Dacă nu vom comporta și la viitoarele alegeri „en philosophes”, n-are rost să ne mai deranjăm, doar așa, pentru a da satisfacție adversarilor. P.S. Miine v-ar conveni să ne întîlnim? (A.M.) ●●●

● **ZIUA MINERILOR.** De cîrînd Parlamentul României a celebrat într-una din ședințele sale „Ziua Minerilor” (ne întrebăm, cînd oare va celebra și „Ziua Studenților”? Minerii au fost elogiați în discursurile parlamentare și pentru spiritul lor civic: la jumătatea lunii iunie, este adevărat, ei au comis și unele „mici excese” (sic!), dar acțiunea lor în Capitală a fost benefică.

Întă însă cum s-a repercutat „acțiunea benefică a minerilor” români în Bulgaria: studenții de acolo nu intrat în grevă cîrînd demisia guvernului; muncitorimea s-a alăturat studenților declarînd grevă generală; în primele rînduri ale muncitorilor s-au aflat minerii care spunea: „noi am venit să-i anărm pe copiii noștri, noi nu sitem ca minierii români!”. Oare cînd vor veni minerii români, conștienți de modul în care au fost manipulați și de faptele atroce pe care le-au săvîrșit, să-și ceară public iertare? Oare nu cred ei că a venit timpul pentru penitență? (Gh. C.) ●●●

Dreptul la replică

DOMNUL REDACTOR ȘEF,

Subsemnatul Atomulesei Ioan, de profesie jurist, în virtutea dreptului la replică, vă rog să publicați prezenta dezmințire privitor la acuzațiile ce mi se aduc în articolul apărut în revista dv., nr. 44 din 16.11.1990, intitulat „Cartierul general al Securității trece la economia de piață”.

În articol se fac următoarele afirmații privind persoana mea: — „și ceilalți lideri ai minerilor. Cămărășescu, Atomulesei, s-au dus la București cu automobilele personale pentru a nu apărea imprensă cu mineri”.

— „Sub președinția lui Krauss Vodis'ov, CFSN a audiat afirmațiile fostului șef al C.I. și secretar al Securității municipiului, cpt. Atomulesei Ioan referitoare la colaborarea lui Dobre cu generalul Macri plătită cu circa 8.000 lei lunar și l-a expulzat pe lider din vale, Cpt. Atomulesei Ioan a devenit lider de acțiune, conducînd mineri la 13 — 15 iunie în acțiunile de represalii”.

Consider că aceste afirmații grave, tendențioase sînt făcute în scopul vădit a mă discredită, a-mi leza demnitatea, fiind de natură a-mi aduce incommensurabile prejudicii morale și chiar materiale, și, prin urmare se impun unele precizări:

Sînt avocat, în cadrul Baroului județului

Hunedoara, din anul 1987, nu am fost și nu sînt lider al minerilor și nu am lucrat niciodată în domeniul mineritului.

Privînd pretinsa colaborare a numitului Dobre C-Iin cu fostul general de securitate Macri Emil, plătită cu suma de 8.000 lei lunar, arăt că nu am făcut în nici o împrejurare o astfel de afirmație.

Afirmatia privind participarea mea la evenimentele din 13 — 15 iunie, în calitate de conducător al minerilor, o consider o aberație. Nu am fost în București în 13 — 15 iunie, nici cu autoturismul și nici cu alt mijloc de transport, neparticipînd în nici un mod la evenimentele petrecute în țară în acea perioadă. Nu am nici o tangență cu deplasarea minerilor la București, fiind tot timpul în Petroșani, fapt ce se poate constata și din încheierile de ședință ale proceselor la care am participat.

Din cele scrise în acest articol, în referire la persoana mea, real este doar faptul că am fost ofițer de securitate pînă în vara anului 1987, cînd am trecut în rezervă la cerere (din motive care nu-si găsesc locul a fi arătate în acest context), am lucrat numai la contra-spionaj și nu la C.I. și nu am fost nici secretar n.c.r.

Privitor la semnatarul articolului, Crisan Ioan din Deva, fac precizarea că urmează a fi cercetat penal, pentru colaborare, în urma năstăvrii ce am înaintat-o Procuraturii Locale Petroșani înregistrată sub nr. 1099/P/1990, Cu stimă,

Atomulesei Ioan

Muzeul de Istorie a RSSM

STALINISMUL

în destinele oamenilor

EXPOZITIE

E-EXPOZITIE

● **ILUSTRĂM** prezentul număr cu imagini din expoziția „Stalinismul în destinele oamenilor”, organizată în București cu concursul Muzeului de Istorie a Moldovei din Chișinău. Fotografii de EMANUEL PĂRVU ■

Pentru cititorii interesați (și dornici de a primi cu regularitate revista) redacția noastră oferă și o altă variantă pentru abonamente. Doritorii se pot adresa direct redacției, trimițînd un mandat postal cu suma necesară pe numele RADU STOICA.

Costul unui abonament în aceste condiții este de 130 lei pe trimestru.

Informații suplimentare puteți obține la telefon 14 15 25, 14 17 76 sau la sediul redacției.

Începînd cu data de 1 decembrie 1990 corespundența pentru revista „22” va fi expediată pe adresa O.P.22 — 133

BENEDETTO CROCE

„EPURAREA” din Italia după fascism

Acțiunea care se întreprinde acum a fost întotdeauna prevăzută și recunoscută drept inevitabilă și necesară, iar de citiva vreme s-au făcut mai insistente cererile și indemnurile de a nu o mai săboia. Dar eu, fără să-l tăgăduiesc desigur inevitabilitatea și necesitatea, sînt dintre aceia care, odată cu apropierea ei, simt cum îi se umple sufletul de gânduri grave și de o teamă, pe care o socotesc binefăcătoare, totuși teamă.

Ar fi de prisos să vă spun vouă (Croce se adresează membrilor Partidului Liberal) că trebuie înainte de toate rezistat unii impuls care, la mulți, e de răzbunare, fiindcă răzbunarea este totodată rău și stupidă, așa încît îi dăunează celui care o săvîrșește mai mult decît celui care o îndură. Dar trebuie să ne ferim și de un sentiment — care, în sine, ar părea că se impune, acela de „a implini dreptatea” pedepșind încălcările legii morale. O asemenea sarcină pe vremuri era lăsată în seama lui Dumnezeu, care nu știu dacă a fost vreodată dispus a o primi în această formă; desigur, ea nu le revine oamenilor. A cerceta conștiința morală, a lerta și a pedepsi va să zică un proces care se îndeplinește de către fiecare om în parte, pentru sine însuși, printr-un examen interior, cu critică și îndreptare, proces în care fiecare din noi poate greși, cum se întâmplă adesea, nu numai prin sofistica indulgentei, ci și prin excesive scrupule și renunțări.

Așadar, teiul pe care trebuie să ni-l propunem în această acțiune care ne așteaptă, este numai de a face cît putem și cît se cuvine pentru a contribui, după puterile noastre, la creșterea unei lumi mai bune sau măcar ceva mai bun decît cea precedentă. Acest tei ne dă, doar el, dreptul de a „epura”, adică de a-l îndepărta de la participarea activă la viața publică pe aceia care sînt primejdioși pentru echilibrul de libertate, pace și muncă spre care tindem atarului, pe aceia care, prin atitudinea pe care au dovedit-o și prin cea pe care putem presupune că o păstrează neschimbată în intențiile și reacțiile lor, îndreptătoare o întemeiată neîncredere. În același caz se găsesc și aceia care, prin poziția lor socială și prin autoritatea de care încă se bucură, chiar dacă nu mai sînt în stare să dăuneze activ, ar rămîne periculoși dacă ar fi lăsați mai de parte în aceleasi posturi, deoarece ar fi jigni sentimentul public și, mai grav, ar da răul exemplu al ticălosiei nepedepsite, al obrazniciei și al nerusării.

După cum vedeți, zicînd acestea mă apropiez de o concluzie de bun simț, pe care am găsit-o pe buzele multora: anume că, în această operă de eliminare, trebuie să fim severi cu persoanele de grad înalt și indulgenți cu marea mulțime a gradelor inferioare. Într-adevăr, aceia și nu aceștia sînt, în general, cei care dau răul exemplu și ascund intenții rele; ceilalți care s-au alăturat regimului trecut și l-au servit pentru a-și satisface nevoile economice proprii sau pe acelea ale familiei sau chiar, dacă vreți, de frică, din vanitate, din ignoranță sau din prostie. Fiecare, chiar printru aceștia din urmă trebuie să ne amintim că au fost unii care nu s-au mulțumit doar să slujească regimul căzut și să facă acel rău care era în natura însăși a legilor și ordinelor sale, ci au făcut rău pe seama lor chiar, din „exces de zel”: după convenita verificare, ei vor urma să fie eliminați și denunțați tribunalelor, dacă au săvîrșit delicta prevăzute de lege.

Dar chiar față de cei de grad înalt a căror directă responsabilitate se dovedește, mi se pare că nu se poate proceda, cum au vrut unii, după criterii externe, cu apartenența lor, de exemplu, la „squadrismo”, la „gerarchismo”, la „sciappa littoria” ș.a.m.d. (sînt cuvinte de care mi-e silă și pe care aș dori să le uit), deoarece numai cu asemenea criterii se poate construi o scară de responsabilitate și pedepșirea mai mare sau mai mică, după cum nici nu putem adopta aceste criterii spre a-l deosebi pe cel care merita o pedepșă aspră de acela care au dreptul la indulgență și amnistie. Căci și între cei care s-au împodobit cu grandioase și nevroze titluri fasciste, sau care au ocupat funcții înalte, sînt unii care, ignoranți, amăgiți, naivi sau netoți, merita poate lertarea pe care Hristos a acordat-o celor care nu știu ce fac. Pe de altă parte, eînt și alții care și-au dovedit capacitatea intelectuală, cultura bogată, bunătatea intențiilor, ceteodată trecute în faptă, și căroră li s-ar cuveni aplicată hotărîrea din Evul Mediu pentru condamnații la moarte care — lucru rar pe vremea aceea — știau să citească și să scrie: *Excellens in arte*

non debet mori (Nu trebuie ucis omul priceput sau vrednic). Nu știu eînt sînt ei la număr, dar mi s-a întîmplat să întîlnesc și din aceștia.

Cum trebuie deci hotărît, dacă nici criteriile externe, titlurile și funcțiile, nu sînt dovezi îndesajuns de grăitoare? Desigur, nu e altă cale decît examenul individual, care are nevoie de minte largă, de onestitate și de severitatea judecătorului.

Înteleg că această sarcină e anevoioasă și delicată. Știu bine că orice problemă „de persoană”, cum se zice, e penibilă și chiar odioasă; admit și că un asemenea examen nu poate evita, cu oricîtă atenție

ar fi întreprins, unele greseli sau inegalități de tratament. Totuși, cum spunem, nu există altă soluție, fiindcă aceea alcasă pînă acum, a criteriilor externe, va produce greseli la fel de mari, dacă nu chiar mai mari, și va conține eroarea fundamentală de a nu ține adine, ci de a lungea la suprafață, ducînd la o operă zadarnică și, prin înesui principii ei înșelător, la efecte deplorabile.

Vreau să adaug că, din cîte am aflat de la persoane bine informate, mulți dintre cei „epurați” sau care se tem că vor avea aceeași soartă încercară să se înscrie în partidul extremist prin excelență, care este cel comunist; și nu numai bieții oameni care au avut funcții mărunte sau slujbe neînsemnate, ci chiar unii cu poziții înalte în trecut.

Sorrento, 12 ianuarie 1944

(Benedetto Croce, *Per la nuova vita dell'Italia. Scritti e discorsi*, Napoli, 1944, pp. 46—49, traducere de Andrei Pippidi)

*) Termen din vocabularul oficial fascist.

1 DECEMBRIE

Dați-mi voie să vă spun că sîrbăciunea care ne-a adunat aici nu e a națiunii decît în al doilea rînd. În primul rînd, ea e a statului, care poate fi mai nou decît națiunea și care, cum e cazul nostru, nu-și păstrează totdeauna întocmai acele hotare care au fost odată, în feri-lui eam de dreptate istorică de amintirea căruia urmașii nu vor să se desprindă.

Identitatea românească s-a născut dintr-o construcție treptată, care a durat secole, și dintr-o reîntemeiere a cadrului politic al națiunii prin care, în 130 de ani, ne-am adaptat la condițiile, de cîteva ori schimbate, ale părții de lume în care trăim. Prima dată prin fapta făuritorilor Unirii celei dintîi și al independenței; rezultatul a fost primul stat românesc modern, regatul din 1851, intrat cu drepturi depline în familia puterilor europene. A doua oară, în 1918, prin scria succesivelor acte revoluționare care au întregit granițele României cît să cuprindă, ca niciodată pînă atunci, întalitatea națiunii și, alături de ea, printr-o legătură consolidată timp de două decenii, naționalitățile care au acceptat legea românească. Statul de la 1918 era deținătorul unei triple legitimități: moștenitor al unui vechi drept și al operei unificatoare prin cultură și relații economice, răsplăta unei jurițe a ostaiilor și a populației civile, instrument al introducerii unor principii emancipatoare, democratice, intrupate în Constituția din 1923. Așadar, în aceste ocazii, biruința a fost de parte modernității, chiar cu prețul sacrificării unor tradiții. A treia oară însă, după ultimul război mondial, alit tradiția, cît și modernitatea au fost respinse: românii au interiorul frontierei strîmătate, cît și în afara lor, au avut de îndurat un regim străin și opresiv, vinovat de inapoierea și degenerarea în care ne-a găsit ea de-a patra etapă a refacerii comunității noastre naționale. Aceasta a început în decembrie trecut: ne apropiem de capătul primului an de conflict între idealul nostru, în care modernitatea se uneste cu tradiția, și tendința de a salva structurile și mentalitățile comuniste sub un pretext sau altul.

Criza în care ne aflăm astăzi, cu revenirea dezorientării și a pasivității la unii, cu indignarea căreia alții îi dau glas contra tuturor căderilor, nu e decît consecința unei revoluții neimplinite. Pentru a o desăvîrși, vă chemăm să intrați în lupta care nu se poate lipsi de niciunul din noi, fiindcă, alfel, cel care n-au participat la ea nu vor avea dreptul de a spune că au contribuit la restructurarea societății românești în sens democratic. Atunci, din refacerea unei legături reale între o societate înnoită și statul care o va exprima autentic, va apărea adevărata identitate națională.

1 Decembrie este o dată simbolică. Semnificația ei ne e scumpă, nu numai fiindcă evocă unitatea națională deplină, ci și pentru că, peste toate despărțirile sociale și politice, românii s-au apropiat în clipa aceea mai mult decît oricînd de solidaritatea națională. În viața statelor, ea și în a noastră, a flecărușii, o aniversare trebuie să fie doar un prilej de a măsura cu privire anii lăsați în urmă și de a ne pregăti pentru o datorie tot mai grea.

Altminteri, o aniversare trece, alta vine, și, cînd li s-a închinat tăturaora prinsoful eveniment de retorică, oamenii rămîn aceiași, fără să-și fi pus măcar

o dată întrebarea care este propria lor responsabilitate în ce se întimplă. Vă mărturisesc că am șovăit să iau cuvîntul aici, la încă o aniversare. Căca eu nu-a hotărît a fost pe de o parte convingerea că organizatorii doresc să nădă tocmai un cuvînt în care să se răsfîrîngă moderat și calm interpretarea la care e dator istoricul față de evenimentele de acum 60 de ani. A fost și, dacă e să spun tot adevărul, sentimentul că mi-o cere legătura firească cu ei căruia în 1918 i-a fost dat să prezideze, chiar în această sală, primul Parlament al României întregite. Dar mai ales a fost nemulțumirea față de aspectul oficial pe care autoritățile l-au dat zilei de astăzi. În loc de sfială și de smerenie pe care le așteptam, o pompă stîngace și aragantă, trenuri speciale pentru a transporta solemn reprezentanții națiunii la Alba Iulia în ceea ce ar fi trebuit să fie un pelerinaj și a fost o întrecere oratorică printru rușinoase hudeții, fără a mai vorbi de trecerea pe sub Arcul de Triumf a unor soldați care nu se întorceau invingători din luptă. În același timp, zisul care plângărește numele de „România Mare” și-a încădult să-și apostrofaze pe conecționali noștri maghiari cu o grosolanie fără precedent și cu o violență care e o chemare fălșă la crimă.

Ca, într-adevăr, ziua de astăzi să aibă răsunet în conștiința tuturor locuitorilor acestei țări, trebuie altceva decît insirarea, mai mult sau mai puțin exactă, a vicliumelor românești și căror sînge a stropit pămîntul Ardealului. Amintirea lor, întelitoare la răzbu-nare, a devenit arma unor uncliri moarte să ne dezbină, întocmai cum proceda și regimul trecut. E un argument de război, nu de pace. Se uită că, în 1918, au avut loc revoluții atît în Transilvania cît și în Basarabia, parte din mișcările mult mai întinse care nu făcînt să se prăbușească cele două imperii vecine și care au dat românilor înafara granițelor vechi libertatea de a îmbrățișa trunchiul țării. Moștenirea acestor revoluții nu este o vedenie sîngeroasă, ci prezenta însăși a idealului democratic pe care se bazează credințele noastre politice.

Memoria colectivă, de la o vreme, își toarnă undele în tiparul fărînt de intelectualii națiunii. De ei — și e răspundere uriasă — depinde ceea ce vor să-și amintească toți compatrioții lor trecuți prin școală. Memoria românilor, din cauza alegerii făcute de istoricii lor, n-a reținut suferința încă alit de aproape de noi, a uitat Gherlele, Aiudurile, Canalul, și s-a fixat pe Mihai Viteazul, pe Cuza sau Avram Iancu și pe sfînta faptă de la 1 Decembrie. Datele din același an 1918 la care Basarabia și Bucovina și-au exprimat dorința de unire cu România erau terse zilnic din amintiri. Numele unora dintre autorii morali ai evenimentului de la Alba Iulia au fost acoperite de o școală a tăcerii oficiale: Maniu, Hossu, Valda-Volevod, Miron Cristea, chiar, pînă acum 25 de ani, N. Iorga.

Dacă imaginesc trecutul nostru va fi în sfîrșit totală, coerentă, unitară și consecventă, vom cînta așa cum se cuvine exemplul întemeietorilor de stat românesc și, deopotrivă, ne vom arăta vrednicia de libertatea a cărei făgăduială a mijit iarăși anul trecut, în alt decembrie de neuitat. ■

ANDREI PIPPIDI
(Cuvîntare la adunarea Alianței Civice de la Ateneul Român)

ACENTE

Alina Mungiu

• Cum se va sfîrși

Peste tot ceea ce trăim în aceste zile s-a așternut presiunea unui sfîrșit inevitabil. Provisoratul a devenit la fel de insuportabil ca și tot ceea ce are pretenție de definitiv. Intre neliniștea economică și calmul plat parlamentar, omul de rînd simte că nu mai poate să îndure. Dintre toate instituțiile noi noastre democratice, Adunarea Constituțională a reușit să devină cea mai impopulară. O mie de morți au fost necesari ca la 29 mai poporul nostru să aleagă acești reprezentanți. Citeva luni mai tîrziu, singurul consens este în legătură cu inutilitatea lor și mîrimea excesivă a salariului. Ca să-și justifice existența se scumpește remunerația, deputații se războiesc cu televiziunea și cu cotidianul „Adevărul”, fără să se fi apropiat măcar de un pas de Constituția promisă. E limpede că vor întinde termenii la maximum, și este un lucru omenesc: cine știe dacă vor fi aleși a doua oară? Toți cei care „s-au ajuns” în aceste luni împărțeseră aceeași mentalitate: nu se știe dacă se vor menține a lună sau un an, deci totul trebuie apucat acum, repede, fără zăbavă, poate nu mai prind alțiadați! Aceasta nu face decât să contribuie la impresia de prăbușire iminentă.

Frăbușire, însă, a cui? Datorită faptului că care s-a simțit deoparte de chestiunile arătătoare economice, președintele este încă destul de popular, mai cu seamă în provincie. Popularitatea aceasta nu servește însă nimănui la nimic — dacă președintele s-ar fi servit de ea pentru a împăca muncitorii și prefurții, ar mai fi fost ce ar mai fi fost. Așa însă, președintele e ocupat să pună treptele spre o rapidă dictatură personală. Guvernul are măcar aerul că se agită cu reforma, dar pe d-l președinte nu-l preocupă în mod evident decât puterea politică.

A căzut prima ninsoară, s-a lăsat frigul. La venirea iernii se încheie alianțe ciudate. Apariția partidului comunist, salutat cu proteste fără noimă, corespunde unei realități. Interlocutorii mei de prin trenuri, care se revoltau că guvernul privatizează cînd a promis că nu va face, au în sfîrșit reprezentanții. Să fim drepiți și să recunoaștem că ar fi fost absurd ca nenumărații adepți ai economiei etalizate și ai partidului unic să nu-si albe reprezentanții lor. Nu are rost să fim ironici: partidul comunist este necesar. De altfel, nu se constatare destul de limpede în scrierile Pieței Universității — zonă liberă de neocomunism, că restul țării începuse să apere comunismul? Cu aceasta nu vreau să afirm că sînt patru milioane de comunisti în România. Sau chiar dacă sînt alții, ei nu se suprapun nici aproximativ pe foștii membri P.C.R. Pe de altă parte, sindicatele revoltate de falsa liberalizare, se găsesc în situația de a se alia mai curînd cu tabăra anticomunistă decât cu o social-democrație.

Structurile autoritare sînt aproape refăcute. Armata a eliminat ideea de democratizare și a anunțat că deschide focul. Ministerul de Interne dorește să se întărească. Televiziunea și afară ne angajații care critică instituția. Ultimele trei luni au constat în înfrîngerii constante ale democrației și într-o prosperitate continuă a securității. Nu numai că nu s-au obținut libertăți democratice sperie față de acum un an, ci au început să se plardă cele cîștigate la revoluție.

Cum se va sfîrși deci? Va lua puterea armata în urma unei greve generale? Vor leși bucaresenii în stradă pe 22, ca și anul trecut? Este cu neputință să nu se gîndească și conducătorii. Frontului la asta. Dacă vor fi la fel de prevăzători ca la Alba Iulia, Piața Revoluției va fi ocupată de un milion fesenți organizat. Va convoca președintele Iliescu un miting pe data de 21, în care va prezenta martirii Timisoarei, oras în care nu are curaj să pună piciorul? Va face aceeași greșală pe care a făcut-o Ceaușescu, avînd în vedere că Bucureștii va fi un butoi cu pulbere în acele zile? Este nevrozistic, dar cituși de puțin exclus. În ultimele luni Ion Iliescu și impresia că merge el însuși în întîmpinarea sfîrșitului. Căci ce are în ar fi să-și recunoască gafa de minerii și să nu încerce liberalizarea abuzivă cu pretenții de reformă. La fel de nevrozic cum l-ar fi venit și lui Ceaușescu să facă unele întreprinderi alimentare în 1989. Se pare însă că președintele românesc este blestemat să fie compromiș definitiv ca instituție din cauza unor președinți incapabili de minime conștiințe.

Nesutind dl. Iliescu să se simtă prea în largul său nici în București și nici în Timisoara în zilele aniversării, este probabil că va pleca în străinătate. Poate nu chiar în Iran, dar în orice caz nu într-un stat care să se industrializeze. Aceto va vorbi en natos și simțire, în una din limbile străine cu accenți românești pe care le cunoaște, despre aniversarea revoluției ro-

mâne. În acest timp, în țară, poate că Doru Viorel Ursu va trebui să coboare în stradă să-și încurajeze oamenii, iar dl. Stănculescu va începe să-și caute ghipsul și să ne amintească faptul că el a susținut de fapt CADA de la început. Cel mai rău va fi Parlamentul, care trăiește cu impresia că toți trebuie să facem liniște ca să poată sărbători ei liniștiți toate sărbătorile cuprinse în calendar și eventual altele la care se mai gîndește d-l Vasile Mois.

Cît despre președintele ales, inclina să cred că se va descurca el într-un fel. Mă rog lui Dumnezeu ca opoziții străzii să păstreze aceeași conduită și să pină acum: asasinarea președintelui Iliescu ar fi o nenorocire. Am rămine larși cu spectrul abstract al comunismului pe brațe — și noi trebuie să judecăm comunismul palpabil, prin oamenii săi. Avem nevoie de inculpați: Ceaușescu nu era oricum semnificativ, deoarece ideea patologiei sale personale se acreditase deja cu forță. Procesul său nu putea fi altfel decît personal. Al domnului Iliescu însă — fie și un proces moral — va fi adevăratul proces al comunismului, pe care îl va demonstra ca pe o infecție malignă, capabilă să transforme chiar și pe omul cel mai bun într-un despot lipsit de lumină, a cărui menținere la putere necesită diversioni soldate cu morți, ca în luna iunie.

Cum se va sfîrși, deci? Printr-un guvern de coaliție cu dl. Ionescu-Quintus ministru al Cufelor? Cu o reformă avortată de inabilitatea guvernului de a o implementa în altă parte decât în vocabularul lor curat barbar? Cu un happy-end al rivalității M.I.—M.A.N.?

Cu certitudine se va sfîrși cu o televiziune plină de Crăciun și de festivisme istovitoare. Cu o alianță civică forțînd realitatea, din care nimeni nu poate extrage ceea ce nu este, adică o largă patură de oameni cu o conștiință civică dezvoltată și o cultură politică măcar în stadiul primar. Raportul dintre această categorie de persoane și comunistii sinceri, care nici măcar nu sînt conștienți că sînt comunisti — va fi hotărîtor pentru societatea românească. Personal îl bănuiesc ca fiind cam la paritate. Restul este masa manipulabilă.

Cum se va sfîrși. De obicei totul se încheie în lume prin niște sunete sîrmanice. Sîntean Trafinovici, dar de data aceasta va fi cu siguranță un sfîrșit! Nu ne rămîne decît decât să nădăduim că se va sfîrși printr-un sfîrșit, și nu printr-o veșnică, inepuizabilă agonie.

ACENTE

Cezar Tabarcea

• Cultura

Din cauza polisemantismului termenului și mai ales din cauza întrebuintării sale speciale pentru a desemna un „nivel intelectual ridicat”, cuvîntul și-a pierdut valoarea originară și, peste, una din indaturile urgente ale intelectualului contemporan ar fi aceea de a l-o reda.

S-ar sublinia atunci că termenul de cultură desemnează orice „lucrare” și „îngrijire” pe care omul o face — rîndindu-se în acest fel de natură — de la „cultus et curatio corporis”, cum zicea Cicero, înțelegînd prin aceasta pur și simplu „curățenia corporală” a fiecărui individ, pînă la „ciustire” și „onoruri aduse culiva”, supremă defășurare de egoism.

Dacă pămîntul este cultivat pentru a da roade, culturi de cereale și fructe, tot el este prelucrat de către om pentru a scoate vase de ceramică, intrai imediat în cultura materială.

Cu mare nevoie am avea astăzi să ne reactualizăm și să înțelegem toate sensurile termenului cultură!

Să ne dăm seama că ridicarea gunoierului dintre blocuri și lichidarea cetelor de sobolan înseamnă tot cultură. Că un transport civilizat într-un oraș cu două milioane de locuitori se inserie tot în sfera culturii. Că ambularea salamului este tot un act de cultură.

Ar trebui să ne aducem aminte că „a da bună zina” sau a răspunde unui salut, chiar dacă celălalt face parte dintr-un alt partid politic, este tot un act de cultură. La fel și a ști să-ți ocotești cu grație dacă vrei să-ți eviți cu tot dinadinsul.

Pentru Quintilian, cultus era un atribut esențial al exorimării. Poate că și de aceasta ar trebui să ne aducem aminte. „Carere cultus”. Host de eleganță în scris, era pentru antici retorician unul dintre cele mai mari defecte și ar fi admirabil ca revistele de cultură să-și pună această sintagmă ca un „memento mori” deasupra uși! Nu vorbim și noi mereu despre cultivarea limbii? Cum se duce la capăt această acțiune e o altă problemă.

Regret că etimologii au stabilit originea verbului a asculta și că „auscultare” din latină nu se leagă de color, colorare, cultum. Mi-ar fi plăcut aici o interpretare hermeneutică de felul etimologilor lui Platon, din Cratylus, sau al evoluțiilor de sens schițate de Noica. Mi-ar fi plăcut să fie așa pentru a aduce o dovadă că a as-

culta, și anume „a asculta ce-ți spune altul” este un act de cultură, că chiar gradul de cultură se poate măsura în raport cu capacitatea receptorului de a asculta tocmai ceea ce nu-l convine să audă.

Silții la tăcere decenii întregi, după o criză a zicrii, am intrat, de la revoluție încolo, într-o criză a ascultării. Dacă băgăm bine seamă, din primele ore ale emisiunilor TV de după fuga dictatorului, au apărut oameni care nu cereau altceva decît să fie ascultați. Atunci eram emoționați și am făcut-o, minunîndu-ne de ce aflam. Apoi, încetul cu încetul, n-am mai știut sau n-am mai vrut să ascultăm. Treptat, criza ascultării a crescut și s-a întins de la tăcerea brutală a replicii în vreun dialog televizat pînă la întristătoare aspecte de la Alba Iulia.

Mulți dintre cei care au fost în preajma lui Ceaușescu, întrebați de ce n-au încercat să-l spună adevărul, au răspuns că acesta refuza să asculte.

Chiar dacă etimologii ortodocși se vor revolta, cred că există o legătură de sens între a asculta și cultură.

ACENTE

Sorin Vieru

• Alte pagini inactuale

În toamna anului trecut, Stelian Tănase mi-a solicitat colaborarea la un „Almanah”: în semn, pe cit de cultural pe alții de politic, de comuniune cu scriitorii cărora le era refuzat „dreptul de semnătură”, o alegere de texte semnate alții de interzisi cit și de încă-permisi urma să fie prezentată spre publicare unei edituri. Se putea prevedea cu ușurință că ne așteaptă sicane de tot felul și, bine înțeles, refuzul publicării. Dar puteam conta pe faptul că opinia publică s-ar fi sesizat de gestul nostru, contaminat și contaminant, mai ales că volumul avea să fie trimis clandestin peste hotare.

Fără ezitare, dar nu și fără neliniște — mă și vedeam dat afară din serviciu — am acceptat invitația lui Stelian de a colabora la acest Almanah al Solidarității; pur și simplu, nu vedeam posibilitatea de a exclude acest gest, eminentamente cultural, fără a pierde de tot un respect de sine deja erodat de atîta pasivitate. Peste câteva săptămîni l-am învinat două texte (unul, despre Cloran; altul, dacă îmi amintesc bine, despre problema tehnicii la Heidegger).

Cu conștințămintul lui Stelian l-am vorbit lui Geo Bogza despre Almanah, iar el a transcris pe loc cîteva din „trapezele” lui oprite de cenzură. Manuscrisul bogzian l-am transmis lui Stelian prin Radu Bercea; cu același prilej — era, cred, la început de decembrie — l-am trimis Argumentul de mai jos, pe care l-am scris ca pe un fel de cuvînt introductiv.

Regăsînd într-un vraf de hîriri acest Argument îl increditez țiparului, după un an, cu aceleași sentimente de solidaritate.

ARGUMENT

Intimplarea de față chemată Almanah vine nu numai în întîmpinarea unui an nou, ci și a unei calde, necesare certitudini. Adunate sub acoperîmintul unui titlu, textele spun ceea ce spun, dar mai semnificativ, suorasemental, un fapt simplu: sîntem împreună, simțim împreună! Dincolo de convenția unei eșeriți sau de artificiale, inadverente despărțiri și interdicții, izolări și sulfocerii volte sau nevoite, venim, fiecare dintre noi în parte, către ceilalți toți, și mai ales către tine, cititorul sîntul de orice ipotezic și care nu ești seamănu și fratele nostru, al nostru semilabile et fratre.

Sîntem împreună! De ce am (ine sub obroc lumina acestui adevăr? De ce nu ni l-am adevări reciproc? Așa deosebit cum sîntem, înegal, neasemenen, ea vîrste, preocupări și putințe de modelare a stîncii cuvîntelor, însingurați cum aflăm fiecare dintre noi la masa lui de lucru, simțim asemenea, sîntem puncte dintr-un loc geometric al adevărului moral. Dar nu-l cumva prea mult să vorbim despre moralitate, acolo unde, în fond, e vorba numai despre plasarea în condiția unei minime normalități? Ce poate fi mai normal, mai comun, mai banal, mai legitim și legal, decît faptul de a fi împreună? E aici mai mult decît o minusculele repere de rutină, între altele miriade de repetări ale faptului original, primordial? Focul care dă căldură și lumină, apără de năpasta frigidă și a nopții, preschimbă crudul în copți — nu este el simbolul și realitatea faptu-

lui de a fi împreună? În focul normalității primordiale, tînuind de ceea ce se cheamă vatră, primim astăzi, repetînd cuvintele unui faimos manuscris pe care-l aștepta cîndva focul pentru creștea; manuscrisele nu ard! Iată, pînă și faptul că asemenea cuvinte izbutesc să ajungă la noi sînt tot o adevărire a ceea ce ele spun...

Manuscrisele nu ard; memoria palimpsestului rămîne intactă; aurul se alege de zgură; frigul nu biruie căldura, deși o împresoară din toate părțile.

Împreună sîntem, așadar, într-o fraternă stare de comuniune, sercem și citim unii pentru alții. Interesul fiecărui pentru ceilalți nu e lipsit de finalitate: înului bine că fără încercarea de a-l asculta și înțelege pe celălalt nimeni nu s-ar mai găsi pe sine însuși. Ne-am săraci, atunci, iremediabil, pe noi inșine.

Dacă în orice rău tot mai puțin găsi un pustiu de bine, atunci și în proba labirintică a separării, a segregării, încă va trebui să căutăm puțința de bine. Odată ce ni s-au servit pe tavă și odată ce le-am înțeles noima, experiența lamentabilă a izolării urzuse și evidența răului ireparabil al gregarității gălăgioase în care nu găsim urmă de comunicare autentică — toate aceste tentații ale eșecului ajung să fie tot atîtea lecții, prilejuri de învățatură... Iată-ne deci împreună. Comunicăm între noi, fără inhibiții crispante, fiindcă alimintieri, am mai spus-o, nimeni nu s-ar mai înțelege nici cu el însuși. În frigul segregării, comunicarea este căldură, lumină, speranță de supraviețuire, unică șansă. Împreună deci — spre a scrie și citi, spre a tăcea și vorbi, după măsură și lege, după sensul primordial al civilității. Nici segregati, nici gregari, ci pur și simplu împreună. Fîtînd manuscrisele nu ard; răvășite, tind să se adune; compuse în diferite tonalități, conșună. Născuți în singurătate, scrierea cu scriere se adună și nu vrea să ste decît de imperativul ieririi din singurătate...

ACENTE

Mihai Ștaub

• Noul partid

Îmi amintesc nopțile cînd, cu ochii circiți de somn, stăteam să urmăresc sedințele C.P.U.N.-ului. Un fel de piață a „măi, dragă”, cu însulele voalate și cu multă dorință de a-ți vedea cunoștințele pe micul ecran. La una dintre aceste sedințe, pe cînd se discuta Legea electorală singura valabilă și astăzi, cineva a întrebat în ce ordine vor fi așezate partidele pe buletinele de vot. Cred că-mi aduc bine aminte: „se va face în ordinea declarării partidului la judecătoria”. Pînă la urmă s-a ajuns la tragerea la sorți.

La ce număr se afla, în acel moment, Partidul Comunist? La nici unul! Pentru că toate partidele înființate după constituirea C.P.U.N.-ului, avea reprezentanți la balcon. Trebuie să recunosc că oricît aș încerca să-mi store memoria, figura domnului Verdet nu am zărit-o. O fi fost într-o cameră, așezușă, cunoscută domnicilor sale de pe vremea cînd era prim-ministru? De asemenea nici pe domnul Dudaș nu-mi aduc aminte să-l fi zărit.

Iată, însă, că s-a întâmplat ca într-un banc care circula, prin țară, cu un foarte mult ani în urmă: „Știi de ce s-a imbolnavit Mănescu (pe atunci fost prim-ministru)? De ce? Pentru că n-a mîncat „verdet” (Ilie Verdet era numit prim-ministru atunci iar acum este președintele P.S.M.) la timp”. Parcă numai Mănescu s-a prăjit? Ei, Mănescu, stă acolo unde stă iar cel care i-a luat locul, atunci, este convins că „tradițiile de lupți ale clasei muncitoare” îi permit să vorbească în fața unui popor care, și prin semnătura lui, devenea, poate, cel mai exploatat din Europa. Că Albania...

Ce număr are, în „ierarchia” partidelor din România, Partidul Comunist? Intrebarea este o consecință directă a emisiunii din seara lui 23 noiembrie 1990 — Daamne, cum știu să ne pîngărească lunile sfînte! — cînd două fantome ale trecutului, avar pe micile ecrane, erau Ilie Verdet și Traian Dudaș. Primul avea aceeași figură întenească pe care o afișa la toate prezidiile. Celălalt privea ca un lup hătîit avînd rol de... suflător. Domnul Verdet povestea istoria noului partid care este „inspirat din stînga socialistă, europeană” și continuă — ce face P.S.D.R.-ul că-si merde istoria? — mișcarea muncitorească. Deci: la nu știu ce Conferință Națională a nu știu cui, că vorbea pe limpurii, unde au fost 375 de delegați și reprezentanți, din care 350 delegați și invitați ai Partidului Democrat al Muncii — furnica, săraca — și 225 — și noi care știm de la domnul Măureanu că au fost puși pe liber peste 1.000 de securiști — de membri ai C.C. și P.C.R., ai Comitetului de revizie a P.C. și reprezentanții ai P.C. din 22 de județe — Cahul, Ismail? — S-a hotărît fuziunea P.D.M. cu P.C. rezultînd P.S.M. care are, în acest moment, circa 120.000 de membri.

Spune Ilie Verdeț: „La duminică (adică la televiziune) a venit cele de un gen (era vorba de sindicate). La noi a venit altfel”. O fi fost și pe acolo doamna Lazara Popescu? De fapt el are dreptate. Nu s-a rezolvat în nici un fel problema Partidului Comunist și atunci are tot dreptul să-l arunce în arena politică românească. „Întreaga arhivă a P.C. cu patrimoniul ei stă în ce situație e”, afirmă Ilie Verdeț și continuă „vrem să punem ordine”. Ar fi interesant ca noul partid să facă un inventar al patrimoniului P.C. pentru că Puterea nu s-a grăbit cu gestiunea. Ca orice continuator, noul partid nu poate să-și dea de la „lingură”. Dar, atunci, oamenii trebuie consultați dacă doresc, în continuare, ca banii „furați” pe rol de cotizații, să fie folosiți de cei vinovați de înfrângerea crime. Să ne amintim cooperativizarea. Să ne amintim detențiile politice. Să ne amintim că eram cei mai „credincioși” ponor din Europa, prin consumul de lumină, să ne amintim că ferestrele erau burdușite de burian. Să ne amintim că nimeni nu s-a preocupat din ianuarie '90 și până acum de starea Partidului Comunist.

În decembrie '88 făcându-le în care ardeau carnetele așa-zisilor membri de partid, scapăți din chibrua roșie, însemnau nu numai sfârșitul dictaturii — cum „auzea” Ilie Verdeț — ci și sfârșitul la figurat, al unui partid criminal. La propriu...

„Deh, tace, Astia tot ce vor ei fac” (un bătrîn pe stradă). ■

Geta Brătescu

• E prea devreme... E urgent

Mare și multiplicată grabă de a ridica la Piața Universității un monument. Funcționarii de răspundere, fețe bisericicești și, probabil, mulți cetățeni își atârnă ochii asupra lucrului în care se dorește monumental. Auz că există și protecție, gata să compare într-un concurs.

E prea devreme; e ca și cum un medic nepricupat ar închide o rană mai-nainte ca sângele să se fi terminat. Istoria ne arată că monumentele eroilor morții au apărut după ce foptul la care ei au participat a devenit ei însuși istorie.

Or, decembrie '89 este încă în viață. Eroii căzuți atunci sînt încă în miezul tuturor zilelor noastre. Iunie '90; alți tineri au fost victime ale unei brutalități înimaginabile și în chiar același perimetru al Universității și Institutului de Arhitectură. Un spațiu al tinerilor în primul rînd, viu, unde verbul — „Fără violență” — conturează dorința de libertate și reală democrație. Un monument memorial, oricît de inspirat și oricare l-ar fi caracterul — laic sau religios — nu aduce aici, în mod artificial și inevitabil relativ, ideea de postumitate. E prea devreme. Imaginea altarelor apărute dintr-o mare durere și venerare în fațadele clădirii Universității, chiar la nivelul paraului, este prea vie, prea actuală. Să nu alterăm această imagine, unică în felul ei și persistentă dincolo de lucrarea timpului; să nu redăm altarele Revoluției în mod artificial și în „materiale definitive”, să nu le parafrazăm, să nu le opunem altceva; să ne încredințăm deocamdată faptului că sîntem contemporanii Revoluției, să ne încredințăm imaginilor care sînt încă viată.

Se poate crede că înghetind memoria prin îmbuteliere lucrurile merg mai ușor înainte. Timp de atîta ani am văzut cum puterea înceva să steargă memoria fiercărui individ și cum îmbutelie memoria națională în monumente (oribile), făcîndu-se astfel stăpînă pe trecutul istoric ca pe o pivniță de vinuri.

Mai există și alte argumente care mă fac să repet: e prea devreme. N-am ajuns încă să înțelegem că spațiile unui oraș nu sînt platforme ale bunului ploc, chiar ale bunelor intenții și sentimente. Într-o lume civilizată spațiile unui oraș, orașele, se află în grija unor edili — oameni scolii și exerciții în domeniul lor, capabili — înainte de a trece la fapte — să lucreze cu un complex de concepte vizînd diverse discipline. În atîta ani de clăd pierchea profesională și secretară „la regim” s-au înfipt ca edili absoluți ai acestei țări, profesionele de edili a dispărut; e necesar ca ea să fie reinstaurată în toate drepturile ei. Edili în adevăratul sens al cuvîntului; poate că-și găsim,...

dar ei nu se bucură de investitura de care se bucură economiștii, de pildă. Ei nu constituie un corp de specialiști recunoscuți, avînd autoritate și deplină responsabilitate. Sigur că deciziile pe care le-ar lua pot fi discutate, însă numai de la nivelul pregătirii lor profesionale sau de la un nivel profesional și intelectual comparabil. Poate că ar fi util ca în paginile ziarelor și revistelor noastre să apară traducerea discuțiilor prilejuite de modernizarea Parcului în zona Malelor, de aspectul Centrului Pompidou, sau cele în legătură cu piramida de sticlă din incinta Laurului. Sînt inițiative care pot să placă sau nu, dar la baza tuturor se cîstește o clară gândire edilitară — de aceea moralele ele sînt frumoase, ele nu minjesc orăzul.

E prea devreme! Există simptome vizibile care mă îndeamnă să pun la îndoaie eventualele criterii ce vor determina judecarea proiectelor pentru monument. De exemplu, în Piața Română, pe marginea tamburului din beton — păstrător, încă și acum, al strigătelor scrise și al citorva modeste, adevărate, altare — au apărut numeroase vase-ornament de solul celor aflate în inventarul sediilor de partid, al caselor de cultură și al altor instituții despre al căror profil binecunoscut nu este cazul să discutăm aici. De la aceste vase-ornament la sublimela portrete prezidențiale și pînă la Casa Poporului se întinde o singură linie, cea drept accidentată: de la kitsch-ul mărunț la enormitate.

E prea devreme; orașul (și aici orașul se confundă cu mentalitățile) încă se se înnoiesc spre a putea primi adevăratele monumente, viziunare.

Bucureștiul este masacrat și mutilat, are nevoie de îngrijire. Orice grabă, improvizatie, orice inițiativă arbitrară compromite salvarea Capitalei, întirzie șansa populației de a trăi într-un cadru civilizat; un astfel de cadru urban inteligent și cultivat constituie pentru cetățeni o școală — cea mai directă.

Crede că orașul ar trebui privit ca un întreg; ideea de centru și periferie e anacronică; fardul (estin pentru centru, mizeria la margine — nu se mai poate! Cu măsura competenței lor, adevărații edili să-i repindească spațiile, în ansamblu și în detaliu; să salveze ce este de salvat; să-i redea omeneșul, frumusețea. Iată monumentul pe care l-am dăruit celor căzuți pentru libertate și democrație, pentru o viață normală: un gest în sensul sacrificiului lor, și nu va fi niciodată prea devreme — e urgent. ■

Andrei Cornea

• Opoziția demagogică

Așadar, după cum aflăm din „România Liberă” din 6 decembrie 1990, pag. 3, Alianța Civică a optat pentru „planul Cojocaru” de privatizare a economiei naționale, iar „România Liberă” s-a angajat să facă reclamă activă acestei opțiuni. Nu sînt economiști și am, în consecință, mari rezerve în comparație cu cel guvernamental. Așa cum însă acest plan a fost infatigat, el mi se pare cel puțin suspect. Nu vreau să intru în detalii. As spune numai că, după părerea mea, economia capitalistă nu înseamnă numai capital privat, ci și o mare inegalitate a dimensiunii și distribuției acestuia. De asemenea, ea presupune o sporire și o diversificare naturale, în timp, a capitalului. Or, „planul Cojocaru” dorește să distribuie întregul capital public în porțiuni dacă nu chiar egale, atunci măcar de același ordin de mărime, și să facă acest lucru brusc, în chip artificial, prin lege, încalcă acele principii ale capitalismului despre care vorbeam. Societatea capitalistă nu este nici o lume a dreptății sociale, nici una a unei miraculoase egalități. Dimpotrivă, contrastele, uneori imense între bogăți și săraci abundă. Societatea capitalistă liberală are un singur mare merit, cu adevărat esențial, absent din toate celelalte sisteme moderne socio-politico-economice: este o lume perfectabilă, corrigibilă, ce posedă, intrinsec, mecanismele autocontrolului. Dar nu este nici o lume bună, nici una perfectă.

Fac aceste precizări pentru a se înțelege că „planul Cojocaru” este cel puțin discutabil, că nu există nimic care să sugereze că el este marea, unica și indiscutabilă soluție.

Și totuși, așa anare el prezentat de către „România Liberă”. Se spune, astfel, că el presupune un „mecanism perfect realist și controlabil, fără zădăririi sociale”. Se invocă autoritatea științei: „mecanism construit pe baza științei financiare moderne”. Aflăm că dacă vom merge pe acest drum, „vor fi descătușate energile creatoare ale națiunii”, că vom avea „bunăstare și prosperitate”, că „va fi creată o clasă medie puternică forma-

tă din muncitori, țărani și intelectuali, proprietari ai asupra forței lor de muncă cit și asupra capitalului național”. Sintem asigurați că numai astfel „va fi stopat procesul înlocuirii dominației clasei comuniste cu a uneia financiare”. Finalul va fi cel al „întegrării armonioase a României în angrenajul democrațiilor etc”. Avînd în vedere, probabil, aceste uimitoare calități ale sale, Alianța Civică consideră planul Cojocaru drept „o etapă fundamentală, necesară”.

În comparație cu acest plan luminos și grandios, soluția guvernamentală, descrisă de comunicatul „României Libere”, este infernală pur: sîntem preveniți, de exemplu, că „marea mare de muncitori și intelectuali vor rămîne în continuare la calitatea de sclavi salariați, dependenți strict, din punct de vedere economic, de noii proprietari ai capitalului”. Tărăniștea, și ea, „va fi menținută în stare de sărăcie și de dependență față de oligarhia financiară”. Cit despre aceasta din urmă, ea „se va lăfăi în bogăție și putere”, iar „marea masă a populației țării va trăi... într-o mult mai asătușoare umilită decît azi și decît ieri”.

E de-a dreptul greu de decis ce anume e mai insuportabil în textele citate: conceperea manibelistă a realității, invocarea unei științe infailibile, inflația adjectivală ce la locul analizei și conceptului, ori absurdității, cum ar fi ideea formării unei „clase medii formate din muncitori, țărani și intelectuali”? Fîndcă, dacă mai toată populația României va intra în clasa medie, cine va mai forma clasele superioare și pe cele inferioare? Sau cumva „planul Cojocaru” presupune anihilarea acestora?

În fine, o exprimare agrămată („proprietari asupra forței de muncă” în loc de „proprietari ai forței de muncă” sau „beneficiari asupra veniturilor” — în loc de „beneficiari ai veniturilor”) completează atmosfera de proletcultism și stalinism pe care „fondul de idei” o sugerează destul de limpede. Poate însă că cel mai travliu este demagogia vulgară stocurată în acest text din „România Liberă”, și nu din „Azi” sau „Dimineața”, text ce vrea să convingă în materie economică prin sloganuri, și încă sloganuri aparținînd unui trecut de care tot „România Liberă” ne somează să ne despărțim cit mai repede.

Fiește, nu este greu de înțeles că Alianța Civică a dorit să găsească un program economic suficient de diferit de cel guvernamental care, bun-rău, ică în momentul de față nenumărați oameni. O mișcare de masă eficientă și capabilă chiar, la un moment dat, să obțină o reorganizare numeroasă în Parlament, nu se mai poate limita astăzi la imperative morale și politice generale. Mai cu seamă, ea nu mai poate fi doar un critic al pozițiilor guvernamentale. Nevoia de propuneri concrete, de scenarii plauzibile este, așadar, extrem de sensibilă. Alegînd „programul Cojocaru” și făcîndu-i propagandă pe care o vedem, Alianța speră, probabil, să cristalizeze mai bine nemulțumirea maselor, tocmai prin atragerea lor într-o descriere manibelistă a realității. În fond, se poate spune, Alianța vrea să bată Frontul cu propriile sale arme, foloaste în timpul campaniei electorale: „mecanismul fără zădăririi”, promovat de „România Liberă”, acum, răspunde „liniștii noastre” cîntate astăzi primăvara de zăzarele Frontului. Și s-ar putea, de ce nu, ca noua formulă să aibă succes, așa cum a avut și cea veche.

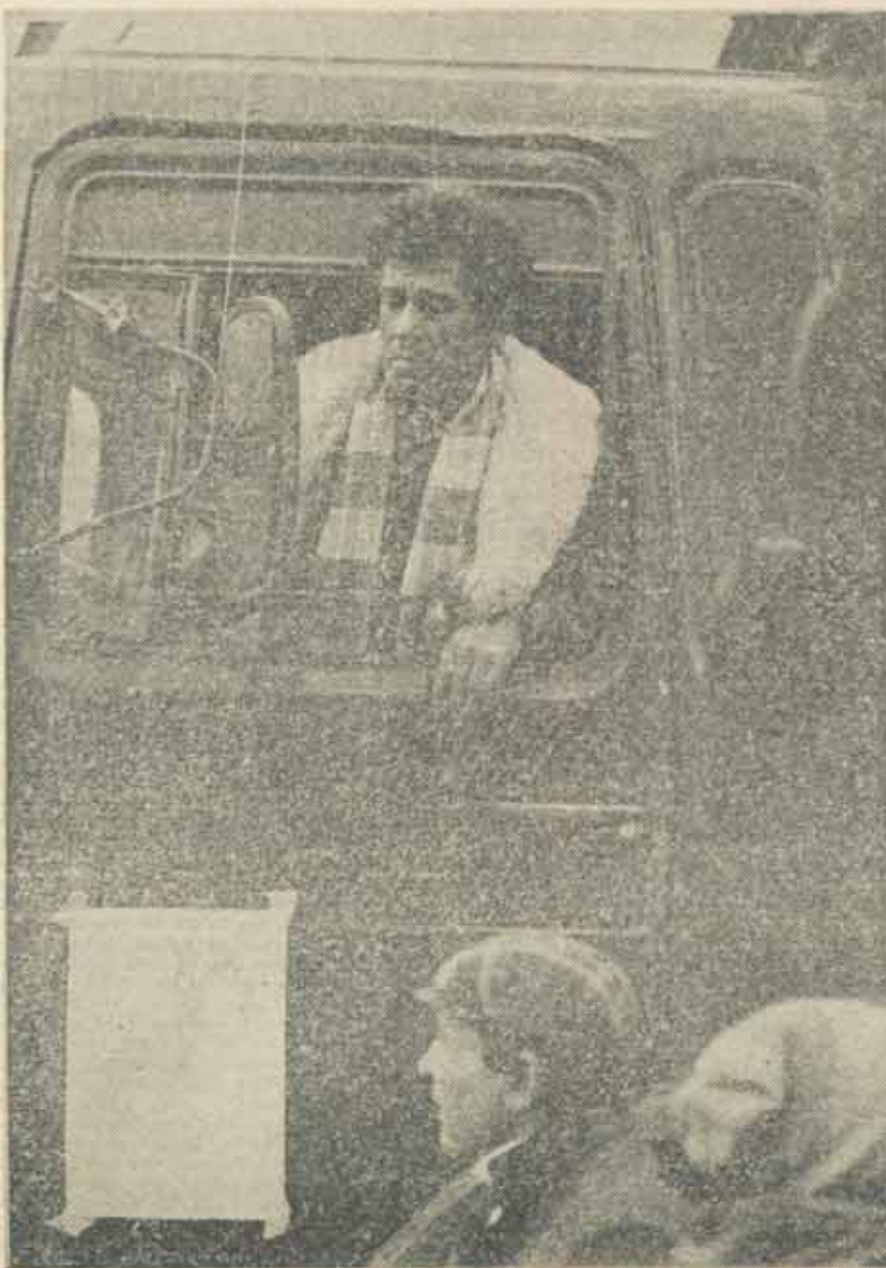
Nu mai că, în ceea ce mă privește, tocmai acest succes posibil, obținut cu mijloacele descrise mai sus, mi se pare insuportabil. Cum adică? Am denunțat și denunțăm comunismul pentru a ajunge să infierăm cu entuziasm „oligarhia financiară”? Am criticat utopia marxistă, pentru a ne colora iarăși elucubrările în culorile științifice oferite de termenii ca „realism”, „control”, „etapă fundamentală”, „necesitate”, „știință modernă”? Faptul că președintele Iliescu ar trebui să demisioneze fiindcă în Iunie a comis sau a încădat comiterea unor mari ilegalități și abuzuri, nu înseamnă că orice mijloc folosit împotriva actualei Puteri este legitim. Faptul că avem multe a-și reproșa actualului Guvern nu presupune că orice am putea opune actualului Guvern este și corect, iar dacă „Azi”, „Dimineața” ori „Adevărul” au întrebuint și întrebuintează pamfletul în locul informației oneste, nu înseamnă că „România Liberă” trebuie să facă alodma. Dar, se va spune, nu poți învinge un adversar de tipul Frontului, decît cu propriile lui arme. Din păcate însă, istoria arată cu ne-numărate exemple că mijloacele folosite, calitatea morală a acestora influențează în chip decisiv rezultatele efective obținute, indiferent de scopurile anunțate. Iar atunci cînd mijloacele sînt improprii scopurilor, mizeria lor sfîrșeste prin a devora aproape totul. Dacă ne împotrivim Frontului, nu o facem decît fiindcă ne nemulțumim felul în care acesta exercită puterea și nu fiindcă am dori în principiu, să-l înlocuim cu altă formație politică, fie aceeași Alianța Civică. Iar dacă aceasta din urmă va păși mai departe pe linia extrem de antipatică, demagogică și populistă sugerată de pagina din „România Liberă” la care ne-am referit (sper din tot sufletul să n-o facă), atunci o a-tare înlocuire pierde, în ochii mei, orice semnificație. În orice caz, dacă există cumva un raț pentru polițienii care știu să-și urmărească idealurile folosînd mijloace impure, mi-e teamă că se vor în-lîini acolo laolaltă și cîteva personale care aici, în lumea noastră pieritoare, se menesc reciproc infernului cu o pasiune demnă de o cauză mai bună. ■

Bedros Horasangian

• Ulița cehă

Deja un an de la revoluția de catifea consumată în Cehoslovacia fără morți și răniți. Cu mînași, s-ar putea spune. Ba chiar cu dedesubturi care abia acum încep să iasă la iveală. O comisie a fost constituită să ancheteze desfășurarea evenimentelor. Ulterior ea a fost înlocuită cu o alta, eăci s-a dovedit că din prima făceau parte prea mulți membri ai poliției secrete. A doua comisie, condusă de un membru marcanț al Cariei 77 — Jiří Kuma — își continuă cercetările. Președintele comisiei de anchetă va chema la audieri inclusiv pe Václav Havel și pe Petr Uhl. De ce atîta amănunțe care dojașia de trecut? Opinia publică solicită întreg adevărul. Ce s-a întimplat acum un an? La manifestația din 17 noiembrie 1989 cînd se comemora uciderea studentului Jan Opletal de către nazisii, organele de poliție au intervenit cu brutalitate. Au loc incidente violente între manifestații și forțele de ordine. Se răspîndesc în toată Praga — orașul unde au trăit și au scris un Kafka, un Rilke, Werfer sau Mozart — că un student a fost omorît. Jurnalele de milion de oameni protestează energie solidarizîndu-se instinctiv în fața acestei crime. Forumul Civic preia inițiativa și vor începe tratativele cu puterea. Feste o lună Havel devine președinte. Și totuși această lume nu știe chiar totul. De aici vor începe suspiciunile. Se dovedește că studentul ucis nu este mort, ci trăiește și este sănătos. Ba este identificat cu locotenentul Zizka, ofițer al poliției politice cehoslovace. Fusesse infiltrat în rândurile studenților sub numele de Ruzicka. Nu numai atât. În noiembrie 1989 se afla la Praga o echipă a K.G.B.-ului condusă de generalul Grusenko. Ieșe se dovedește lucurate. Poate Moscova a dorit doar schimbarea echipei de la putere — compromișă alii pe plan internațional și intern — dar evenimentele au luat-o înaintea scenarilor alcătuite. Poate toate dedesubturile se vor afla. Oricum cehii și slovacii au intrat pe nouă făraș al democratizării. Economice și sociale. Doar că ei pleacă de la o altă bază, să-i spunem așa. Economia este destul de solidă ca să facă față presiunilor interne cit și concurenței internaționale. Coroana se menține și are putere de cumpărare, magazinele sînt — incredibil pentru o țară din estul Europei — pline cu un belșug de produse pe care doar în Vest le poți găsi. Nu în cozi, nu crîpare, in-diețire și agresivitate pentru fiecare dumeat. Viața de zi cu zi are o normalitate ce pare anormală. De ce? Tocmai printr-o extraordinară disciplină socială. Nimeni nu fură cîciula nîmănu, nu înșală la cîntar, nu pretinde bacșiș. Fără corupție și speună, fără conștință și goșșerii, cehii trec la economia de piață în regim de catifea. Se poate trăi civilizată și fără furțișaguri. Nu e puțin, au putea învăța cite ceva din experiența — mai ales cea bună — a altora. Sigur că există dificultăți — țara nu are petrol și nota de plată va crește după 1 ianuarie 1991 — dar o bună articulare a pirghiilor economico-financiare e pregătita să achite diferența de preț. Convulsiile sociale sînt apasate printr-un strîns dialog între putere și sindicate. Iar prestigiul — intern și internațional — al președintelui Havel oferă, pentru moment cel puțin, garanții absolut necesare pentru a perioadă de tranziție în care, de altfel, se află tot estul Europei. O bună conlucrare, sub toate aspectele, de la cele economice la cele culturale, alcătuirea de strategii comune cu avantaje reciproce ar putea ajuta statele foste comuniste să depășească perioada dificilă pe care o traversează. Este nevoie de încredere și colaborare, dialog și competență. Nu putem să ne aliniem cerințelor dure ale economiei de piață — unde concurența este acerbă și fără menajamente — fără promovarea a tot ceea ce se dovedește eficient și avantajos. Depășirea inerțiilor noastre va trebui realizată rapid. Numai așa vom putea cîștiga teren și, eventual, să punctăm și noi cîteva goluri. Nu în poarta adversarilor — în măsura în care îi avem — ci în a noastră. Ne confruntăm în primul rînd cu propriile noastre slăbiciuni. Lecția oferită de cehi, nu perfectă, chiar perfectibilă, ne poate servi ca exemplu. ■

BARĂ ÎN BARĂ

Camioane, basculante, autobuze. Bară în bară. Cit vezi cu ochii în lungul străzilor ce pornesc razant din Piața Aviatorilor. Pe geamurile mașinilor sînt lipite afișe cu cererile Sindicatului șoferilor. Multimea se agită, discută, gesticulează. Chiar dacă ajungem rămurim de foame nu vom ceda pentru că pur și simplu guvernul și-a bătut joc de noi. Acum ne amenință — imi spune un șofer. Am 3 copii, dar decît să știu că nu apucă nîse vremuri mai bune... Foarte mulți poartă în piept însemnele Confederației Frăția. Doi oameni care-și dau mina. O parte din cei prezenți lucrează în cercetare și proiectare. Pentru ei șomajul este iminent.

● Scopul : declanșarea valului de greve revendicative

- **Andreea Pora** : Care este scopul mitingului ?
- **Miron Mîtreș** (liderul Confederației Frăția) : Scopul mitingului este deschiderea grevei sindicatului șoferilor și declanșarea valului de greve revendicative.
- **Cine participă la miting ?**
- Au răspuns toate sindicatele Frăția din București plus Consenerg-ul care se îndreaptă încoace, ei au început mi-

tingul în altă parte. Sperăm că cerințele noastre se vor rezolva.

● În caz contrar, care va fi atitudinea în viitor ?

- **Martii**, după întîlnirea cu guvernul și cu dl. Iliescu, Consiliul Național al Frăției va decide cum va continua acțiunea. Deocamdată este clar că Sindicatul Sanctas, Sindicatul Medicilor și Sindicatul Profesorilor vor intra în data de 12 decembrie în grevă, urmate de alte cîteva sindicate mai mici.

● Cartelul Alfa sprijină această acțiune ?

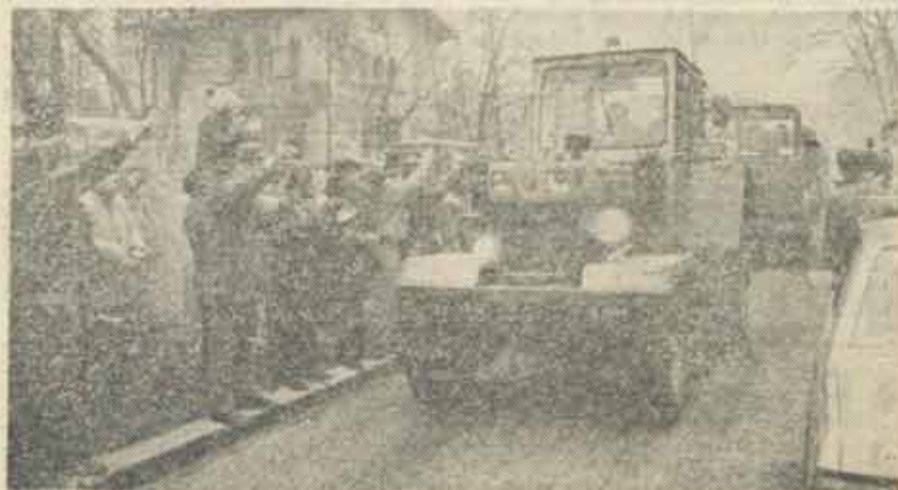
- Ei au declarat că vor intra în grevă începînd cu data de 17 decembrie.
- Nu s-a putut coordona această acțiune ?
- Fiecare sindicat decizînd singur, nu s-a pus problema unei coordonări.
- Ce tentative concrete a întreprins guvernul ?
- Domnul Doru Viorel Ursu a venit să ne roage să nu creștem doborînd, să ne asigurăm protecția și să transmitem domnului Petre Roman doleanțele noastre.
- Au fost oferite de negociere din partea guvernului, sau a președinției statului ?
- Din partea președinției. Primele negocieri au avut loc dimineața.
- Considerați că este o cale ce poate fi urmată sau un eșec ?
- Deocamdată pare a fi o cale de urmat. Nu avem mari speranțe, dar ar fi cea mai bună soluție.
- Vă mențineți revendicările și obiectivele anunțate anterior ?
- Bineînțeles.
- Cînd se va termina greva ?
- Nu știu.
- Guvernul, el nu numai el, susține că este o grevă politică.
- În măsura în care orice grevă are și implicații politice. Dar nu în ideea de a se încerca schimbarea președinției năse și a Frontului care este partidul aflat la putere.

● Nemulțumirea masivă a generat solidaritatea

- Acțiunea face parte dintr-un plan comun ?
- **Mihai Popescu** (membru în Comitetul director al Alianței Intersindicale) : Un asemenea plan nu a existat niciodată, iar acțiunea noastră de solidaritate este spontană. Este o spontaneitate care a reieșit din necesitățile obiective ale vieții economice și sociale. Reacțiile oamenilor sînt simultane pentru că ei ajung la un prag de nepuțință în fața acestei situații. Noi am venit aici imboldiți de oamenii pe care-i reprezentăm.
- Există puncte comune cu revendicările șoferilor ?
- Pe problematica abordată de Sindicatul șoferilor, trei dintre puncte ne privesc pe toți. Fiecare Federație din cadrul Alianței are dreptul să decidă modul în care va participa la această manifestare.

● Ne-a împins nevoia

- **Mihai Gheorghiu** (coordonatorul Convenției Sindicatelor neafiliate din România) : Am dorit să iau cuvîntul în mod special pentru a dezminți afirmațiile grosolane ale domnului Bogdan Baltazar spuse în fața unei națiuni prin intermediul televiziunii, care ea întotdeauna de-

- În comunicatul sindicatului se cerea printre altele și demisia guvernului.
- Da, dar aceasta numai din cauză că guvernul a refuzat o negociere corectă.
- Dacă guvernul își va schimba poziția, care va fi atitudinea Confederației ?
- Dinsii și-au schimbat foarte des poziția. Au venit și altă dată la masa de negocieri, însă fără nici o urmare practică.

● Noi-muncim pe lei, nu pe dolari

- Ce părere aveți despre comunicatele transmise de guvern ?
- **Gh. Alexandru** (liderul Confederației Hercules) : Comunicatele ne dezavantajează întotdeauna pentru că ele trebuie să lase o anumită impresie asupra opiniei publice.
- Considerați această grevă ca avînd un caracter politic ?
- Nu.
- Totuși s-a cerut demisia guvernului ?
- Asta este altceva. Sindicatele au ajuns la concluzia că nu mai pot face față situației. Dacă ne gîndim bine, domnii din Parlament s-au tocmît pentru un salariu de 10.000 de lei și ceva valută.
- Confederația Hercules va sprijini pînă la capăt greva șoferilor ?
- Da, chiar dacă se va ajunge și la grevă generală. Încă nu s-a stabilit în cadrul Confederației dacă se va merge cu susținerea chiar pînă la demisia guvernului. Totuși situația din țară mi se pare anormală.

informează, susținînd că Sindicatul șoferilor face presiuni asupra altor mișcări sindicale ca să se realizeze cu punctele sale de vedere. Este neadevărat. Singurul lucru care ne-a făcut să fim alături de acest sindicat și de Confederația Frăția este faptul că obiectivele lor sînt valabile pentru toată mișcarea sindicală din România. Nu cred că se află sindicalist sau nesindicalist care să nu fi fost afectat de „minunata” liberalizare a prețurilor. S-a umplut țara de magazine pe valută. Cine sînt cei care au avut bani să le deschidă și cine sînt cei care au bani să cumpere de acolo ?

Am avut ocazia în cele cinci luni și jumătate în care sindicatele au oferit deschiderea spre dialog să ne convingem ce urmărește acest guvern. Nu urmărește decît să tergiverseze și să-și facă propriile planuri. Ori de cîte ori am cerut guvernului sau reprezentanților săi să împlinească documentele în urma dialogurilor purtate cu noi, am fost refuzați. Aceste lucruri ne-au împins la situația de a înceta orice fel de dialog cu guvernul și de a accepta numai noțiunea de comisi de negociere și nu de conciliere, cum vor dînsii.

Nimeni nu ne-a împins să fim alături de Sindicatul șoferilor și de Frăția. Ne-a împins nevoia. Ne-a împins necazul. Ne-au împins lipsurile. Acesta este adevărul adevărat și asta ar trebui să vadă și să audă domnul Baltazar. Să vă vadă pe dumneavoastră aici. Noi nu ne aflăm acum în grevă pentru că nu ne-o permit statutele. Dar am făcut apel la toate sindicatele componente să treacă de urgență la schimbarea procedurilor statutare în vederea declanșării grevei generale. ■

ANDREEA PORĂ

Imagini din Piața Aviatorilor, 10 decembrie 1990

Fotografii de EMANUEL PARVU

ARICII LUI ROMMEL

Din Piața Aviatorilor, turnul Televiziunii se zărește încețoșat. Către stiriul milițagului organizat de Confederația Frăția, privirile oamenilor se îndreaptă automat spre el. Deodată se scandează spontan „Iuga, Iuga”. Din curtea Televiziunii încep să se audă și țipetele, care de un timp făceau parte din decor. Locul lor l-au luat „aricii lui Rommel”, colaci de sîrmă ghimpată înfășurați pe unele trepelițe din metal ruginit. În război, aceștia foloseau la aprinderea lanțurilor. Agățați cu mîinile de sîrmă ghimpată ce se ridică și desupra gardului, oamenii strigă: „Ați geamuri se deschid, se flutură mîini în semn de solidaritate. Se buidule și se aplaudă în același timp. Etajul II

„Starea emotivă”

Din spatele ușii pe care scrie „Sindicatul liber din Televiziune” se aude rîmărire. Înăuntru înghesușul, gâlăgie, tensiune și chipuri luminate. De afară răzbat strigăte: „Domnule! Cheioșul!”. Cineva se îngrijorează brusc. „Asta e cam tare. Totul pînă la plotă. Chestia o să-l cam supere.” Agitația crește. În camera aăturată, la dl. Iuga, se află medicul Sănătății din studioul crează o „anumită stare emotivă”, vorba stîm noi cui. Din furtire, mai sînt oameni pentru care viața unui semen trece dincolo de falsa compasiune exprimată oficial.

„In 48 de ore am fi trecut la grevă generală”

- **Andreea Pora:** Domnule dr. Ing. Gheorghe Mitrofan, cine se face vinovat de situația creată?
- **Gheorghe Mitrofan:** În primul rînd președintele Televiziunii. Prin urmare, noi nu vom accepta numai demisia conducerii, ci a întregii nomenclatură din Televiziune, care a împins lucrurile pînă în faza actuală. Au fost contestate în cadrul ședinței de sindicat ce s-a terminat acum câteva momente întregul Consiliul de conducere și Redacția de actualități, care vor trebui să-și dea demisia în bloc. Precum și altele persoane care au obstrucționat în mod evident activitatea din Televiziune.
- **A.P.:** Se va prezenta această cerere Parlamentului?
- **G.M.:** Mîine la ora 10.00 se va discuta acest lucru cu comisia parlamentară în prezența unei delegații a sindicatului nostru. Persoanele care vor face parte din această delegație se vor stabili acum.
- **A.P.:** Cine-l va lua locul d-lui Răzvan Theodorescu?
- **G.M.:** Domnul Răzvan Theodorescu ne-a prezentat mai multe scenarii. Să preia eventual conducerea o comisie parlamentară, a propus dînsul, dar adunarea a respins vehement acest lucru. Urmează să discutăm în ședința Biroului Executiv.
- **A.P.:** Va fi o conducere formată din personalități ale vieții publice?
- **G.M.:** Așa va trebui să fie și noi vom susține acest punct de vedere.
- **A.P.:** V-ați gândit la anumite persoane?
- **G.M.:** Nu, pentru că evenimentele s-au derulat prea repede.
- **A.P.:** Domnul Iuga își va înceta greva în acest caz?
- **G.M.:** Numai în urma unui răspuns pozitiv de la Parlament.
- **A.P.:** Aveți convingerea unui asemenea răspuns?
- **G.M.:** Cred că da.
- **A.P.:** În caz contrar, care va fi atitudinea sindicatului?
- **G.M.:** Din discuțiile pe care le-am avut la nivel de sindicat, se va trece la grevă generală. Chiar astăzi, dacă nu se

va dezamorsa situația, în 48 de ore trecem la grevă generală în punctele de producție, nefectînd emisiile. Vreau să vă spun că sindicatul liber al salariaților din R.T.V. are circa 1500 de membri din totalul de 2100 de salariați. Celălalt sindicat de care a vorbit domnul Emanuel Valeriu are sub 100 de membri.

- **A.P.:** Considerați situația creată ca fiind rezultatul acțiunii domnului Iuga?
- **G.M.:** Nu știu. Situația este mult mai complicată. Problema noastră principală este salvarea vieții domnului Iuga, în raport cu idealurile pentru care acesta luptă, idealuri care sînt și ale noastre.
- **A.P.:** Se va schimba ceva esențial în Televiziune în urma a-celor decizii?
- **G.M.:** Evident că da. Și nu numai în Televiziune, ci în întreaga țară.

„Pentru dvs. este o problemă de morală”

● **Andreea Pora:** Domnule doctor Nicolae Constantinescu, la Universitatea din Piața Universității, ce este specific în simptomatologia unui grevist al foamei?

● **Dr. Nicolae Constantinescu:** Sînt medic primar și lucrez la clinica de chirurgie a Spitalului Coliței, sînt și șeful disciplinei de tehnica medicală de la Facultatea de Medicină. Experiența noastră în ce privește greva foamei în țările datează din aprile. În România nu mai existau grevișii al foamei, dar în dețenție. Sîndacatul independent al muncitorilor din București a organizat, începînd din 4 mai, amănunțit meșcarea greviștilor foamei din Piața Universității și am constatat că în același moment de grevă a foamei își are începutul lui, în Piața Universității aceștia stăteau împreună aiară într-o stare puiernică de emulivitate care nu putea fi îndepărtată. Am căutat să avem niște obiectivări, ca să le certificăm faptul că nu mîncă și am tras cu această ocazie și niște concluzii de interes științific. Am rămas surprins de cifrele extreme de scăzute ale glicemiei pe care un organism uman le poate tolera, cifre pe care noi nu le știam, iar literatura de specialitate le pomenește pasager.

● **A.P.:** Mai dețineti toate acele date?

● **N.C.:** O parte din documentele noastre au dispărut. În noaptea de 12-13 iunie nu au fost molestați numai oamenii, ci și documente. Un coleg de-al meu, dr. Dragoș Niculescu, s-a zbatut și l-a obținut pînă la urmă, deși generalul Diamandescu susținea că au fost aruncate. În final am obținut numai o parte din aceste documente, restul le-am „pierdut”.

● **A.P.:** Care este starea actuală a sănătății domnului Iuga?

● **N.C.:** Domnul Iuga m-a solicitat din mai multe puncte de vedere. O dată pentru că aveam experiența de acolo și pe de altă parte pentru că sînt președintele Sindicatului medicilor din București. Se poate spune că a fost o acțiune de ajutorare la nivel de sindicat. De fapt este un ajutor acordat de un medic unui om aflat în dificultate. Situația lui în dinamică: scade constant în greutate, între 500-800 gr. pe zi, avînd la ora actuală 57,5 kg. Un om care este în greva foamei de mîncat, mîncîncă, numai că se mîncîncă pe el. Toată grija mea ca medic este să împiedic apariția unor complicații. Pentru aceasta el este urmărit zilnic, se fac înregistrările de rigoare, există o foaie de observații. Telefonul meu este permanent la dispoziția dînsului și l-am spus care sînt momentele în care ar trebui să mă cheme. Riscul în momentul de față este apariția unei leziuni digestive de stres, care va duce fie la hemoragie, fie la perforație, pentru că are antecedente ulceroase. În rest ce să vă spun, am luat legătura cu dl. Emanuel Valeriu și l-am spus: „Dacă din punctul meu de vedere este o problemă profesională, din punctul dv. de vedere este o problemă de morală”.

„... Eu sînt decis să mor”

În încăperea în care se află domnul Iuga este o atmosferă sumbră și încercîntată. De afară se aud strigătele multimii: „Iuga, te iubim”. Într-un colț se află un pat îngust.

- **Andreea Pora:** Cum vă simțiți, domnule Iuga?
- **Dumitru Iuga:** Satisfăcut.
- **A.P.:** Considerați că cererea de demisie a d-lui Răzvan Theodorescu și Emanuel Valeriu vi se datorează?
- **D.I.:** Nu. Nu este rezultatul acțiunii mele, este rezultatul unei acumulări a nemulțumirii unei mase foarte largi a populației, iar ce s-a întîmplat aici a fost plătura care a revărsat apa din pahar. Cred că este totuși și rezultatul bunului simț, care trebuia să-l caracterizeze pe

dl. Emanuel Valeriu de la bun început.

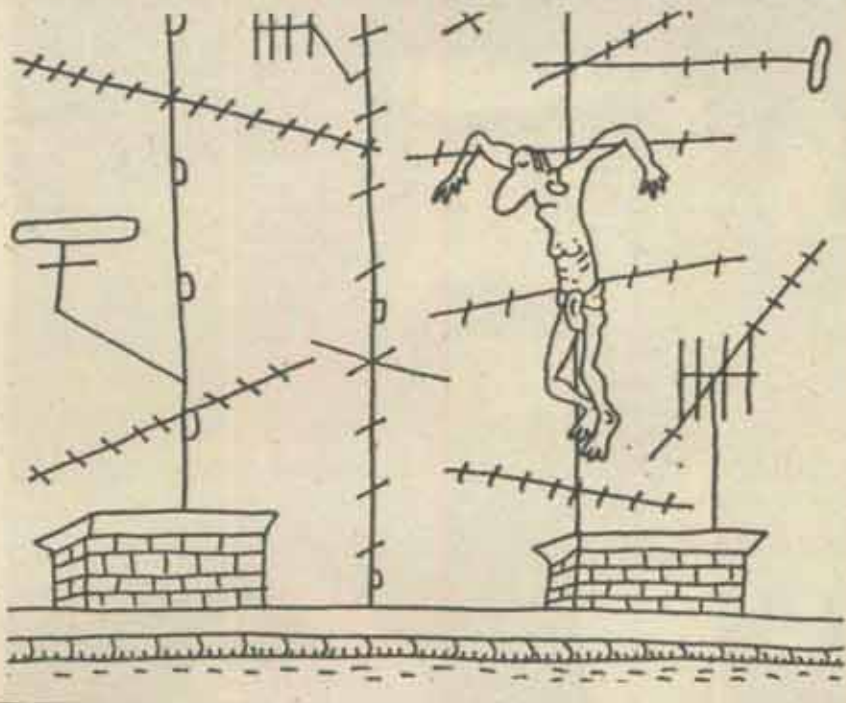
- **A.P.:** Se vor aproba în Parlament cererile sindicatului?
- **D.I.:** Altfel nu se poate. Eu am declarat ferm că imi continui greva foamei pe termen nelimitat pînă la rezolvarea acestei probleme. Sînt decis să mor în acest pătîu imorovizat pînă la realizarea acestui deziderat.
- **A.P.:** Speranți deci că răspunsul va fi favorabil?
- **D.I.:** Sigur că da, este însăși esen-

la scrisorii trimisă Parlamentului. Importanță nu este numai demiterea actualului conducător, noi vrem purificarea integrității a redacției de Actualități care este de fapt vinovată de toată această situație.

Cînd am ieșit din turnul Televiziunii, clădirea era înconjurată de soldați ce priveau circumsperși la jur.

ANDREEA PORĂ

11 decembrie 1990

ÎN LOC DE CRONICĂ T.V.

VÎRF DE SARCINĂ

Pentru cei care așteaptă deficiențe politice ale emisiunilor televiziunii, seara lui 7 decembrie a fost, fără îndoială, un eveniment spectaculos. Protagonistii celebri — Silviu Brucan, Emanuel Valeriu, Dumitru Iuga, Ion Iliescu, Bogdan Baltazar — într-un show al „vîrfului de sarcină” din politica românească, democrația noastră originală are, între altele, și calitatea de a înghesuș pe afișul unei singure serii „etape nearse”, năucitoare prin cantitatea mare de conflict a căror rezoluție eludare are efecte dramatice de cele mai multe ori. Confrunțat cu valul de greve, puterea se îmbulzește spre camerele de luat vederi pentru retușuri și reparatii. Pentru liniștirea noastră.

Emanuel Valeriu a impus deja tradiția sa în momente de cumvănă să-l aducă la ramoa de Silviu Brucan, ultima oară doar în calitate de participant la evenimentele din decembrie. Plasat în locurile fierbinti ale momentului politic, termometrul domnului Brucan indică de la început febra primejdioasă a transolanțării reflexelor de apărare americanesti în spațiul mioritic. Forțele de opoziție acționează în virtutea lui „first shoot, then think”, dar, dacă nu mă înșel, opoziția este încă în Parlament, și, în afară de milițagul țărănist din vechiul Zilii Naționale, n-a ieșit în stradă. La capătul analizei sale rezezi, care n-a ocultat conflictul din Televiziune, fenomenul Piața Universității, cererea de demitere a guvernului și victoria în alegerile din 1992, ideologia de pionierat al Frontului opoziției pe ideea coordonării acțiunilor opoziționiste tocmai din pătîu de suferință al pastorului Tokés țcare în această seară demitea afirmațiile din „Corriere della sera”. Dacă în Parlament se face o opoziție constructivă, nu ne rămîne decît să întrebăm sindicatele ce lezături au la Budapesta.

Scenariul lui Silviu Brucan plasează criza profundă a societății românești în cadre false, coordonate însă exact din locul de unde „României Mari” i se ordonă să afirme, de exemplu, că la milițagul Alianței Civice din 15 noiembrie „dista era olină de unghi”. Și un ultim amănunt. În Declarația de Principii a Alianței Civice, experimentul politologic a constat, probabil, efortul de solidarizare a întregii societăți civile românești; Silviu Brucan preia însă o veche (și nefondată) acuzație a propagandei fesenice tindînd opoziția extraparlamentară — disprețul față de mase al unui asazis „elitism intelectual” care notază importanța votului popular. Așa o fi. Numai că în Polonia, Lech Walesa — susținut de muncitorime în primul rînd — n-a ezitat să afirme că dacă va pierde alegerile, o lovitură de stat va fi inevitabilă. Nimeni nu l-a bănuț de conspirații antinacționale, ba, mai mult, s-a surzîntit pe alegătorii care, la primul tur de scrutin, au votat pentru reprezentantul intelectualității, T. Mazowiecki.

Animozitățile din Televiziune, un alt capitol dens și captivant al serial, depășese amploarea unui conflict de muncă

obisnuit, între salariați și administrație. În împrejurări similare, guvernul scripăna revendicările de felul celor ale Sindicatului Liber din Radio-Televiziune; premierul Roman critică adesea „rotitele ruginite”, articolațiile „anchilozate” care frîcăză reforma, dar imputernicește pe Bogdan Baltazar să inițieze acțiunea disperată a liderului sindical aflat în greva foamei. Prin mistificarea inadmisibilă a adevărului istoric și a realităților sociale, practica Televiziunii Române a comis un act grav împotriva conștiinței umane”, scrie Dumitru Iuga, referindu-se la păcatele instituției în care muncește, surușă servul ordinilor puterii. Acest rechizitoriu, mult mai ferm decît „mea culpa” roșită odinioară la rezezi, în rezezi, prima tentativă curată de a stabili responsabilitățile celor ce ocupă un loc privilegiat în ierarhia mass-mediei românești. Felul în care a reacționat conducerea, prin opiniile domnului Valeriu, o discreditează definitiv. Gestul redactorului Cornel Punnos nu a fost „un incident nefericit”, ci o informație corectă, ocolită de redacția de actualități timp de cinci zile. Forma în care era redactat protestul sindicatului nu ar fi făcut plăcere telespectatorului, ne asigură directorul adjunct al Televiziunii, Emanuel Valeriu ar trebui să nu mai difuzeze nici o stare „care nu ne face plăcere”. As propune ca emisiunea „Încercă-ți norocul” să ocupe 99 la sută din emisie, 1 la sută fiind, eventual, cedat unui program de gimnastică la locul de muncă. Și nu pot să mă abțin să nu-l citez pe domnul Valeriu: „Faptul că acest lucru (greva, n.a.) s-a organizat în incinta instituției noastre, lucru care se pare că nu este tocmai legal, imi demonstrează că intenția e de natură politică. Pentru că numai în acest fel se poate crea o stare de emulivitate, de altfel instalată deja în rîndurile colegilor noastre, care au fost cele mai vehemente”. Impecabila argumentație mă scutește de comentarii.

După toate astea, președintele Iliescu a declarat, rar și opăsat, așa cum n-a mai făcut-o din decembrie trecut, că țara e pîndită de pericolul scufundării într-o luptă confuză pentru putere.

Și ca să ne sară somnul definitiv, Bogdan Baltazar ne informează că liberalizarea proiectată să debuteze la 1 ianuarie se amînă spre milițag anulul ce vine. Dacă imi amintesc bine, echipa de „unicate” — cum l-a numit Silviu Brucan pe ministrul nostru — a cabinetului Roman susținea cursul ireversibil al liberalizării regiilor. Odată pornită, afirmau scripăliații, acțiunea urmează o strategie bazată pe calcule minuoase, care sînt structura de rezistență a unui sistem economic de dinamie. Dar... surpriză. Lucreurile mai pot să aștepte. Crede guvernul că hotărîrea aceasta poate rezezi într-un tampoan al acțiunilor revendicative?

În aceeași seară, pe scena Teatrului Ion Creangă — o premieră: „Ce nemalponenită harababură”. De Eugen Ionescu.

SORIN FAUR

Fotografie de AUREL GARBOVU

„Asta de la Cultură...
ia banii degeaba!”

Mi se pare că, de la o vreme încoace, nimeni nu știe prea bine cu ce se ocupă Ministerul Culturii. Vreți să-mi spuneți dumneavoastră?

Mi-a zis și măică-mea... La coșor, lângă ea, era o doamnă care îi spunea: „Lasă, dragă, doar mai sînt miniștri care iau banii degeaba! Uite, asta de la Cultură! Ce face asta, tu?”

Chiar așa! Ce face?

Nu am de justificat nimic ascuns... Sînt mai oboșit și mai străin ca niciodată de ocupațiile mele obișnuite. Neceazul este că nu fac ceea ce as dori să fac, ci rezolv lucruri care apar de la o zi la alta...

Săii, as fi vrut să aflu de la dumneavoastră cu ce se ocupă Ministerul Culturii...

Ministerul acesta trebuie să subvenționeze o serie întreagă de instituții: teatre, muzee, expoziții, institute care sînt în subordinea lui. Trebuie să întretină relații culturale cu lumea, trebuie să încerce să plaseze afară marfă românească (de cultură e vorba) și să aducă aici marfă europeană. S-a ocupat, pînă acum, din păcate (sper să scape definitiv de acest blestem), cu distribuirea cotelor de hirtie. Se ocupă de organizarea vieții culturale în teritoriu, de remodelarea spațiilor culturale în județe.

În plus, în acest moment, Ministerul Culturii este foarte implicat politic. Tot timpul se întimplă lucruri care pun în discuție teme politice și este constrins, într-un fel sau altul, să reacționeze.

Eu mi-aș dori ca Ministerul Culturii să reușească lucruri mult mai diafane decît acestea foarte pragmatice de pînă acum. De pildă, să schimbe mentalitățile! Sau să reușească să redeschidă apetitul pentru cultură. De cînd sînt ministrul culturii, lumea nu mai are poftă de cultură. Sper că nu e din cauza mea. Fapt este că lumea a alunecat pe o pantă în care se îndepărtează și de teatru, și de carte, și de film, și de muzică... Sînt la televizor, citește presa hiper-abundentă care apare și... iese pe stradă...

Nu mai avem nici o scuză

Imi dați voie să vă pun o întrebare imperinentă?

Vă rog foarte mult. Dacă e prea imperinentă, ne batem, nu-i nici o problemă.

Cum ați ajuns ministru?

Aaaa, mă întrebați ca și cum eu am făcut numirile! Întrebați la guvern, la primul ministru! Eu vă pot face doar o povestire, nu vă pot da explicații. Am venit pe 22 decembrie de la Tescani. Pe 26, am fost chemat în o întrunire a Frontului care se constituise atunci, unde erau vreo cincizeci de inși... Era Dînescu, era Ana Blăndiana, era Dolineă Córnea, mă rog, toată floarea rezistenței mai vechi sau a celei de moment. S-a pus problema constituirii unui guvern. Domnul Dînescu m-a propus ministru al culturii. N-am avut timp să înregistrez enormitatea acelei propuneri, într-un moment în care toată lumea era într-o stare, mai puțin firească, de surescitare și de... perplexitate. Propunerea s-a acceptat. Mi se părea că toți trebuie să acceptăm totul, că, pe atunci, cuvîntul de ordine era participare, efort, eficacitate. Și am ajuns ministru. Cum de am fost confirmat, asta să nu mă întrebați, că nu știu.

Cineva îmi spunea că, din vechea rezistență, numai dumneavoastră și domnul Mircea Dînescu ați rămas în contact direct cu Puterea. Imi puteți spune de ce?

Da. Cred că teoria demisiei, care a marcat cultura românească a treia decenii, nu mai este actuală. Noi am practicat totdeauna un fel de demisie strategică. După decembrie, în România s-a întimplat ceva care ne pune în postura de oameni responsabili. Dacă începem iar să practicăm demisia, boicotul, statul deoparte, nu mai avem nici o scuză. Chiar cînd găsești argumente nobile. Postura celui care se implică este mult mai dificilă. Eu nu pretind ca toată lumea să aibă aceeași strategie, dar, din punctul meu de vedere, esențialul este efortul participativ.

Am auzit chiar acuzația de pact cu Puterea. Ce se trebuie să faceți ca această acuzație să fie reală?

Asta întrebați-l pe cel care v-au spus așa ceva. Mi s-a spus și neocomunist, am primit toate epitetele...

Ce ar trebui să faceți?

Dar nu știu! Eu nu-mi pun problema asta! Eu n-am făcut nici un fel de pact! Cu nimeni! Funcționez în

ANDREI PLEȘU:

„EU N-AM NICI UN FEL DE PACT CU NIMINEA”

„De cînd sînt ministrul culturii, lumea nu mai are poftă de cultură” • „Cred că teoria demisiei, care a marcat cultura română a treia decenii, nu mai este actuală” • „Zi de zi, fac efortul să fiu consecvent cu mine însumi” • „Oamenii continuă să gîndească cum au gîndit pînă acum” • „Un efort de dimineață pînă noaptea ca să obții mici succese, mici soluții!” • „Mie nu mi se pare echitabil (...) să se spună că, în general, în România, presa a fost împiedicată să funcționeze” •

„Nu există tonului”

• „Tot ce trece prin tință” • „dabilă va să deven spațiu în miterii” •

postul în care mă aflu și, zi de zi, fac efortul să fiu coerent cu mine însumi. Senzația mea este că am reușit. Pot să mă înșel, dar asta este păcatul meu împotriva lui Dumnezeu. Cel care socotesc că am făcut un pact cu Puterea trebuie să ofere probele pactului. Trebuie să-mi spună: în cutare împrejurare ai făcut cutare aberație, ai omagiat o putere care nu este legitimă, ai participat la acte reprobabile. Asta trebuie să-mi se spună.

„Cîntarea României”, ediția 1983

Am auzit foarte multe critici la adresa Ministerului Culturii. Și eu am auzit. Cîteva dintre ele pun la îndoială

te? Atunci despre ce vorbim? Despre scheme?

Nu. Despre structuri. Ele determină un stil de muncă. Și niste rezultate.

Iar eu devin Suzana Gădea! Așa zice și Eugen Barbu! Întrebați-l pe el cum devine chestiunea! M-a mai întrebă o doamnă gazetară dacă nu cred că Ministerul Culturii evoluează către cenzură! Asta e o întrebare, așa, de ceal dănsant! Întreb și eu atunci revista *Expres* dacă nu evoluează către Școala!

Am auzit, pe urmă, nemulțumiri legate de păstrarea unor așa-zise acțiuni culturale, de genul „Toamna culturală ialomiteană”, cu structura și stilul binecunoscut...

Nu patronăm și nu înțeleg asemenea acțiuni. Dar există supraviețuirii ale unor reflexe... Oamenii continuă să gîndească așa cum au gîndit pînă acum. Noi nu mai exercităm o tutelă asupra lor și atunci ei fac, uneori, ceea ce au învățat să facă! Am vizitat, zilele trecute, un muzeu din Curtea de Argeș. Se scosese partea cu Ceau-

din nou spre inspectorii te nici unul din chile echipelor...

Totuși, eu pre astfel de supraviețuit.

Da, sigur, auzit și de auzit?

Am auzit supraviețuit cu ministrul.

Nu sînt un controla ce s unu de județ în fiecare zi, de moment.

Bine, dar lucruri? Cînd le aflăm.

Cum, nu De ce?

Pentru că în sistemul aparat care d în afară de venit, inclusiv nați ai activi acum în viață.

toriu există al autonomiei ventile sau de se asociază e dule să întrol face absolut.

Dar dumne acele subvent Cererea de unu patronă care v-am...

Subvențiile Culturii?

Nu. Sînt e este altă pr permanent în ratele de cul se simle acc ei nu înțeleg subordonat s ve și metode

Nu mai is terul.

Noi avem nule! Să tot nuim, să tot tot cistigăm... neavoastră m mașină perfe motivă care după un pro pund că nu Un dezastru pînă noaptea mici soluții l bil să vă as pînă acum, s rea și eficien din Franța! este cel naly

Nu concedia dommul

Multă lum la subordinea

chiar oportunitatea existenței acestui ministru în forma lui actuală. Sînteți de acord să vi le spun?

Sigur că da. Prima zice că ministerul dumneavoastră este, de fapt, continuatorul în linie directă al vechiului Consiliu al Culturii, că este moștenitorul structurilor lui. Imi puteți răspunde la această critică?

Care structuri? Ce înseamnă asta? Ar însemna, lertati-mi îndrăzneala, că este Consiliul Culturii cu etichetă schimbabilă.

Mal e ceva, mal e ceva! S-au schimbat vreo optzeci la sută din oameni.

Da, dar nu vorbeam de ei.

Cum așa? E același lucru dacă aici e Tamara Dobrin sau dacă e Ion Var-

gescu, dar muzeul se termina tot cu „realizări”! Cu fotografiile de industrii locale! L-am întrebă pe director dacă Industriile alea produc și mi-a spus că nu. „Atunci de ce le puneti aici?” „Păi, sînt realizările noastre, atcea, în teritoriu!”

Astea sînt lucruri care se petrec fără puterea ministerului, tocmai pentru că n-a avut timp să intervină și pentru că are ezitări s-o facă! Eu am cerut inspectorilor teritoriale să aibă imaginație!

Da, dar dacă imaginația inspectorilor dumneavoastră merge exact către „Cîntarea României”?

Mă opun de luni de zile acestui fenomen. Am avut și la Televiziune intervenții despre tendința de a aluneca

Stinga și modernizarea României

În ziua cîi marxști revizionști au existat în România comunistă. Dar dacă fostul meu profesor de socialism științific, actualul președinte al Camerei Deputaților, dl. Dan Mărtian își neagă această calitate — și am motive să cred că cel puțin anul trecut ar fi făcut-o — atunci mă tem că nu a existat nici unul.

De unde, atunci, atîți oameni politici, gânditori etc. de stînga? De unde atîția „social-democrați”? În orice țară din țările est-europene, mișcările de stînga nou apărute au o lungă tradiție în lupta împotriva a ceea ce ei numesc dogmatism sau totalitarism. Cercurile revizioniste (și unele mișcări muncitorești pentru auto-administrație colectivă la un genărat, vorba lui Lenin: „zi de zi, ceas de ceas și în proporții de masă”, în viața membrilor lor s-au petrecut tot felul de întâmplări care i-au împins pe unii departe de ceea ce mai putem numi stînga (dacă comunismul a fost vreodată stînga). Adam Michnik, de pildă.

Acest ultim exemplu ar putea să mă deservască. De ce aș refuza profesorului meu, unei întregi generații de alții, dreptul unei evoluții? De ce să-l amestec cu tot soiul de compromiși și oportuniști, mai ales că, moral, sînt sigur că nu e merită?

O PROFESORUL MĂRTIAN ȘI REVOLUȚIA SOCIALISTĂ

Într-o răzbită de la etajul doi al Facultății de Istorie, cu intrarea străjuită de bezgălele (premonitorii?) de ipsos al candelierelor m-leninismului, am avut cu dăruitul Mărtian o polemică cordială de secolar. Cîm cu gura închisă, e drept, din cauza urchilor Organului, ne-am străduit să înțelegem două-trei fraze inteligente. Compr-o tomă plicătoare ca un rebus gata completat: „Revoluția Socialistă în România”.

Vă căți seama, mistuna profesorului era dăru de penibilă. Trebuia să ne convingă despre necesitatea transformării „revoluționare” a întregii structuri sociale românești. Necesitatea, vrea să zică nevoia internă de schimbare, în virtutea „conducțiilor” care minau societatea noastră.

Dacă ar fi fost o simplă accentuare pe nevoia înțelgerii în profunzime a fenomenului cu pricina, n-aș fi avut nimic împotriva, sînt un adept convins al deciziei tendințelor „lungi durate”. Dar cum asta înseamnă, în cadrul acelei discuții, ignorarea altor factori, care nu numai că obscurizau problema dar și legitima ideologie venirea la putere a comunistilor, asta era cu totul altceva.

O NEVOIA DE NECESITATE

Nu aș vrea să vorbesc cu păcat. În fond nu știu care era opinia domnului Mărtian despre scuterea din discuție a factorilor politici interni și internaționali. Rămînd însă tipul de logică „științifică” pe care o folosea și care trebuie chestionată.

Deși tip de logică se baza pe o ambiguitate. Pe ambiguitatea inerentă a semnificației conceptului de determinare, atunci cînd e folosit în analiza marxistă. Se înțelege prin determinism marxist acea concepție filosofică care susține că nimic re lumea asta nu are un scop dinaintea stabilit dar, odată întimplat, acel ceva se dovedește a fi acționat în virtutea unor legi imuabile care i-au așezat într-o armonie perfectă cu toate celelalte care existau înainte de el.

Să luăm cazul Revoluției din Octombrie. Unde spune învățătura marxistă că trebuia să se nască socialismul? În țările unde, conform legilor naturale ale dezvoltării capitalismului, contradicțiile fundamentale dintre caracterul din ce în ce mai social al producției și însușirea privată a rezultatelor ei, se va manifesta ca monopolizarea la culme a producției, pe fondul unei mizerii proletare generalizate. Dar, odată ce revoluția fusese isprăvită în Rusia, socialismul fusese instaurat, nu era păcat de atîta muncă, de atîta sînge bolșevic? Marxștii (leniniști) au închis ochii binîșor, i-au dat blîncuștarea lui Stalin și uite așa ne-am trezit cu socialismul într-o singură țară. În definitiv, cu ce e mai rău sau mai bun capitalismul, fie el la central sau la periferia sistemului mondial capitalist, odată ce el se bazează pe exploatare?

Pe scurt, acest tip de explicație este identic cu acela al explicării originii răului în em. Putea Dumnezeu, forma cea mai pură a Bineului, să creeze un om rău? De bună seamă că nu. Dar odată ce, din cauza licășoșilor fără număr, pe care omul și le-a dat în vîleag cum a avut ocazia, Atotputernicul a trebuit să trîmîie totuși peste întreaga semîntie, necrutînd decît stîrpea lui Noe, atunci este clar că totul era înscris din veac în înimă lui Dumnezeu.

O PĂCĂTU ORIGINAL ROMĂNESC

Acest tip de determinism, care este de fapt forma cea mai flagrantă de finalism, încerca să-l folosească domnul Mărtian pentru a ne convinge de justetea analizei sale marxiste a comunizării

României. O Romînie plină de înegalități și contradicții, așa cum era cea interbelică, nu putea să fie smulșă din impas decît prin socialism. Post hoc ergo propter hoc!

Argumentele obiective de care să se folosească pentru demonstrarea „contradicțiilor” și înegalităților nu-i lipseau. La o populație ocupată 75% în agricultură, mai mult de jumătate din gospodăriile țărănești aveau sub 5 ha iar în mîile marii proprietăți, de peste 100 ha, rămăseseră 27% din terenuri. Șansele de prosperitate erau drastic limitate: lotul de 5 ha era minimum pentru întreținerea unei gospodării și plata impozitelor, iar pentru mecanizare era nevoie de un lot mai mare de 10 ha. Se mai adăugau: cea mai slabă productivitate europeană, printre ultimele dotări agricole din Europa, a treia natalitate și tot a treia mortalitate infantilă.

Aceste fapte, poate mai dure decît le-ar suporta cel mai înverșunat paseist național-țărănist, i-au convins pe mulți în primele decenii comuniste, pe fondul boom-ului economic postbelic, că „scopul scuză mijloacele”.

Astăzi, în 1990, cînd „scopul final se dovedește a fi chiar punctul de la care am plecat, penultimul loc în Europa, demonstrația ar fi cel puțin cinică. Dar generația pseudorevizionistă de la '68 o invocă cînd nu le aștept și mai cere încă o poliță în alb poporului, pentru o nouă perioadă de avînt și asigurări sociale de stat. Și ar fi poate credibilă demonstrația dacă la mijloc nu ar fi vorba de o mare impostură.

O PILOTUL A FOST ÎNLOCUIT CHIAI ÎNAINTEA DECOLĂRII

Să ne întoarcem o clipă la situația economică a României interbelice.

Prinvința statisticilor agrare, ca în cazul tuturor statisticilor, perspectiva din care le privești determină rezultatele pe care le obții. Ce bați, ala leșe.

Astfel, dacă e să socotim suprafața proprietății țărănești medii și mari, între 5 și 50 ha, aceasta ocupa 40% din suprafața agricolă și înseamnă 25% din gospodăriile. E mult?, e puțin? Eu cred că era suficient pentru un nucleu de fermaj care să se adauge marilor ferme existente (care de fapt învîmînțau doar 15% din suprafața agricolă). Proprietatea de sub 5 ha trebuia să dispară, fie prin cooperative fie prin comasarea proprietăților. Oricum, forța de muncă nefolosită în agricultură se ridica la mai mult de 4 milioane de brațe, iar locul ei era în industrie.

Acum despre Industrie. Economistul W.W. Rostow ne oferă un indicator simplu pentru măsurarea vitezei de industrializare a unei economii și pentru aflarea punctului în care ea devine o economie industrială autointretinută. Acest lucru se întimplă cînd investițiile depășesc 5% din venitul național. Într-o primă fază și apoi, la scurt timp ajung la 10-15%.

În România investițiile au crescut în perioada interbelică de 14 ori (numai cele industriale). În medie cam 8% din venitul național, în creștea celui de-al doilea război ajungînd la 10%. În toată această perioadă producția industrială a crescut cu 80%, într-o epocă de recul economic mondial.

Modificările din industrie aveau bîndite de a deveni structurale. Industriele producătoare de bunuri de producție aveau le slunșeseră pe cele producătoare de bunuri de consum. O cantitate tot mai mare de bunuri erau prelucrate din resurse interne.

Tabloul este însă pe departe de a fi festivist. Concentrarea prematură a industriilor disuanda puternic spiritul întreprinzător. Agricultură vîrcoară vîrcoară pentru piață doar în măsură de 15%. Piața rurală era deci aproape închisă.

Dar aceasta nu înseamnă că nu exista voința politică pentru deschiderea ei.

Iată planul de industrializare agrară (sic!) a P.N.T., din 1935: „În baza concepției că munca și proprietatea sînt funcțiuni sociale statul este obligat să ajute sectorul agrar cu credite, utilaje, lansarea unor programe de cultură mixtă și program de dezvoltare a zootehniei, promovarea și sprijinirea industriilor de prelucrare a materiilor prime agricole și de furnizare de mașini agricole, programe de pregătire profesională agrară”.

Chiar și în timpul războiului, în măsura permisă de imensele greutăți, Antonescu a lansat un program de înființare a obștilor sătești, program cu un oarecare succes. Chiar ideea cooperativelor era prezentă în orizontul de preocupări al oamenilor politici.

În orice caz România interbelică nu era un capăt de drum ci mai degrabă un nou început. După ce în urma unei politici externe abile reușise să-și dubleze teritoriul, după ce își aerase structurile politice permițînd o mare mobilitate socială și politică, după ce, de pildă, numărul de absolvenți de liceu și de universități crescuse în 1934, de 10 și, respectiv, 6 ori, față de 1913, în România se acumulase o cantitate impresionantă de forțe și competențe. În absența lor, modernizarea nici nu ar fi demarat, nici nu ar fi continuat în forma ei socialistă. Așa cum nu s-a întimplat nici în Birmania, nici în Etiopia.

O PĂCĂTU ORIGINAL ROMĂNESC (II)

Am discutat pînă acum numai despre semnele pozitive ale modernizării de pînă la războiul al doilea mondial. Numai că orice societate, după cum spune Zinoviev, își are legate avantajele și beneficiile de un set corespunzător de dezavantaje și disfuncționalități.

Aceste disfuncționalități (dar și unele instrumente efectiv eficiente în modernizare) au fost folosite, conștient sau nu, cu mult succes în procesul de comunizare.

De pildă cazul etatismului românesc. Statul român modern este o invenție a boierimii de clasă a doua, ruinată de integrarea ei într-un circuit de cultură și civilizație occidental, extrem de pretențios, pe care trebuia să-l susțină cu ajutorul unei puteri economice arhaice. Birocrația de stat era un plasament sigur, de prestigiu, pentru cei care nu reușeau să reziste lăuzului transferului averilor și pămînturilor. Mai tîrziu, cînd noua noastră clasă politică a încercat să ocupe și nișa activităților lucrative, a constatat cu surprindere că aceasta era ocupată de alogeni. La 1830, 37% dintre comercianți și 41% dintre industriași erau evrei. Politica românească de industrializare a trebuit să fie o politică de stat sau prin comenzi de stat. În anul '30 statul consuma 70% din producția industrială iar sectorul industrial proprietate de stat avea o producție de 2 ori mai mare decît a sectorului particular.

Mult laudatul nostru stat național-unicar era excesiv centralizat, era folosit prea des în scopul afacerilor electorale prin intermediul administrației locale, aparatul său era imens și uneori paralizant (200 000 de funcționari, tot atîția cit muncitorii calificați din marea industrie).

Boom-ul educațional din prima jumătate a secolului și-a avut și el efectele lui secundare. Majoritatea absolvenților erau licențiați ai facultăților umaniste și teoretice, șomeri virtuali sau umili „proletari ai condeiului”, un mediu ideal de răsăcireași extremiști, din plin folosit de legionari și, în mai mică măsură, de comunisti. Rolul lor va fi destul de important în fondarea noii birocrații comuniste, tehnice și administrative.

În fine, un argument de natură ideologică. Înainte de primul război mondial, în afară de teoriile, mai mult sau mai puțin paseist-naționaliste și de discursurile de la tojă ale lui Dobrogeanu-Gherea, lupta ideologică a fost ca și inexistentă. La nivelul oficial, cele două forțe, liberalii și conservatorii, erau cele două fețe ale unei politici liberal-pragmatice.

După primul război, însă, dincolo de diversificarea peisajului politic, constatăm o înăunare, în spiritul epocii, a unui din ce în ce mai puternic curent colectivist. Nimeni nu a scăpat. De la social-populismul țărănismului, la național-legionarism și pînă la liberalii care erau, după frumoasa definiție a lui S. Voinea, „marxști oligarhici”.

O STATUL-MUNCITORILOR ȘI ȚĂRANILOR CARE-AU-VENIT-LA-ORĂS

Partidul comunist, moștenitorul neapținut al tuturor acestor „instrumente”, a reușit destul de bine să le orchestreze pentru a obține cu ajutorul lor ceea ce voia: o țară nouă, cu un stat nou. Nu are rost să ne chinăm să demonstrăm că de unul singur, partidul nu ar fi reușit să devină mai mult decît un centru de agregare a nemulțumirilor de gănăriile politice, ca în Italia sau în Grecia din ultimii douăzeci de ani. Vîgîșki a bătut cu pumnul în masă, tancurile au venit și s-au dus, Maniu a murit la Sighet s.a.m.d.

Ceea ce interesează este că odată puterea comunistă instalată și politica ei desfășurată un număr îndezuns de ani, trebuie să constatăm și să înțelegem efectele ei.

Primul dintre ele, care trebuie să pună pe gînduri orice cercetător, dar și pe simplul privitor al fenomenului românesc

din ultimii 40 de ani, este înspăimîntătoare bulversare a ierarhiilor și mai ales a structurilor sociale și ocupaționale. Indicii comparativi ai mobilității sociale sînt printre cei mai ridicați din Europa de est, depășînd cu mult pe cei ai țărilor comuniste balcanice cu o structură socială asemănătoare. Astfel, lucrătorii non-manuali născuți în medii manuale reprezintă 20% din total, cei care au avînsul din medii muncitorești 37%, cifre aflate cu câteva procente în urma celor cehoslovace aflate pe primul loc. Dizlocările sociale, profesional-ocupaționale au modificat mult mai profund configurația țării decît prigoana dusă împotriva elitelor politice. În plus, în toate aceste schimbări, un anumit pattern moștenit din trecut face ca, în termeni comparativi, funcțiile birocratice să fie mult mai prețuite decît cele lucrative. Ritmul de trecere, de la o generație la alta, din sectorul agrar în cel proletar este mai mic decît cel al trecerii din cel manual în cel non-manual, în comparație cu celelalte țări din est. Observația lui Viorel Roman, în interviul din revista „Cuvîntul”, se verifică: țărănul român a venit la oraș, dar nu ca să muncească din greu, ci ca să trăiască și el o dată ca domnul.

O STINGA DE STAT

Efectele acestei reale „revoluții sociale” s-au făcut simțite în decursul anilor '60, și au început să exercite presiuni asupra structurii instituționale a statului comunist. Partidul-stat trebuia să sancționeze apariția noilor categorii sociale pe care politica sa le crease, trebuia să le aloce un compartiment în viața socială și politică. Astfel, începînd cu 1962, PCR a început să se umfle. În patru ani ('62-'66) face un salt de 600 000 de membri, urcînd de la 4,3% la 7,8% din populația țării. Recordurile de mai tîrziu, 12,5% din populație în 1976 și 15,2% în 1984, sînt efectele, în mare parte, ale succesului mobilității sociale și mai puțin ale capriciilor dictatoriale.

Cîțiva ani, acest fenomen a determinat un anumit grad de instabilitate. Presiunea de jos în sus atînesse valori semnificative. Muncitorii cereau extinderea consumului și fructificarea primelor rezultate ale industrializării. Specialistii, la rîndul lor, reclamau o mai mare autonomie de decizie (vorbeau din ce în ce mai des de introducerea „conducerii științifice a muncii”), un respect mai mare din partea activiștilor. În același timp, la vîrf, nomenclatura refuza în continuare să se destalinizeze pentru a nu i se știrbi puterea.

Ceausescu a navigat printre aceste forțe aflate în competiție și profitînd de dărîta nomenclaturii, în rîndurile căreia tot el aștase vrajba între tinerii samurai gen Iliescu sau Mărtian și bătrînii mandarinii deșiși, și-a consolidat propriile poziții, după lecția marelui său înaintaș, Stalin. Între 1967 și 1974 el a abolit prin lovitură de stat discrete și repetate resturile conducerii colective și a proclamat, în compensație neo-ortodoxia comunistă. În același timp, față de intelectualii a mimat o curioasă profesională, cînd arătîndu-le morcovul „conducerii științifice a societății” ori „recuperarea valorilor naționale”, cînd amenințîndu-i cu bățul „întăririi conștiinței revoluționare”. Înțelegînd însă, în cele din urmă, că, de fapt, se poate dispensa cu ușurință de el, le-a luat privilegiile și i-a pus sub observație.

În etapa finală, a statului național-securist, cel care su pierdut cel mai masiv au fost tot intelectualii. Ceausescu, înțelegînd că schimbările generationale amenință „baza sa de masă”, birocrația cincizecistă, a înghețat pur și simplu totul. Exilarea tinerilor absolvenți la sate, blocarea posturilor importante, închiderea marilor orașe, păreau că erau efectul mormurului „Conducătorului”: „O, clipă, stat! Ești atît de frumoasă!”. Dar scadența politică de industrializare se apropia.

Sendența era continuarea politică de mobilitate socială și deschiderea tuturor funcțiilor noilor generații de computer-boys, produse mai tîrziu, mai grăpîi de politehnicile noastre. Azi, îndărătul lozincilor de genul „promovarea competenței”, se desfășoară luptă sîmbatică pentru promovarea tinerilor marginalizați de birocrația lui Ceausescu.

Alături de această contradicție majoră a statului socialist după revoluție se continuă altele, născute din înfruntarea dintre nevoia de eficiență socială și economică și interesele individuale puternic amestecate cu ideologia comunistă: vezi înțeleștarea sîngerosă a suplînitorilor pentru titularizări pe puncte, grevele foamei ale candidaților respinși la admiteri, refuzul țărănilor de a deslînța cooperativele pe care le parazitau, refuzul consilierilor de administrație de a demopoliza economia. Toate acestea și-au găsit protecție sub poalele Frontului și ale lozincilor sale. Cea a „protecției sociale”, de exemplu, nu este altceva decît forma cea mai pură a speranței într-un stat-bunăstare, oricît de mizer, dar în care să poți supraviețui.

Ajunsem deci la concluzia firească. Așa-zisa ideologie de stînga nu este decît un alt nume pentru speranțele de paralizare în Interiorul Statului a varietelor categorii sociale. Conținutul speranțelor oamenilor este de fapt un tradiționalism și un conformism căldut.

Și noi care credeam că stînga este aceea care luptă împotriva formelor sociale degenerate! ■

LUCIAN GIURCHESCU

CUI ÎI E FRICĂ DE... VÁCLAV HAVEL?

Studiile referitoare la cenzura comunistă de la noi, cenzura ce ne-a dirijat, ne-a îndrumat, ne-a îndobitocit mai bine de 40 de ani, nu sunt numeroase. Iar cele referitoare la cenzura teatrală sunt adevărate rarități. Dest. cenzorii români au reușit performanțe de talie mondială. Cum ar fi cea din 1967, cind „lucrătorii” Direcției teatrelor din Comitetul de Artă și Cultură (cred că așa se numea la oră aceea Ministerul Cultural, socialist) au interzis reprezentarea unei piese de Václav Havel la... THEATER DER STADT BONN. (Da! Bonn, pe vremea aceea capitala R.F.G.-ului, sediul provizoriu al guvernului și parlamentului Germaniei reunite.)

Întă eam s-au întinolat lucrurile. Un regizor român (intimpulător semnatarul acestor însemnări) fusese invitat la Bonn. Să monteze o piesă. O piesă de Havel. „Garden Party” sau, pe limba noastră „Chermeza”. Regizorul român s-a bucurat de „ajutorul neprecupețit” al „lucrătorilor” mai sus amintiți. De la inspectori și pînă la Ministru, el ajungind pe mările Rinului, cu numai 4 săptămîni întîrziere, față de data stipulată în contract. Și fiind, astfel, obișnuit să monteze spectacolul, nu în ont săptămîni, ci în patru... că aștepta mai rămăsească. Să monteze piesa lui... Saunders: „Miroșul florilor” și nu piesa lui Havel: „Garden Party”.

Tovarășă Bărbuță, inamovibila minte limpede a Direcției teatrelor, paznicul vigilant al purității bolșevice, activista culturală citită și informată (mult mai informată decît colegii ei într-ale îndrumării), auxiliu de tinăru dramaturg ceh, și prevăzuse, cu un an înainte declansării PRIMĂVERII FRAGHEZE, cu un an și jumătate înainte de înăbușirea ei, că... Havel așa nu e un „scriitor „cashier” (din punct de vedere leninist), că... în cuind... va fi demascat, normalizat și marginalizat. Pentru că, apoi, să facă și câteva „halte de ajustare” prin Jilavele cehoslovace.

Lucrătoreasa bucuresteană avea dreptate, prevăzînd gradul de pericolitate al dramaturgului praghez, devenit — cu anii — conform profesiei domniei-sale, și dizident (ăudat și premiat doar de imperialiști și de slugile lor social-democrate) și purtător de cuvînt al unor „charte” și primul Președinte al unei Cehoslovacii ce întorcea spatele comunismului. Înainte de a fi atîna, măcar, treapta socialismului multilateral dezvoltat.

Mal marii lucrătoresei... „s-au pătruns” de descoperirea ei, și de la director la Președinte, au spus un NU hotărît. Un NU care ferea proletariatul vest-german de înănușările și calomniile cuprinse în replicile lui Václav.

(Nu-mi mai aduc amînte cine era președintele culturii din acea vreme, Tovarășă Constanta sau tovarășul arhitect Pompiliu? Dar, cred că amîndoi merită recunoștința noastră, merită să ne amintim de lupta lor neobosită, de adevărații cehiști culturali.)

Pe atunci, valoarea sau non-valorarea dramaturgiei lui Havel nici nu intra în discuție. Cenzura era pur politică și — paradoxal — domnul Pempelfort, directorul Teatrului din Bonn, o acceptase, tocmai pentru că era pur politică.

R.F.G.-ul dorea să stabilizească relații diplomatice cu Estul. România primise favoarea de la „stăpînire” să facă acest pas. Pasul trebuia pregătît. Și una din micile rîtite ale angrenajului pregătirii era și invitația unui regizor român. Invitarea, pentru prima dată, a unui director de scenă de la noi, în Germania de Vest, pînă în acel moment revansardă.

Pretul a fost Havel. N-am avut curajul să spun NU. Cum nu avusesem curajul — cu cîțiva ani în urmă — să refuz semnarea unor fraze demascatoare la adresa „revansardei”, „militaristei” Germaniei de Vest, scrise de prietenul meu B. Elvin, în programul de la „Svejk” de Brecht.

N-am să-mi cer lertare de la Havel, pentru că șunt sigur că m-ar lerta. N-am să-mi fac „meca culpa” în fața nemților, nu pentru că ei Gysi e neamt, nu pentru că și membrii STASI-ului sunt tot germani, ci pentru că, acum un an, la Aar-

hus, în Iutlanda, aflînd că zidul s-a deschis, am vărsat o lacrimă și pentru lastările noastre, care nu cimentat, și ele, grinzile de beton ce încercuau să ne închidă în țercul comunist.

O lacrimă nu ne absolvă. Dar, totuși, poate însemna ceva.

Cu voia Bucureștilui sau nu, Havel s-a impus. În Vest cehi drept, pentru că în Est, pînă de curînd, de foarte curînd, era tabu. L-am reîntîlnit la Copenhaga. El era închis în Boemia. Eu, refugiat în Danemarca. Piesele lui, însă, circulau. Și occidentalii, așa îmbulbiți cu „crosaniz”, cum îi descria, în 29 ianuarie un dramaturg dimbovitcan, cu nume de erou. Îl înțelegeau pe Havel. Pe el și pe eroii lui. Altfel cum s-ar fi explicat opoziția unor actori stinghiști, de la Teatrul Regal din Copenhaga, de a-l juca... nu pentru că n-ar fi avut har, ci pentru că... după el... Václav era prea anti-totalitarist, și totalitarismul pentru el, pentru stinghiștii din Vest era — încă — un ideal. Altfel, cum s-ar fi explicat succesul de public și presă, pe care l-au avut piesele sale.

Dacă nu mi-ar fi teamă că mă veți acuza de vulgăritate gratuită as spune că nimeni altul n-a radiografiat mai bine tipul căcănărilor, cauzele și modul de manifestare și dezvoltare a căcănărilor. Transformarea ei din defect în calitate.

Așa voi afirma, doar, că omul-compromis, omul ce admite, ce se emplace, ce face ELOGIUL compromisului, devine, sub pana dramaturgului ceh, la fel de viu, de pregnant, ca și ipocritul lui Molière, de exemplu. Ba, poate, mai complex, pentru că Havel îl surprinde în toată varietatea exprimării caracterului său. Îl descrie diferitele fațete. Fațete ale aceluiași tip, dar care, parcă, înămenază o întregă galerie de tipuri, o pluralitate, în fond, unitară. Calitatea perenă a personajelor-tip, valoarea intrinsecă a dramaturgiei fostului... dramaturg al lui Grosman... „de pe Balustradă”, supără azi pe cei ce nu pot, instinctiv, iubi opțiunile politice ale lui Havel.

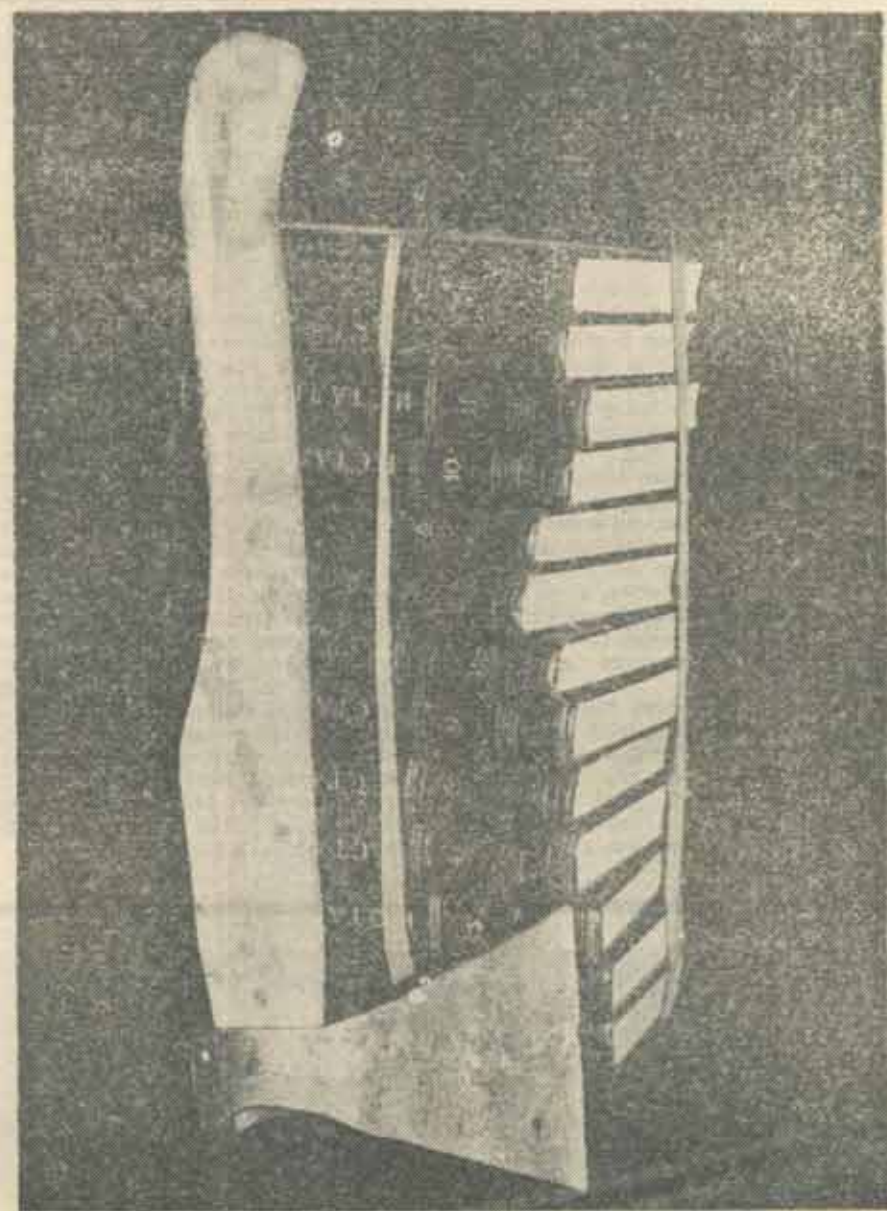
Și cum Havel nu e doar profesor ca Doina Cornea, întiner ca Radu Filipescu, student ca Marian Munteanu sau fost pus-căriș, ce a avut nerusinarea să iașă din închisoare după 17 ani, ca bătrînul domn Coposu, ci Președinte, președinte ales, el nu poate fi insultat chiar așa tam-nessam, bălăcîrit prin mlaștinile României Mari. Că, deh, noi am făcut și facem politică... mondială. Și chiar dacă Cehia și Slovacia nu mai sînt „frățești”, ele tot există, prin apropiere, și nu le putem ignora. „cu totul lui tot”. Și atunci... îl ignorăm pe Președinte, cu elezanta serviciilor de dezinformare și... „ne luăm” de dramaturg. Că... vezi Doamne... nu e el chiar așa cum se spune... Ba... e chiar mai puțin... de cît vor unii... Că o fi fost el dizident... dar asta nu înseamnă și talent... Că, de fapt, dacă n-ar fi sef de stat... nu știm, xău, dacă l-am juca... Că nici norvegienii nu i-au dat Nobel-ului pentru pace, nici suedezii col pentru literatură și nici la Seminarul criticilor de la Lisabona nu de el s-a vorbit, ci de alții.

Recent, un foarte vechi ziarist teatral, îl contesta, cu ocazia unei conferințe de presă. Îl contesta... Deși nu știu dacă-l și citise. Dar poate că da. Că Havel e trădus și-n spaniolă. Cu superioritatea ce o conferă practicarea îndolungată a esteticii marxist-leniniste, el îl minimaliza pe Havel. Îl punea... „la locul lui”. La locul lui de dizident, ce nu pricepe realismul socialist și nici inovatiile formale, pe care practica noastră, de disimulare, ne-a învățat să le punem înaintea ideilor, înaintea adevărului, înaintea talentului, ce n-are nevoie de zorzoane și dresuri, pentru a-și masca glunogenia, lașitatea, compromisul devenite o a doua natură.

Dar... de ce mă supără eu? Fiecare cu gusturile sale. Nici mie nu-mi plac tot dramaturgi stinghiști. E dreptul fiecăruia dintre noi să aibă preferințe și antipatii. Numai că antipatia asta față de Havel, nu știu de ce, mi se pare că nu-i tocmai artistică. Că nu-i vorba, doar, de gusturi. Undeva... cineva... pare că mă întrebă:

Cui îi e frică de Václav Havel? și adaug eu: Si de ce?

La care unul din eroii lui Havel ne-ar putea răspunde: „D'ăia!”. ■

Refuzul creștinismului

Într-un comentariu difuzat acum o lună și jumătate în „Europa Liberă” și publicat în numărul trecut al revistei „22”, una dintre personalitățile cele mai notabile, ale criticii românești, doamna Monica Lovinescu, și-a exprimat, frust și categoric, decepția și amărăciunea pe care i le-a produs recent apăruta carte a lui Noica, „Rugați-vă pentru Fratele Alexandru”. Faptul că o carte a celui mai mare gânditor român al ultimelor decenii — sau, poate, al întregii noastre spiritualități — trezește o asemenea reacție este o măsură a distanței dintre dimensiunea lui Noica și dimensiunea contemporanilor săi — inclusiv a celor mai iluștri. Nu ezit să afirm că o asemenea reacție a criticii de întîmpinare este o măsură a genialității lui Noica.

Urgențele momentului sînt neprielnice unui comentariu mai larg. Voi face doar cinci observații, care mi se par evidente.

1. Contrarizează, în cartea lui Noica, refuzul de a răspunde urei, cu ură; refuzul de a se revolta contra tortionarilor; compasiunea explicită față de ei, mergînd pînă la iubire și rugă pentru mîntuirea lor. Blamarea unei asemenea atitudini — care, în particular, înseamnă refuzul angajării într-o luptă în imediatul istoriei — se aseamănă frapant cu blamarea lui Cristos de către contemporanii săi, care cereau împăratului Iudeilor să lupte pentru eliberarea lor de sub ocupația romană. Însă refuzul luptei în imediat nu este o dezertare, ci o angajare pe un plan mai înalt. „Împărăția mea nu e din lumea aceasta.” Tot așa, împărăția spiritului, ale cărei porți Noica a încercat să le deschidă pentru noi, transcende accidentului cotidian. Compasiunea față de puterile momentului istoric este compasiunea pentru cei care, anexați de accidental, își ratează șansa unei împliniri mai înalte. Refuzul rugăciunii pentru Fratele Alexandru este refuzul creștinismului.

2. Viața lui Noica este prin ea însăși o operă grandioasă și singulară, o creație unică, fără echivalent. În „Epistolă” există o pagină antologică, a lui Andrei Pleșu, dedicată acestui subiect. A-i reproșa acestei epodopere caracterul ei „nenatural” denotă un blocaj de receptare similar — de exem-

plu — cu critica adusă de partizanii picturii academice unui Gauguin, care picta cai albaștri — așa cum nu există în natură.

3. Iritarea produsă de Noica criticii literare reprezintă o fațetă a unei foarte generale situații conflictuale dintre „creatori” și „necreatori”. În particular, dintre creatori de mari sisteme filozofice și comentatori. „Creatorii” reproșează criticilor o anumită sterilitate — o expresie orgolioasă a unui asemenea reproș al unui mare creator a fost, cîndva, „Criticii mei” — iar criticii resimt o frustrare, adesea irizată cu resentimente, încercînd să demonstreze caracterul creator al actului critic. Noica însuși a avut relații destul de puțin amabile cu critica literară. E interesant, poate, să amintim că trei critici literari de prima mîna au produs recenzii deosebit de apăsătoare (apărute în „România literară”) la trei cărți remarcabile ale școlii de la Păltinș. Prima — o recenzie a „Jurnalului” lui Gabriel Lăiceanu — a fost discutată, cu îndreptățită amărăciune, în „Epistolă”. A doua — a „Minimei Morală” — a fost un colaj de citate și reverențe superficiale. A treia — a „Logicii lui Hermes” — s-a oprit la simple observații stilistice, refuzîndu-și accesul la substanța edifică a cărții. Recenzia Monicăi Lovinescu se înscrie, asadar, într-o tendință deschisă cu mult timp în urmă, tendință care, la rîndul ei, arăta unei eterne tensiuni dintre „creatori” și „comentari”.

4. În critica Monicăi Lovinescu se regăsește ecoul unei alte stări conflictuale — care opune „activismului” românilor din diasporă, „pasivismului” celor rămași în țară. În forma lui cea mai grotescă, acest conflict se manifestă prin reproșul vinovăției (ce s-a fi colaborat cu regimul comunist (prin însăși rîmînerea în țară), respectiv prin reproșul vinovăției de a nu fi colaborat la mizeria de aici (prin însuși actul emigrării).

5. Necesitatea de a te ruva pentru Fratele Alexandru a fost redublată, spontan, în perioada post-revoluționară. Reacția Pieșu la Universității de la rîspunde detractorilor prin anușă este un mod indirect de a-l da dreptate lui Noica. ■

VICTOR BĂRȘAN

CÎNTARE LEMNULUI

Nu există doar o limbă de lemn, ci și o gândire, o privire, o respirație asemenea. Există zimbete de placaj și gesturi de salut ce scormănesc pe rumeșugul expandat. În toate e vorba de încremenire, de prostie, de frică și imbecilitate. De minciună.

A existat, cum bine știm, și o ideologie de lemn. Care era un fel de lemn de fier. În orice caz, un lemn de o esență foarte tare, numai bun să spargi capete cu el. El bine, această ideologie de esență dură, minerală, e pe cale de a fi integral recuperată, reciclată, refofoșită. Principiul celor trei R: Rădărea opoziției, Rafistolarea adevărului, Retrocomunism.

A existat, cum prea bine ne amintim, o ideologie de piatră, monolitică și strâns unită în jurul. O ideologie de ziduri de granit, de lemn exotic, de bambus și mahon, dură, alunecoasă, lustruită, ignifugă, indestructibilă din pisc în pisc. Or, piscul, cele mai înalte

peramentului interpretului, sound-ul acela inimitabil care-și pune amprenta pe creier, pe ureche, pe tot sistemul nervos. O amprentă obedientă și mincinoasă, care ne face să ne gândim din nou la masificarea, depersonalizarea, poporul unic muncitor și vorbitor. Foarte mulți oameni, foarte mulți oameni noi cu putere nouă, foarte mulți Parlamentari, gazetari, redactori, directori și muritori de rînd au sînt în stare de atîtea luni să-și recapete firească și uzul rațiunii personale. Ceea ce înseamnă că nici nu le-au avut vreo dată. Ei vorbesc, respiră, gîndesc, amenință, se mișcă, se uită la tine ca niște oameni de lemn. Ca niște păpuși mecanice de lemn. Ei citesc și recită noile idei primite de-a gata ca și cum ar avea în față stafia lui Pinocchio, dîndu-ne astfel posibilitatea să recunoaștem polivalența dulcelui stil nuovo: stilul mahon, stilul bambus, stilul fag și stejar, un stil de lemn din pădurile patriei.

Democrația autentică — cheia de aur a porților Europei

Aveam convingerea că revoluția din decembrie a uimit lumea și că intrarea noastră în Europa va fi un mare triumfal. A fost însă o iluzie. Asistăm la încercări ale mass-media puterii de a ne convinge că destinul, așa cum ne-a aruncat sub valurile unei inundații sau dărîmăturile unui cutremur, ne-a abandonat și dictaturii comuniste. În realitate, comunismul, care a provocat pomenirea noastră în cei peste patruzeci de ani de dictatură un dezastru moral și material incomparabil mai mare decît aceste catastrofe naturale, nu poate fi tratat ca o fatalitate. Ingrozitor în fața stîmbilor naturii este omeneste să le lertî orice încercare de supraviețuire. Un inovator scînat din valurile unei inundații poate fi admirat sau învidiat, dar un inovator în anele tușburî, în mocila morală în care ne-a aruncat comunismul, poate fi cel mult lăsat să-și însușească născutele, nu poate fi în nici un caz aplaudat. Poate țară bîntuie o fantomă care urmărește să ne strecoare în suflete îndolala. Puterea, pentru a-și asigura un larg sorîmîn postur și credibilitate externă, pretinde că este emanația unei re-

patru decenii n-am făcut altceva mai bine și mai temeinic decît să ne îndepărțăm de ea și nu s-ar spune că nu am reușit. După atîția ani de dictatură, tot prin „alegeri libere”, am ales o putere „emanată” de revoluție, fără a avea timp să înțelegem ce înseamnă Europa. Ne-am dat seama prea tîrziu că domnul Ion Iliescu avea dreptate. Puterea aleasă de noi n-avea permis de conducere spre Vest. Din această cauză a făcut și grave accidente. Într-o țară europeană conducătorului care comite asemenea accidente i se suspendă carnetul. La noi, președintele, supărat pentru „amestec în treburile noastre interne”, a amenințat Occidentul cu Japonia. Dumnealui știa mai de mult că un astfel de drum trece prin Ural și că pe o magistrală sovietică asemenea accidente sînt chiar încurajate. Probabil nu și-a dat seama că și Uniunea Sovietică dorește să intre în Europa și că drumul ei trece prin Germania.

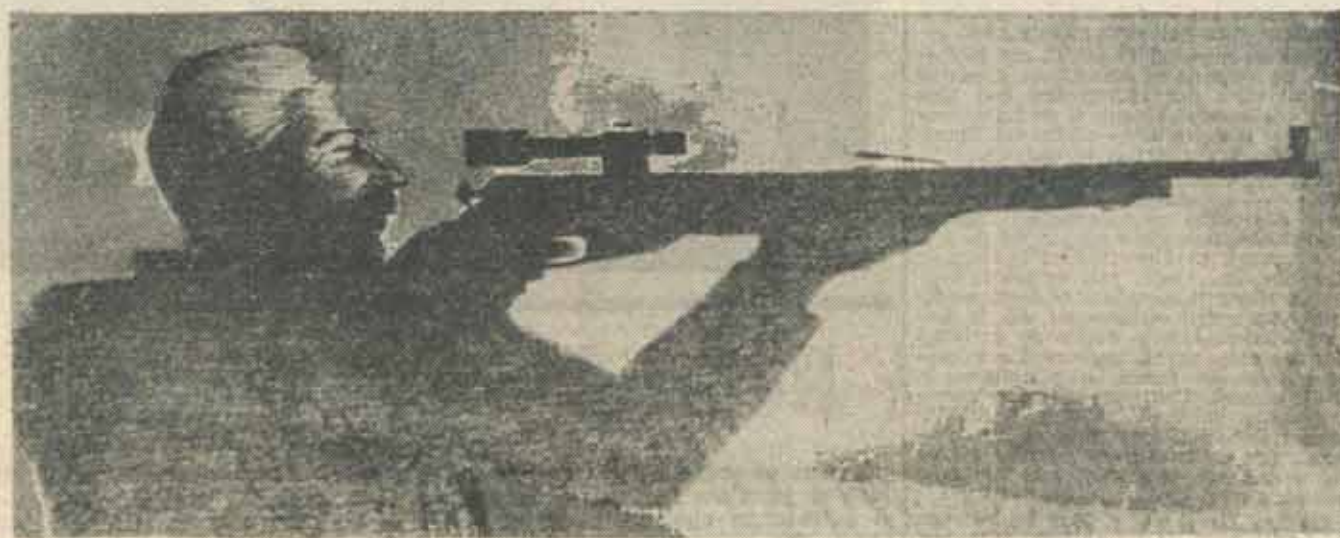
Aveam argumente care să convingă Europa că puterea ne conduce spre o democrație reală? Nu cred, noi nu putem pătrunde în Europa folosind dicționare politice pentru a schimba denumiri de partide. Nu putem intra în Europa obligînd intelectualii care nu aducă puterea să coloreze în roz fața transparentă a țării. Nu putem intra în Europa cu bitele minerilor care au pulverizat condeiele țării în cele patru zări; și nici cu călșarii dansînd falnic pe scenele europene în timp ce primarul din Săpînța este arestat. Nu ne vom apropia de Europa transformînd o stea a dizidenței noastre, doamna Dolna Cornes, în trădătoare și numîndu-l pe tovarășul Zanc prefect și nici retrăgîndu-l pe intelectualul Paleologu de la conducerea ambasadelor din Paris și numîndu-l pe tovarășul general Chițac ambasador la Ankara.

Care este în plan moral bilanțul guvernării de peste 11 luni al puterii actuale? Dacă pînă la revoluție eram compătimiti și stigmatizați, în același timp, pentru lăștărea de-a îndura o dictatură odioasă, revoluția a relevat că în realitate sîntem un popor care-și merită stima lumii întregi. După unsprezece luni de guvernare a unei puteri emanată de această revoluție, puterea ne-a ajutat să convingem Europa că sîntem un popor trîndav căruia îi place mai mult să fure decît să muncească, un popor incapabil să se mai înțeleagă cu etnia cu care a conviețuit de veacuri, un popor care nu este capabil să-și îngrijească zecile de mii de copii părăsiți, un popor incapabil să se judece pe el însuși. Și atunci acest popor poate să facă o judecată dreaptă comunismului care l-a otrăvit viața? Poate un asemenea popor să conviețuiască într-o spiritualitate europeană?

Occidentul, și chiar unii din cetățenii acestei țări, în concepția puterii, s-au dovedit incapabili să înțeleagă ce mare noroc am avut noi de un președinte ca domnul Ion Iliescu. Cult, răbdător, conciliant, mereu cu simțul pe buze și, în același timp, un mare strateg. Dumnealui este omul care a salvat România de la dezastru. Cînd militia a devenit neputincioasă în fața bandelor legionare care amenințau fragila noastră democrație, dumnealui a avut fericita inspirație să cheme în ajutor minerii, detașamentul cel mai hotărît al clasei muncitoare și cel mai fidel puterii, tot datorită unei fericite inspirații salariale ale aceleiași puteri. Europa se lasă greu convinsă că un popor care a făcut o revoluție la televizor mai are nevoie de educație socială. Frontul a luat toate măsurile organizatorice necesare realizării acestui deciderat. Ideologia realist-comunistă a domnului Brucan va transforma Frontul într-o mișcare largă în cadrul căreia unitatea se poate manifesta prin diversitatea opiniilor coordonate. Avem un președinte elevat și un premier poliglot. Ne mai trebuie doar liniște și capital european. Este drept că în țară mai există cîteva grupuri de golani încațiți de intelectuali lipsiți de patriotism, dar să nu-și facă griji Europa. Puterea are și experiența și dorința și capacitatea de-a alina toate forțele de bine ale țării, de a le încolona pe un drum european din a cărui originalitate va putea învăța și Occidentul.

Puterea actuală nu vrea să înțeleagă că democrația este o problemă esențială a țării și cheia de aur a porților Europei. Că ea nu se servește la desert; ea impune restructurări interne profunde însoțite de o circulație liberă a adevărului. Acestea solicită un efort intelectual și de credință care depășește posibilitățile absolventilor de la „Academia Științei Științelor” chiar dacă-i oromovăm în Academia țării. Puterile actuale îi vine greu să înțeleagă că a încenut o eră nouă în care comunismul se transformă din geografie în istorie. Timpul lucrează pentru cei care doresc o democrație autentică. Comunismul, cu orice chis și de orice nuanță, și-a trăit veacul, deocamdată, în Europa. ■

Conf. dr. PETRU VIERIU
Universitatea din Galați

culmi, inima partidului care bate tot mai tare, viitorul luminos, neprecupețirea, trălăscă și-nflorescă, bitsa ideologică și inexpugnabilă sînt lucruri prețioase, semne de progres și bunăstare de clan. Ceea ce și-a adus aminte la timp și P.S.M.: Partidul Stalinist-Masochist.

Masochismul fiind aici un efect al concurenței. Pentru că acum ecuația s-a triplat: F.S.N.—P.C.R.—P.S.M. Mulți vor sări imediat în sus că echivalența aceasta e un abuz. Doar P.C.R.-ul a fost îngropat, F.S.N.-ul a emanat, iar P.S.M.-ul a reînviat. Sînt fenomene atît de diferite, tovarășii! Chiar și ideologie vorbind...

Chiar și limba de lemn, care și-a dat la rîndea cuvintele producînd un talaz ideologic de tip superior, la prețuri libere, a devenit acum altceva. Cine a ris că nu există o concurență de piață? Există, și încă una reală. Mai ales că la mijloc e și un patrimoniu nu de toată mîna. Și apoi, bunul acesta de larg consum, vorbirea de rumeșug, poate fi achiziționat la tot pasul: la radio și la T.V.B., sub cupola Parlamentului și-n incubatorul prezidențial. În tot felul de ziare, organe, organisme, organizații și ședințe. Limba de lemn își regenerează încă o dată rădăcinile, efectele dezastruoase, depersonalizatoare ale ideologiei de esență tare se văd de o vreme încoace și mai bine. Ce nevoie mai era atunci de P.S.M.? Doar așa, pentru confirmarea principiului alte mîsti, aceeași față cu alt zimbet uman?

E limpede că fețele cu zimbet de lemn au început să se înmulțească. Ideile de pește și carton de asemenea. Lemnul a devenit o materie primă lingvistică și psihologică de extremă importanță. Poate de aceea începe să fie tot mai la modă muzica retro „din instrumente jainice de lemn”, dogite și dezacordate, însoțite de o percucie cu mult a-plomb.

Nu doar partitura corect interpretată e importantă, ci și originalitatea tem-

Se revine la sincretism, la folclorul nou de vîrstă nouă: cîntarea fetelor de lemn dublează sintaxa de lemn. Pe lîngă topica de tip metru ster, pe lîngă metri cubi de cuvinte extirpate de sens, pe lîngă vorbele mari, adunate-n discursuri sfîrșitoare ca niște etajere goale, pe lîngă rumeșugul dezacordurilor gramaticale, propozițiile sună, răsună, consumă într-o rostire de o stupefiantă forță uniformizatoare. Iată aceleasi amenințătoare urcușuri de ton, aceleasi finaluri apoteotice așteptînd a-plauzele, aceeași respirație sintactică de mecanism întors cu cheia, același activism al bibilei și împiedicării în semnele de punctuație. Tonul face muzică.

Tonul-adeziune și tonul-mîndrie muncitorească, tonul-domnascător și tonul-autocritic, tonul-lozîncă și tonul-raport, tonul patern și matern, tonul gîfot și tonul-papagal, toate acestea există, ne agrează și împănă, se lăfăie prin ședințe sau pe lungimile de unde radio, les în valuri din cușca de lemn și sticlă a televizorului. Există o fonetică Roșianu și o fonetică Meleşcanu, o fonologie destructurată exercitată în laboratoarele de cercetare Teodorescu, cu și nenumărate fenomene alofone particulare de tip Neagoe, Mîtu, Marinescu and co., există sound-uri prezidențiale, ministeriale și directoriale parcă anume făcute pentru negarea semanticii și triumful distorsiunii, există un bizînt parlamentar și un zgomot ultimativ SRI, există — trebuie s-o recunoaștem — această muzică post-totalitară care visează la totalitatea pierdută.

Există, sigur că există, și o diversitate a unisonului nostalgic, o nevoie de restaurare a unei tradiții corale pierdute, o tinjire după sunetul unic de lemn, de naturi, de cimpoale, de tulinice și tîlângi. Tot ceea ce lipsește deocamdată acestui canon parasonic e un **Parasonic down sound system** pe măsură. ■

GHEORGHE CRĂCIUN

voluți. Dacă i se reproșează că mai păstrează nomenclatura în vechile structuri sau o promovează în cele noi, îi folosește pe domnul Brucan pentru a ne convinge că înlăturarea dictaturii este meritul dizidenților anticeuștiți din nomenclatura comunistă.

Pare paradoxal că țara noastră, cu grănițele între grănițele continentului, cu un popor care se trage de la Râm și care vorbește o dulce limbă latină, nu face parte din Europa. Noi am privit spre Europa aldama musulmanilor spre Mecca. Am alergat zeci de ani în urma ei. Am prins-o la jumătatea secolului trecut și am fost siliți să o părăsim după un secol de conviețuire. Ne doare că nu sîntem la înălțimea exigentelor pe care Occidentul ni le ridică în cale. Și sîntem îndropățiți să ne doară dacă Turcia, balcanică și orientală, se află de mult în Europa, dacă Ungaria, sora noastră socialistă, este acceptată, iar noi sîntem coboriți pe aceeași treaptă cu Albania.

Nemulțumirea cetățeanului de rînd, care a asigurat Frontului victoria răsunătoare în alegeri, pare justificată. Noi am făcut o revoluție, am suferit sub dictatura comunistă tot peste patru decenii ca și vecinii noștri socialisti și atunci...

Cred că nu trebuie să tragem la răspundere Occidentul și mă mir că demnitarii puterii caută cauzele eşecului nostru în geografia din afara grănițelor țării și în calendarul anterior revoluției. Cetățenii acestei țări care pun credința și competența lor în slujba adevărului și a viitorului acestui popor, au înțeles că singura cauză o reprezintă instaurarea unei democrații autentice. Poporul nostru o dorește. Puterea o declară, dar numai o declară.

Mă întreb dacă „socialismul victorios” aducea în casele noastre belșugul propovăduit de biblia comunistă, iar Occidentul trăia drama noastră morală și materială, noi nu-l impuneam nici o condiție pentru a-l accepta în familia noastră? Una o stie toată lumea: dictatura reprezentanților proletariatului. Nu cred că mai este nevoie de detalii pentru noi, cărora comunismul ne-a pus pe cap „vara cicuiă și iarna pîlărie”.

Noi am fost părăsiți de-o Europă rutinată după cel de-al doilea război mondial și am legitimat această despărțire prin „alegeri libere” în 1946. Timp de peste

CORTINA SE ÎNȚIATĂ

DRUMUL SPRE O ECONOMIE LIBERĂ. ABANDONAREA SISTEMULUI SOCIALIST

JÁNOS KORNAI

EXEMPLUL UNGARIEI

(Urmare din nr. 46)

4. SISTEMUL DE IMPOZITE TREBUIE SĂ NU FRINEZE INVESTIȚIILE PRIVATE

La sistemul de impozite mă voi referi mai târziu, așa că aici doar ating unele aspecte. Cei incredințați că investițiile private, ca parte a investițiilor totale, vor crește vor accepta, vrînd-nevrînd, că economiile private vor reprezenta o parte din ce în ce mai mare din economiile totale. Dar economiile personale pot crește doar direct proporțional cu mărirea veniturilor individuale. Aceasta înseamnă că trebuie să li se permită oamenilor să câștige atât de mult cît sînt în stare. Producția privată poate fi mărită, modernizată și ridicată la nivelul marilor firme moderne și pline de succes numai dacă are loc o mare acumulare de bogăție personală.

Atitudinea luată de mulți politicieni și economiști arată o anumită ambiguitate. Pe de o parte, ei protestează împotriva puterii excesive a statului și a ratei bugetului de stat către producția brută. Pe de altă parte, tot ei denigrează veniturile excesiv de mari ale sectorului privat. Dar aceste două aspecte nu se pot concilia. Alegeți: care nu vă convine?

5. INVESTIȚIILE PRIVATE ȘI FORMAREA ȘI CREȘTEREA CAPITALULUI PRIVAT TREBUIE INCURAJATE PRIN CREDITE

În opinia mea, sloganul „șanse egale”, referitor la cele două sectoare, este fals. În realitate, șansele nu au mai fost egale de la naționalizarea din 1949, iar astăzi sînt așezate pe pîste de lansare cu groși. Ag începe cu faptul că o mare cantitate de capital a fost acumulată în sectorul de stat; iar aparatul birocratic, băncile proprietate de stat și firmele de stat s-au împletit într-un tot. De asemenea, este evident că sectorul de stat este cel care gîte pe ce pîrghiș și apese. Cum putem presupune egalitate de șanse între sectorul privat și enorma putere politică, economică și socială a statului?

Cadrul legislativ ar trebui să determine, în cadrul planului guvernamental anual, mărirea părții din fondul total de credit al economiei ce poate fi rezervată sectorului privat. Această parte trebuie să conțină cîteva cote din creditul de bază pentru fiecare tip de credit. De exemplu, decizia trebuie să precizeze procentajul din fondul total de credite pentru investiții garantate de sectorul bancar de stat care vor fi date sectorului privat în următorul an fiscal. Că vor exista încercări ale sectorului de stat de a sugura aceste cote-parte ale sectorului privat este evident. Dacă această intenție guvernamentală ar ajunge în fața Parlamentului, în mod sigur accentul s-ar muta de la nivelul retoricii la cel al cifrelor. Concluzia concretă ce trebuie trasă este dacă se vor acorda sectorului privat 5, 25 sau 50 de procente din creditele de investiții.

Necesitatea no. 5 este destul de să sperăm dreptul la credit al sectorului privat de încercările sectorului de stat de a-l lua. De aici nu rezultă că aceste credite ar trebui distribuite neglijent. Vreau să reamintesc cititorilor: una dintre sursele de credit are rădăcinile în necesitatea nr. 1; adică, creditul este acordat de un membru al sectorului privat către alt membru. Condițiile unor astfel de credite sînt, în orice caz, destul de dure. Nici un om întreg la minte nu ar scormoni adine în buzunarul său și nu ar împrumuta bani altcuiva dacă nu ar fi sigur că acesta va fi capabil să-i ramburseze. În aceste cazuri se aplică instrumentele clasice ale unui sistem de credit, adică forme variate de asigurări, garanții și ipoteci.

Necesitatea no. 4 cerea ca membrii sectorului privat să fie liberi să adune oricît de mulți bani. Vreau să adaug că ei riscă să-și piardă investițiile dacă nu rousesc să înapoieze datorită. Corespunzător sistemelor bine cunoscute ale pietelor de credit deși suma de bani cheltuită din propriile resurse ale investitorului, debitorul garantînd înapoierea creditului cu toată averea sa personală (garanții nelimitate). Garanții limitate, în care garanțiile nu depășesc suma investiției private, vor atrage un credit mai mic. Dar indiferent de condițiile de cre-

șterea specifică, spaima de a fi ruinat va atîna deasupra capului întreprinzătorului privat în cazul unor dificultăți financiare. Cu alte cuvinte, sectorul privat trebuie să facă față unor constrîngeri bugetare puternice. Super-protecția sau încercări de „a crește” un sector privat ca pe un specimen pur într-o eprubetă l-ar face tot atît de slab și delicat ca și o firmă de stat crescută în puț.

Păreră mea este că ar trebui ca termenul de „întreprinzător” să fie strict limitat. Nu cel care folosește banii statului sau cel care face ca statul să-și plătească scump pierderile poate aspira la acest termen. Întreprinzătorii sînt aceia și numai aceia care sînt gata să risce pierderi financiare personale.

6. TREBUIE DEZVOLTAT RESPECTUL SOCIAL PENTRU SECTORUL PRIVAT

Această necesitate devine încă și mai explicită dacă este afirmată prin negația ei: instigările împotriva sectorului privat trebuie să înceteze, fie prin reducerea, fie prin interzicerea lor. Astăzi, oamenii au un mare respect pentru țărani lucrînd pe pămînturile lor sau pentru artiștii muncînd în atelierele proprii. Campania de birfe este direcționată nu atît împotriva lor, cît împotriva proprietarilor de „boutique”-uri sau a băcanilor particulari. Este timpul să stopăm inflarea antreprenorilor prosperi, denumindu-i „tehnici” sau „speculanți” numai din invidie sau demagogie populistă. Acest tip de atitudine anticapitalistă merge împotriva evoluției pieței, unde cel mai de dorit este ca oricine face un tirg să cumpere ieftin, și nicidecum nu trebuie conștientă intenția vinzătorului de a cere un preț cît mai mare posibil. Dacă cumpărătorul are nevoie de marfă și dacă vrea să plătească prețul cerut, atunci activitatea vinzătorului-proprietar poate fi considerată utilă societății. Cei care cumpără scump și vind ieftin fac tranzacții proaste — o formulă foarte familiară și pentru care întregă națiune a plătit deja un preț greu. Afaceriile deștepți morîți respectul, și nu dezaprobarea noastră.

Acum, după ce am examinat cele șase necesități a căror îndeplinire ar asigura dezvoltarea sectorului privat, cred că ar fi potrivit să adaug cîteva comentarii.

Se discută zilele acestea dacă avem nevoie de întreprinzători „în carne și oase” sau, în locul lor, societăți pe acțiuni impersonale. Permiteți-mi să comentez aici numai societățile pe acțiuni complet privatizate (discuția stocurilor în proprietatea guvernului sau a instituțiilor fără profit se va face în detaliu mai departe).

Pentru a răspunde întrebării, ag pune accentul mai degrabă pe aspectele economico-sociale decît pe cele legale. Un element foarte important al transformării sociale pe care o căutăm este dezvoltarea unei noi clase de mijloc, care să fie compusă din persoane lucrînd în industrie, întreprinzători prosperi ce vor să urce în ierarhia societății. Dintre proprietarii acestor unități de mărime mică și mijlocie, s-ar putea să se ridice pionierii progresului economic și fondatorii marilor întreprinderi, printr-un proces de selecție naturală a pieței. Mai târziu, acești întreprinzători se vor putea încumura de oameni care nu au luat parte ei înșiși la crearea noilor organizații, care nu au fondat firme noi, dar care doresc să investească în economie cumpărînd acțiuni sau în alte moduri.

Deficiența gravă a proprietății socialiste de stat constă în impersonalizarea proprietății: proprietatea de stat nu aparține nimănui și aparține tuturor. În mijlocul transformărilor ce au loc în Ungaria, este timpul ca această contradicție să fie clarificată. Ag dor să văd oameni care mizează propria lor avere pe planuri pe timp lung. Și invers, ag vrea să flu sigur că ratările lor se traduc în pierderi reale, în bani. Dacă un întreprinzător poate convinge pe alții să-și încredințeze lui banii lor, atunci așa să fie. El ar trebui să fie liber să implice în afacere și acționari anonimi: dacă ei sînt prudenți, vor face un studiu amănunțit al persoanei cărăia li încredințază banii lor. Într-o perioadă scurtă am cunoaște apariția citorva birouri sau instituții intermediare particulare care ar

facilita acționarii anonimi încheierea tranzacțiilor. Avem toate motivele să ne așteptăm ca mai devreme sau mai târziu aceste dezvoltări să conducă la apariția stocurilor particulare, a societăților pe acțiuni particulare autentice și a bursei reale de valori.

Toate aceste schimbări vor avea loc în cursul dezvoltării istorice a proprietății particulare. Nu este de dorit (poate nici nu este posibil) să trecem peste acest stadiu al dezvoltării istorice, deși el poate fi scurtat prin măsuri potrivite. Cursul evenimentelor nu este simetric. În timp ce este posibil ca sectorul privat să fie lichidat prin autoritatea statului, este imposibilă dezvoltarea lui prin decrete de stat. Aici trebuie să luăm în considerare hiatusul produs în ultimii zece ani. Generații întregi au fost făcute să uite principiile și valorile civice care sînt atît de strîns legate de noțiunile de proprietate particulară, garantarea proprietății, piața. Circumstanțele nu trebuie ignorate. Simpla imitație a formelor legale de afaceri celor mai rafinate din țările capitaliste nu este suficientă pentru a asigura folosirea lor generală. O încercare comparabilă s-a făcut deja de cei care au vrut să conducă triburile africane sau comunitățile sătești înapoiate din Asia direct în comunism. Nu este nevoie să facem încă o încercare de tipul „un mare pas înapoi”.

În dezbaterile politice curente apare mereu întrebarea dacă Ungaria ar trebui să adopte economia de piață în forma secolului XIX sau a secolului XX. Bineînțeles, nimeni nu precizează că tot am prefera o a doua variantă. Dar există o deosebire considerabilă între dorințele și nivelul nostru de dezvoltare, pe de o parte, și viteza reală a schimbărilor, pe de altă parte. Să ne uităm mai atent la situația actuală a sectorului privat în Ungaria de azi. În afara citorva excepții, nivelul la care ne aflăm seamănă cu cel al țărilor balcanice la începutul secolului sau cu al țărilor ce de-abia încep să se dezvolte. Diferența între utilajele folosite de fermierii particulari din Ungaria față de cei din Danemarca sau Statele Unite este enormă. Fermierii particulari din Ungaria nu are camioane, tractoare sau silozuri. Să aibă telefon personal depășește cel mai nebul vis. Să primim mai atent atelierele ticsite de lume ale artiștilor. Să primim mai atent la felul cum sectorul privat se manifestă în serviciu și comerț. Ceea ce vom găsi nu sînt decît chișoarele subrede ale vinzătorilor de stradă, magazine strîmte și sărăcăcioase. O parte considerabilă a activității private globale se desfășoară în continuare într-un mod semi-legal, cu echipament incomplet și, în multe cazuri, împrumutat sau furat de la sectorul de stat. Sub foarte multe aspecte, nivelul actual este mult scăzut față de cel care caracterizează sectorul privat al Ungariei la sfîrșitul secolului XIX.

Problema nu este doar să determinăm guvernul să fixeze o anumită dată începînd cu care sectorul privat ungar va părăsi nivelul lui sărăcăcios, balcanic, subdezvoltat și va atinge nivelul sectorului privat occidental al secolului XX. Este adevărat, trebuie să grăbim această dezvoltare, în primul rînd prin satisfacerea necesităților descrise mai sus. De asemenea, trebuie ca o parte a proprietății de stat să fie dată sectorului privat. Dar rămîne faptul că un salt prea grăbit nu este posibil. Trebuie să ne așteptăm că pentru o perioadă lungă de timp de acum înainte vor trăi unele lîngă altele generații diferite ale întreprinderilor sectorului privat care diferă mult între ele în privința caracterului modern și formelor de organizare legală, a metodelor de a face afaceri și a dotării tehnice. Vom găsi printre ele modele ale secolului trecut și modele ultramoderne.

De aici ajungem la un al doilea comentariu. Caracteristicile dezvoltării sectorului privat sînt schimbările pas cu pas. Este imposibilă instituirea proprietății particulare printr-un atac de cavalerie. Îmburșezirea este un proces istoric lent care în Ungaria, în 1989, a suferit o cădere dramatică și a fost în consecință întrerupt pentru cîteva decade. În anul 1960, procesul a fost revitalizat în anumite domenii, după cum se poate vedea în rolul crescut al proprietății de locuințe, lărgirea scopului activității private legale și creșterea economiei neoficiale. Astăzi, procesul de îmburșezire este într-un moment propice. Cu cît vor fi mai satisfăcute cele șase necesități, cu atît va fi mai rapid acest proces. Este ușor de în-

teles că procesul nu se va desfășura uniform în toate ramurile. Va fi mult mai rapid în întreprinderile cu mai puțin capital intensiv în sectorul serviciilor, în comerțul local și străin. Dar chiar în eventualitatea unei accelerări a procesului, este posibil să treacă mult timp pînă cînd sectorul privat va putea acoperi o arie mai largă a producției; s-ar putea chiar să fie necesară o perioadă mai lungă de timp pînă cînd sectorul privat va căpăta o formă într-adevăr dezvoltată, modernă și matură.

Nu vreau să se înțeleagă că acest argument are rolul să idealizeze rolul sectorului privat în general sau în Ungaria în special. Sînt perfect conștient cît de ușor este să găsim întreprinzători particulari lacomi, care vor să facă repede bani, chiar și îngelindu-și clienții sau furînd de la stat. În loc să lupte cu mijloace ferme și cinșite pentru a-și consolida afacerea pentru anii sau zecile de ani care vor urma, ei consideră prioritar să obțină cel mai mare profit în timpul cel mai scurt. Acest tip de întreprinzători renunță la investiții productive și preferă afacerile de larg consum evidente și risipitoare. Acești întreprinzători tind să fie nepoliticoși cu clienții lor și adoptă o atitudine de tipul: „Dacă nu-ți convine, poți să pleci”, justificată de lipsurile din sectorul economiei de stat. Adu-nate, aceste abuzuri duc la o aversiune a opiniei publice față de sectorul privat. Odată format, sentimentul public nu mai distinge, ceea ce este nedrept pentru întreprinzătorii particulari onști, muncitori și chibzuți care se bazează exclusiv pe mijloace cinșite pentru creșterea afacerii lor.

Bineînțeles, ne-am putea descurca prin metode educative și de propagandă a principiilor tranzacțiilor clare, bine gîndite și a comportării de pondere în afaceri. Organizațiile și sindacatele sectorului privat ar trebui să ia o atitudine fermă împotriva ofenselor de ordin etic. Este nevoie de regulamente legale; printr-altele, prevenirea formării de cartel în scopul eliminării rivalilor, interzicerea înțelegerilor secrete, a monopolurilor și a competiției necinșite. Cu toate acestea, eu sînt de părere că aspectele de mai sus pot juca doar un rol secundar. Schimbarea hotărîtoare poate avea loc numai după îndeplinirea celor șase necesități. Considerați pe termen lung și investițiile sectorului privat sînt condiționate de garantarea proprietății private. Discontinuitatea creșterii economice, apariția concurenței și a rivalității, ca și frica de eșec în afaceri — acestea sînt motivele care îl vor face atent pe întreprinzătorul particular cu clienții săi.

Ultimul comentariu se referă la introducerea capitalului străin. În opinia mea, cheia investițiilor străine trebuie căutată chiar în dezvoltarea sectorului privat al Ungariei. Eu, de exemplu, nu aş conta pe capitalul străin că ar face investiții considerabile în economia ungară numai pe baza unor condiții excepționale oferite. În prezent, un număr de decrete ale statului garantează condiții excepționale de favorabile capitalului străin, ceea ce nu se întîmplă pentru firmele particulare ungarești. Dar orice afacerist străin cu mintea întregă își va da seama că aceste preferințe sînt foarte ușor de revocată. În cel mai bun caz, el ar risca o investiție a cărei siguranță este garantată de propriul lui guvern. În consecință, investiția străină este sortită să devină un instrument al politicii guvernamentale interne.

Aceasta ne-ar putea duce undeva, dar categoric nu prea departe. Mai mult de atît, această situație ar putea atrage răchimi în căutarea unui ciștig rapid și mare, gata să o ștergă într-o clipă. Prin contrast, omul de afaceri străin cu intenții serioase și cumpătat va dori să afle care este situația întreprinderii particulare în Ungaria. Dacă orice cetățean ungar ar fi liber să facă ce vrea cu puterea lui de muncă, cu banii și averea sa și dacă ar avea voie să se angajeze în comerț exterior nelimitat, atunci omul de afaceri străin nu ar avea nici un motiv să fie îngrijorat. Consider că este o copilărie ca politicienii noștri, cînd sînt în străinătate, să încerce să convingă prin cuvinte atrăgătoare capitalului străin în Ungaria. Acesta ar veni singur, de bună voie, dacă ar exista garanții în această țară și nu toama de nenumerabile restricții birocratice. ■

Traducere și adaptare de RUXANDRA CECIU

CORTINA SFÎȘIATĂ

PERSPECTIVE ALE SCHIMBĂRII ÎN EUROPA RĂSĂRITEANĂ ȘI ÎN U.R.S.S.

IURI AFANASIEV

(Urmare din nr. trecut)

Aici se vrea să spun încă două cuvinte despre cunoscuta problemă de depășire a „alienării”, concret despre depășirea instrăinării personalității, a muncitorilor (în sensul larg al cuvintului) de proprietatea asupra mijloacelor de producție. Problema a depășit de mult cadrul economiei politice și s-a stabilit în cadrul filosofiei. Ușoară este granița libertății la mijloacele de producție, libertatea proprietății personale ca garant economic al democrației, la îngrădirea muncitorului dependent de salariu în alegerea celui care oferă muncă și decizia asupra rezultatelor muncii sale. Eu cred că nu este posibil să ținem prea sever această graniță. Libertatea neîngrădită a pieței duce la ruinarea muncitorului, la pierderea averii de bunuri de consum și la o catastrofă socială. O lărgire a acestei tendințe poate să ducă global la o stagnare nu numai a diferitelor țări luate în parte, ci a întregii umanități, ceea ce ar fi pentru acestea, evident, fatal. Experiența distrugerii proprietății private totale în comunism a arătat că o asemenea depășire a instrăinării strage după sine o recădere în obscurul unei epoci dinaintea dezvoltării proprietății private, o arhizare, o întoarcere a relațiilor sociale la nivelul economiei naturale, așa cum este actualmente cazul în U.R.S.S. Mă gândesc că în lumina cunoștințelor acumulate și a experienței practice este îngăduit să caracterizăm problema „instrăinării” ca în principiu nerezolvabilă, ca univocă și constantă, ca ambiguă și a tuturor organizațiilor omenești, și să considerăm lupta permanentă a libertății patronului cu libertatea muncitorului ca garant pentru viabilitatea acestei organizații și una dintre fațetele formulei „libertatea celui puternic, apărarea sărăcuțului”.

Pe fundalul experiențelor acumulate de social-democrațiile vest-europene se poate caracteriza etapa actuală a mișcării socialiste în Uniunea Sovietică (mă gândesc aici la ramura reformistă a acestei mișcări spre deosebire de cea ortodox-comunistă în forma „Liniei Comitetului Central” al P.C.U.S. și a deviaționiștilor de la aceasta, de partea frazeologiei proletarietă de-a-totale) : de data aceasta, se înțelege, în esență de partea „dreptății” nu de partea „stângii”, cu termenul lui Lenin „buna copilărie”.

Social-democrația în afară de Rusia propriu-zisă se prezintă foarte diferit și în foarte mare măsură nu exact defecată. În republicile central-asiatice, cred că aceasta este o mișcare de proporții foarte restrinse, care, în esență, se bazează pe partea stângă a populației, spre deosebire de mișcările naționaliste, care caută justiția socială în primul rând în lupta pentru independență în relație cu Moscova. Complicată este situația și în linia puterilor industrializate de la poalele Caucazului, unde în orașele mari social-democrația are o influență considerabilă deja de la începutul secolului, unde în timpul „dezechilului” hrușciovian a intrat ca mișcare opozițională proprie și acum în special în Georgia și Azerbaidjan ridică, nu fără motiv, pretenția să contribuie la plămădirea destinului acestor popoare.

În Rusia nu s-a cristalizat deocamdată nimic esențial în ideologia mișcărilor social-democrate, atât în domeniul teoretic, cât și în cel organizatoric. Ideea trecerii de la o „democrație socialistă” la „democrația socială” este propagată atât de conducătorii nou înființatului partid social-democrat al federației ruse (și în special de Oleg Rumiantsev), ca și de diferitele grupări de „uniune democratică”. Acest soi de ideologie, care, cred, se află destul de aproape de linia directoare programatică a internaționalei socialiste, nu are, ce-i drept, deocamdată sprijin la mase, poate din cauza pasivității politice a muncitorilor ruse, condiționată de țineră la distanță, de fapt, timp de decenii, de participarea la viața politică pe terenul hotărârilor sociale responsabile. Situația numărului membrilor partidului social-democrat se bazează în special pe renegații ai P.C.U.S., care abia depășesc cîteva mii (în P.C.U.S. erau organizați, prin comparație, de la începutul lui 1900 aproximativ 19 milioane de oameni). Actualmente, desprinderea de P.C.U.S. a crescut, dar o reală șansă pentru

ieșirea maselor din acest partid există abia atunci când bunăstarea materială a omului nu va depinde de apartenența la acest partid : „Uniunea democratică” este și mai puțin populară din cauza radicalismului sloganelor propagat de ea.

• Anticomunismul „bolșevic”

În mod potențial, plin de influență se poate dovedi recent înființatul Partid Democrat al Rusiei, cu Nikolai Travkin în frunte. Acesta își obține popularitatea înainte de toate prin apelul la marea pătură socială a „oamenilor munci” și prin strînsa legătură a „conducătorului” său cu muncitorii. Prin anticomunismul său declarat și ofensiv poate dispune de un real potențial de influență. Mi-ar fi, totuși, greu să-l socotesc la un loc cu social-democrația. Mai întâi, forța de atracție a acestui partid se întemeiază pe agresivul, ca să nu spunem „bolșevic” sau anticomunism. Acesta poate apărea ca un paradox, desigur nu în condițiile rusești, în care nu numai o generație a fost educată în concepția leninist-stalinistă a vieții de dragul luptei pentru un „viitor luminos”, împotriva „dușmanului de clasă”, a unei lupte pînă la distrugere. Chiar dacă respinge practicile „socialismului real”, constința unei mari părți a maselor ruse nu cunoaște alte metode de a se opune dictaturii PCUS decît cele cvasi-războinice. În al doilea rînd, Partidul Democrat preia în rîndurile sale, pe de o parte, pe toți cei care doresc (inclusiv comunistii, probabil încă o tipică absurditate rusă), dar pe de altă parte edifică o ierarhie sovietică, cu desăvîrșire străină organizațiilor social-democrate din Europa occidentală. În al treilea rînd, încă de la sedința de întemeiere a apărut foarte precizat o fracțiune la a cărei conducere s-au ridicat Arkadi Murasov, unul dintre organizatorii grupelor interregionale a deputaților poporului din Uniunea Sovietică, și campionul mondial de șah, Garri Kasparov, care s-a consacrat politicii după măcelul din ianuarie de la Baku. Desemnarea fracțiunii ca „liberalii liberi” vorbește de la sine. Mișcările politice din Rusia sînt încă slab pronunțate. Este de aceea dificil să le pronosticăm perspectivele. Acest lucru este valabil și pentru Partidul Democrat. Dacă ar fi să ne luăm după unele orientări conturate în sinul lui, acest partid pare să devină mai curînd un opus politic decît un aliat al social-democrațiilor. Perspectiva lui probabilă se apropie cumva de direcția politică generală a conservatorilor britanici.

Nu trebuie uitată nici fosta „platformă democratică a PCUS”, la a cărei edificare am contribuit și eu pînă la ieșirea mea, în aprilie anul acesta, din acest partid. Tezele principale ale programului ei sînt asemănătoare cu tezele generale cele mai importante din programul internațional socialist. Și acest partid se compune în genere din renegații ai PCUS, care refuză teoria și practica acestuia (care în lupta împotriva lui nu vor să se folosească de metode bolșevice), din oameni care nu acumulat o experiență importantă în munca de partid. Este posibil ca platforma democratică să atragă o parte considerabilă a aceluia care au rupt-o cu comunismul, dar n-ar vrea să piardă nimic din activitatea socială a membrilor PCUS. N-ar vrea să pătrundă aici în celelalte forțe colective, să mă refer la acei „rol conducător” al PCUS în Rusia... Consider, totuși, ca indispensabil să caracterizez pe scurt pe cei mai importanți adversari politici ai mișcării social-democrate rusești.

• Nomenklatura : supraviețuire cu orice preț

Pe scurt, acești adversari sînt reprezentanții structurilor de putere ale muribundului socialism de stat. În general, poate fi numit adversar al oricărei schimbări radicale în Uniunea Sovietică birocrăția satisfăcută de sine, deoarece birocrății sînt un element inevitabil al oricărei societăți complicate, ca și al economiei Uniunii Sovietice, în toate diletanții, în afara artei de a masca totul cu o frazeologie marxistă, ca să nu mai vorbim de obișnuita exorcitării conștientă timp de șapte decenii și de nedreapta jefuire a oricui, fără excepție, care gospodărește mai mult decît un minimum de existență corespunzătoare unui cerșetor. Cred că cei adunați aici cunosc semnificația termenului sovietic de „nomenklatură”. Este vorba de o categorie de oameni cărora li s-a permis odată jefuirea legală a concetățenilor lor și care rămîn pentru totdeauna la blidul lor cu hrană. Nomenklatura trăiește ca un muncitor vest-european normal, desigur, mai puțin liber, pentru că este constrinsă zilnic la practica demagogiei. De demagogie depinde buna ei stare. După normele sovietice, acesta este un standard de viață neobișnuit de bun. Poți fi alungat din nomenklatură numai pentru extremă, făcînd practicarea a concepției (vezi sfârșitul din era Brejnev) sau din cauza glasnostului mecanismului dezvoltării (Doris Eitlin).

Mihail Gorbaciov a început, în 1986, cu așa-numita „perestroika”, din dorința de a moderniza regimul, de a-i conferi o nouă dinamică, fără să-i schimbe esențialul. Totuși, potențialul exploziv acumulat în societate a scăpat controlului nomenklaturii. Ea e forțată acum să se ocupe cu o chestiune străină de ea : să intre într-o veritabilă luptă politică. Diletanțismul „noi clase” sovietice o obligă să se retragă în fața asaltului precipitat al principiilor democratice. Cu toate acestea, nomenklatura frîncează prin orice mijloc imaginabil o prefacere esențială în Uniunea Sovietică și găsește noi căi de supraviețuire în noile condiții.

Activitatea emitătoare de legi a „semi-democrației” așezei camere a deputaților poporului și a Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice constă în aprobarea unor legi care sînt blocate de nomenklatură chiar din procesul formării lor și apoi în acela al punerii lor în practică.

Rezolvarea problemelor fostului imperiu rus și actualmente sovietic se caută a fi împiedicată cu lopeți de pionier și cu tancuri care sînt introduse în luptă împotriva cetățenilor pasnici. Am vorbit de mai multe ori despre faptul că în Uniunea Sovietică conflictele naționale ascund primejdia unei catastrofe care, fără exagerare, ar depăși de sute de ori urmările celei de la Cernobil. Se pare că observatorii străini apreciază

cu scepticism o astfel de prognoză. Totuși, repet, în condițiile unor încercări internaționale în curs de slăbire, incompetența conducerii sovietice civile și militare pe fundalul escaladării conflictelor naționale înseamnă amenințarea cu un incendiu mondial.

În timp ce a recunoscut, măcar teoretic, dreptul la existență al celorlalte partide, PCUS n-a renunțat în nici un fel la dreptul de a deține controlul asupra tuturor sferelor de viață din țară. PCUS reduce libertatea civiltății la glasnost, permițînd din cînd în cînd difuzarea unor știri și nedifuzarea altora cu ajutorul mass-mediei, efectiv monopolizată chiar și în ziua de azi. Legea asupra libertății presei este aproape total neutralizată prin deficitul de hîrtie de pe piață, organizat de PCUS. PCUS nu are intenția să se retragă din KGB, armată, din Ministerul de Interne, din organele de jurisdicție și din procuratură. Pluralismul politic înseamnă, în concepția părții „conservatoare” din anturajul lui Gorbaciov formarea de partide mici, gata să colaboreze fără rezervă cu PCUS.

În domeniul economiei naționale, guvernarea practică de Gorbaciov își probează an de an o umilitoare neajutorare.

Criza economică și-a atins deja de mult punctul de apăsare, dar Nikolai Rijkov nici nu se gîndește la demisie. Structurile statale, partinic monopoliste (ale ministerelor) sînt menținute fără prefaceri reale. Proprietatea personală nu este practic permisă, nici măcar în agricultură, fără a se ține cont de enormul deficit în aprovizionarea cu alimente, însoțit de o creștere a importurilor de alimente. Astfel arată, înaltă cu recunoașterea valorilor de bază ale lumii civilizate, „noua gîndire” a lui Gorbaciov într-o adoptare „radicală” a totalitarismului. Cercurile conducătoare ale Uniunii Sovietice și-au însușit cu succes „new speak”-ul lui Orwell și sînt gata să preia oricare din termenii „capitaliști”, cu condiția ca monopolul lor asupra a tot din țară să nu fie zdruncinat : de la informație pînă la formarea prețurilor pe piața „regulată”, de ei de curînd descoperită și numită astfel tot de către ei. Nomenklatura demonstrează o uriasă maleabilitate și tenacitate, gîsind în rîndurile ei niște economice pentru reprezentanții respectabilii ai opoziției sau blocînd prin sabotajul aparatului executiv munca organelor legislative progresiste. Ultimul mijloc pentru discreditarea rapidă a radicalilor în ochii alegătorilor și, în consecință, moartea politică a opozițiilor este îndrăgitul de KGB „asasinat al reputației”, într-o formă nouă și într-o proporție pînă acum necunoscută.

Traducere de
GABRIELA GRIGORIU

(Va urma)

CORTINA SFÎȘIATĂ

„UN REGIM DISPERAT A ACȚIONAT CU ULTIMELE PUTERI PENTRU A SUPRAVIEȚUI”

● „O confirmare a eșuării doctrinei comuniste”

● Stelian Tănase: Domnule Bernard Poullet, v-ați legat numele de disidența română în anul '80 când ați fost atacat de Securitate la Ploiești. Sintem în data de 7 noiembrie. Este o dată memorabilă pentru comunismul internațional. După căderea Europei de Est, după răsturnările din Uniunea Sovietică, cum apreciați situația acestor țări?

● Bernard Poullet: În ce privește data de 7 noiembrie, lucrul cel mai interesant și semnificativ consider că este faptul că, pentru a se organiza marea defilare din Piața Roșie, președintele a ceea ce se numește încă Uniunea Sovietică a trebuit să dea un decret prin care să impună participarea la această sărbătoare. O bună parte a populației moscovite refuza participarea. A fost un prim avertisment și o confirmare a eșuării doctrinei comuniste atât în interiorul colozului sovietic cât și în cadrul celorlalte state care au aparținut lagărului comunist din Europa. În privința acestora din urmă aș putea spune că ele au suferit o implozie, în sensul că nimeni nu era pregătit să facă față unei transformări de o asemenea amploare. Aș spune chiar că și în România a avut loc o astfel de implozie. Un regim disperat a acționat cu ultimele puteri pentru a supraviețui. Ați putea spune: „Bine, dar România este o țară nefericită, pentru că aici a existat un regim totalitar mult mai dur decât în alte țări”. Evenimentele din decembrie au dovedit însă că regimul lui Ceaușescu a fost de fapt mult mai slab decât și-au închipuit românii, decât a fost înfățișat străinătății. Această răsturnare totală care a culminat cu moartea lui Ceaușescu confirmă lipsa de infalibilitate a sistemului.

● S.T.: Cum ați receptat în Franța și în general în țările Europei occidentale imaginea României după revoluție?

● B.P.: România perioadei imediat următoare actului revoluționar a fost salutăată cu mult entuziasm. De altfel, e știut. Am fost cu tot sufletul alături de voi. Dar în acele momente nu înțelegem foarte bine ce se petrece în România. Ca să fiu mai concret, în 6 luni imaginea despre România s-a degradat substanțial, iar evenimentele de la jumătatea lunii Iunie au creat practic un șoc, pe fondul dezaprobării situației de la Tîrgu Mureș. Chiar mai mult, evenimentele din Iunie au produs consternarea Franței și indeosebă a unor prieteni declarați ai României și ai românilor. Cred că oamenii nu mai înțeleg pur și simplu ce se întâmplă de fapt aici. Ei au impresia că românii sînt mincinoși, că nu li se poate acorda încredere, că li se povestesc lucruri ne-reale. În general, asistăm la o pierdere a încrederii față de România, chiar dacă oamenii sînt încă destul de dornici să ajute. Există încă foarte multe sate și orașe din Franța în care oamenii fac colecte pentru România, gîndindu-se la lăna care vine și la sărbători. Ei vor sincer să-l ajute pe românii. Dar în același timp există și o mare îndoielă. Printre parlamentarii și oamenii politici francezi sînt unii care pur și simplu refuză să mai discute despre România. Ei cred că de fapt nimic nu s-a schimbat, și că, deci, cine afirmă contrariul minte! Personal consider că există o doză mare de adevăr în toate acestea. Securitatea există, la conducerea unor instituții se află încă foști nomenclaturisti și comunisti înrăiți. Dar pe fondul acestei situații, există și o schimbare fundamentală în gîndirea oamenilor.

● „Dacă reușim să înlăturăm minciuna, situația va fi mult mai ușoară pentru noi”

● S.T.: Deci, ce s-a schimbat și ce nu?

● B.P.: Ceea ce aș putea spune mai curînd este că regimul comunist există încă, fîlțoasă prin anumite persoane, în mult mai mare măsură decât în alte țări răsturnate. Mă refer în principal la ve-

● Interviu realizat de Stelian Tănase cu BERNARD POULET, redactor la revista „L'événement du Jeudi” — Paris

chile structuri economice, mentale și chiar instituționale. Transformarea se lasă încă așteptată. Ceea ce nu s-a schimbat în România creează imaginea unei țări a minciunii. Acest lucru este, evident, destul de intolerabil. Intrucît această imagine s-a creat în afara granițelor țării voastre, într-un moment în care aveți nevoie de credibilitate și ajutor. Iată de ce majoritatea populației din Europa de Est se teme de viitor, de riscurile și dificultățile care pot interveni. Se vorbește la noi de dictatură populistă, de terorismul care a înlocuit dictatura comunistă. Totul a devenit mai de ne suportat decât înainte. De curînd am avut prilejul să stau de vorbă cu regizorul István Szabo (Szabo), care a meditat mult asupra acestor lucruri. El spune: „Cred în valoarea națiunilor mici ale Europei centrale”. Tot el spune că este nevoie să fie creat un anumit tip de conducător, non-populist și străluc de demagogia de tip peronist. Dacă reușim să înlăturăm minciuna, situația va fi mult mai ușoară pentru noi. În România există o minciună reală. Cînd un om politic român vine în Franța și spune „Guvernul român a făcut asta și asta...”, nimeni nu poate fi sigur că el spune adevărul. Toată lumea îl tratează cu nelcredere. Este, trebuie să recunoaș, un fapt dureros pentru România și cred că nu poate dura prea mult. Va trebui să schimbați repede ceva pentru că această situație dramatică este incompatibilă cu capitalul de simpatie de care v-ați bucurat și pe care l-ați pierdut atât de repede.

● S.T.: Ce credeți că trebuie făcut pentru ca România să rămînă totuși o țară europeană?

● B.P.: Trebuie în primul rînd ca structurile politice și guvernamentale pe care le alegeți să se bucure de credibilitate mare în fața poporului. Asta nu se poate realiza decît prin informarea absolut corectă asupra diferitelor aspecte ce caracterizează România în momentul de față. Oamenii trebuie să aibă o bază de referință de la care să înceapă să construiască ceva nou. Nu se poate construi însă nimic viabil pe minciună.

● „În ceea ce vă privește, orice întîrziere vă poate costa enorm”

● S.T.: Cum priviți programul guvernamental de liberalizare? îl considerați oportun?

● B.P.: Consider că reformele sînt mai mult decât binevenite în țările din Est și în special în România. Dacă vizează un obiectiv real, constructiv, mai precis dacă sînt fundamentate pe o nevoie reală, ele sînt necesare. Aș putea spune chiar că trebuie făcute foarte repede; trebuie accelerat chiar ritmul democratizării prin reforme, pentru a se crea o situație ireversibilă, oricît de dureros sau dificil ar putea să pară acest lucru. Probabil veți plăti scump reforma, dar nu puteți scăpa de comunism prin simpla negare a acestuia! Este o tragedie mai degrabă în mentalitatea populației. Statul trebuie să conceapă măsuri de protecție reală pentru păturile cele mai grav afectate de aceste reforme. Celelalte țări europene trebuie să ajute România pentru ca această structurare să nu fie prea explozivă. Dar este absolut firesc și necesar ca această perioadă grea să fie suportată. În Franța, spre exemplu, s-au realizat în ultimii ani, sub regim social-democrat reforme economice importante care au creat și șomaj și multe probleme sociale grave. Dar am fost constrînși să plătim acest preț al pasivității puterii anterioare existente. Nu a existat altă cale,

în ceea ce vă privește, orice întîrziere vă poate costa enorm. Trebuie să construiți o economie competitivă, să aveți o piață de desfacere a produselor voastre, să creați un capital. În multe țări din Europa de Est există tendința de a se vorbi, ca să spun așa, pe o a treia voce. Mă refer la cei care doresc să facă reforme fără să-l doară. Această cale este absolut falsă și neverificată. Nimeni pînă în momentul de față nu a definit-o. Este în fond o escrocherie morală și într-un anumit fel politică, pentru că ceea ce se știe mai puțin este faptul că, inevitabil, realizarea reformei este dureroasă. Dacă însă nu se va face reforma va fi cu mult mai rău.

● S.T.: Care va fi influența U.R.S.S. asupra țărilor din estul Europei?

● B.P.: U.R.S.S. este într-adevăr foarte aproape de Europa, în sensul tendinței firești de integrare, dar protestele violente o apropie foarte mult de situația țărilor din Est, mai ales în privința diferitelor categorii etnice. Există o violență veritabilă, aceste comunități sînt realmente foarte bolnave! Aici democrația trebuie să cîștige foarte repede teren. De fapt, țările Europei de Est trebuie să accelereze ritmul democratizării pentru că acest „monstru” foarte bolnav și extrem de periculos care este Uniunea Sovietică să nu-și mai poată pune ireversibil amprenta asupra lor. Aceste țări, atunci cînd maladia va fi mult prea gravă pot risca o contagionare. Nu ne putem permite să spunem: „Avem suficient timp, lucrurile se vor schimba, nu e grav, oricum tindem către democrație”. Este adevărat că democrația a triumfat peste tot, că ea a rămas forța dominantă, dar asta nu este suficient pentru a înlătura criza economică din Est. Capitalismul nu este un sistem miraculos, un teren al fîgăduinței. De altfel nu există sistem miraculos. Nu există soluție care să răspundă la toate problemele. Într-un fel dictatura răspunde la această cerință că, deși este intolerabilă, „rezolvă problemele”. Aceasta chiar dacă răspunsul este inacceptabil și monstruos. Democrația, dimpotrivă, cere o trezire, o conștientizare, vă impune să schimbați lucrurile prin voi înșivă. Asta vă obligă la o concepție filosofică asupra vieții și morții, vă unește. Ea nu vă dă nici libertatea, nici bogăția, dar vă dă speranța, speranțe care vă obligă să nu mai căutați un protector, un „Dumnezeu” ca Stalin sau Ceaușescu.

● „A recunoaște că te-ai supus e dificil”

● S.T.: Cum vă explicați faptul că un popor european a acceptat o dictatură atât de înspăimîntătoare?

● B.P.: Cred că aveți perfectă dreptate să folosiți acest „a uita” sau „a uita prea repede”. Dar „a uita repede” este chiar natura umană! Fără o reflecție adîncă asupra erorilor nu puteți soluționa această problemă. De ce România a suportat atîta vreme o situație ca aceasta este greu de spus. Afirmăm că aceea că „îl susțineți pe Ceaușescu pentru anul de împotrivire față de imperiul sovietic” sînt deja îndolite, aberante. Există reprezentanți ai acestei lumi comuniste care se află în prezent în Paris. Mă refer la Mihnea Berindei sau Paul Goma. Aceștia au cunoscut foarte bine realitatea comunistă din România și au scris mult despre ea. Așa am înțeles că sînt foarte multe lucruri urite care vă împovărează trecutul, cu atât mai mult cu cît ați fost în perioadele istorice o adevărată „ariergădă” eu-

ropeană (mă refer la ultima parte a secolului trecut, cînd s-a realizat unirea țărilor Române, cînd aveți un stat de drept și o democrație). Realitatea este că România a fost și va rămîne o perioadă o țară preponderent agrară; că a evidențiat și elite excelente, dar și o mentalitate limitativă a celei mai mari părți a populației. Toate acestea explică acceptarea monstruosului regim al lui Ceaușescu. Oamenii ca Vasile Parashiv sau Paul Goma au fost absolut nebuni să se opună acestui regim. Ei au fost, alături de puțini alții, cazuri excepționale despre care mult timp nu s-a știut nimic. Pe de altă parte, a recunoaște că te-ai supus e dificil. Havel afirmă la un moment dat: „Noi am permis înlocuirea fel sau altul acestui perfect adevărat”. Afirmarea este perfect adevărată. E greu să spori însă ceea ce a rămas conștient și responsabil de elementele reacționare. Aș exemplifica cu cazul lui Eugen Parbu, în ciuda faptului că se cunoaște realitatea sa comunistă și prietenia cu Ceaușescu, poate insulta liniștit într-un ziar de scandal oameni mai puțin comprehensivi decît el sau elemente ale disidenței din perioada dictaturii. Este la fel de adevărat că simpla afirmație că Ceaușescu e vinovat nu spală pe nimeni de păcate. Într-un fel sau altul, în mai mică sau mai mare măsură, toți sînt culpabili. Uciderea lui Ceaușescu nu a însemnat izbăvirea. Adevărată acceptare a adevărului însă, care este un prim pas către o realitate democratică, este foarte dureroasă. Nici Franța n-a fost scutită de o astfel de experiență. Nu putem avea raporturi normale cu Algeria dacă nu acceptăm realitatea că, nînj și în Paris, zeci de algerieni au fost uciși și aruncați în Sena. Toate acestea s-au întîmplat într-o țară cu tradiție democratică!

● „Avem nevoie de o conștientizare”

● S.T.: Aveți o explicație pentru acest fenomen?

● B.P.: Mai multe lucruri asociate permit o teoretizare a ceea ce s-a întâmplat. Există o psihologie a populației, o dificultate de a se privi în ochii unora alții. Tipul justiției orbe, al ireversibilității instituționale.

● S.T.: Cred că important pentru noi acum este să nu rupem cu trecutul, ci să „decolăm” de la realitatea prezentă. Acest tip de sălbăticiie, a izbucnit după revoluție. Avem nevoie de o conștientizare. Trebuie să verbalizăm acest conflict. Acest tip de amnezie care survine după o perioadă violentă este comun tuturor popoarelor. Este foarte dificil ca, pornind de la această realitate, să construiți. Este practic un examen insuportabil.

● B.P.: E adevărat. Cred însă că ceea ce Vestul a experimentat deja poate folosi ca model Estului (dacă Estul Europei s-ar fi aflat în Patagonia ar fi fost mai dificil). Astfel se poate prelua un mod de a raționa psihologic, intelectual, moral. Pentru mine este foarte clar că intelectualitatea românească învață democrația mult mai ușor decît toate celelalte categorii sociale. Dar acest proces se va extinde. Oamenii își dau seama că vor să călătorească, să se informeze, să aibă un nivel de viață decent, motiv pentru care menșinerea chiar și mascată a vechilor structuri nu mai e posibilă. Vor opta pentru lucruri pe care o dictatură nu le poate oferi.

● S.T.: Credeți că schimbările din Europa de Est sînt ireversibile?

● B.P.: În ceea ce privește comunismul sînt desigur ireversibile. În ceea ce privește democrația, nu! Încerc să fiu optimist dar există și pericole. Sistemul capitalist nu este perfect, mai ales în ceea ce privește economia. Există și perioade de criză prin care probabil țările Europei de Est vor trece. Mi-e greu să cred că aceste țări se vor afla în curînd într-o situație de dictatură, că Europa centrală poate cădea sub dominația armatei sovietice, chiar cu justificarea nevoii de a controla posibilitatea izbucnirii unui al treilea război mondial. Aceasta consider că este o chestiune rezolvată.

A consemnat
ANCA SORINA OLĂRESCU

VICTOR IVANOVICI

SOLJENIȚIN, POPULISMUL ȘI MAFIA

Publicul românesc este, fără doar și poate, la curent cu manifestul lui Alexandru Soljenitîn, apărut recent în „Komsomolskaja Pravda” sub titlul Cum să reconstruim țara. Autorul, Arhiepiscopul Galag rupe tăcerea pe care de multă vreme o păstra în legătură cu evoluțiile din țara noastră.

De aceea cred că este de prisos să rezum aici în mod ordonat cele două părți de poziție radical opuse, mai ales că ceea ce mă preocupă nu este atât problematica ridicată de respectiva polemică, cât un anumit unghi de răsfrângere a acesteia asupra realităților din țara noastră.

Textul scriitorului rus cuprinde multe idei care nu pot decât să subțirească și să schimbe ceea ce e de schimbat — în țara noastră, în întreaga noastră Europă. Textul este o pledoarie pentru România, cum este de pildă cea de mai jos: „Urmasul bolșevic de granit al KGB-ului continuă să ne împovăreze, împiedicându-ne să pășim pe calea Viitorului. Acest KGB cu cei 70 de ani ai săi de istorie singeroasă și criminală, nu mai are nici o rațiune și nici un drept de a exista”. Cu toate acestea, în ansamblu, este o pledoarie pentru țara noastră și pe B.H. Lévy, și din aceleași motive, confirmându-mi totodată câteva mai vechi observații față de autorul lui.

Nu pot număra niciodată — o pot mărturisii acum — printre admiratorii necondiționați ai lui Alexandru Soljenitîn. L-am considerat desigur, întotdeauna, drept un exemplar din rasa titanilor ruși ai secolului trecut, neuitând să-l așez ca scriitor, alături de un Tolstol, un Dostoievski sau un Cehov. L-am socotit de asemenea drept o mare constituție, înzestrată cu o voce pe măsură, una din puterile cereștile să mai zguduie o Europă care multumită de sine, în stare să abordeze jumătate din trupul și cea mai mare parte din sufletul ei pradă ororii și opresiei „socialismului real” în exilul său. Decă, așa cum scrie undeva Octavio Paz, disidenții din țările Estului au fost „vocea noastră”. Fără îndoială că această onoare și-a aflat în momentul dat emblema în Alexandru Soljenitîn. În același timp, în eticismul său intrinsec și pasional dar lipsit cu o dată de simțul nuanțelor și al umbrului, mi s-a părut că deslușese germenii unei „teorii” pe care nu știam decât trebuia să o socotim „sufletul său” — cu anevoie-i nemăsurată pentru absolut, dacă nu chiar pentru absolutism — sau a porocilor și mutilărilor esențiale a totalitarismului de a și multifica otrava în chiar simțul unei expresii ce se vrea neglijentă.

Acum câteva luni l-am auzit la Atena pe Adam Michnik spunând că moștenirea cea mai evidentă a bolșevismului se poate observa într-un anumit discurs de un anfibolism primar: xenofob, antiintelectualist și anti-european, într-un cuvânt populist. Continuând această idee, as spune că dacă traiectoria înșănătoșirii noastre economice, politice, sociale și mai ales morale — trebuie să treacă nu prin anticomunism, care nu este decât comunismul contrar, ci prin etica comunismului; și dacă opusul comunismului — etica democratică de toleranță și deschidere, forma de supraviețuire și adaptare a comunismului în societățile noastre postcomuniste este tocmai populismul.

Este vorba de o teorie și o practică politică într-adevăr „devastatoare”, cum cu îndreptărire le califică cineva în paginile revistei „22”. Dar este vorba de asemenea de un morbide debit de virulent, de vreme ce îl vedem în ultimul timp molipsind personalități din întreaga

ale votului universal și ale drepturilor omului” și îndecosebi vizitarea lui despre o Rusie ideală, adică „provincială și sărăcioasă, agrară și aproape primitivă” (B.H. Lévy) vor fi adus multă apă la moara stalinistilor, fasciștilor și KGB-iștilor, acestor frați înamici în sfârșit reconciliați în sinul primitor al dreptei „de tip nou”. După cum sint convins că, în noi, textul respectiv și-ar găsi perfect locul în oricare dintre multiplele publicații ale „Vetrei Românești” — finanțate sau nu de dl. Iosif Constantin Drăgan — sau chiar în paginile „României Mari”. Mă întreb chiar căci exilul mă pune la adăpost de ravagiile „potopului de informație inutilă” pe care le deplînge scriitorul rus — dacă acest lucru nu s-a și întâmplat. Și nu m-ar mira să fie așa, deși, martor mi-e Dumnezeu, mi-ar părea nespuse de rău să-l văd pe autorul Pavilionului cancerosilor într-o companie chiar mai degradantă decât aceea a partizanilor organizației Pamiat.

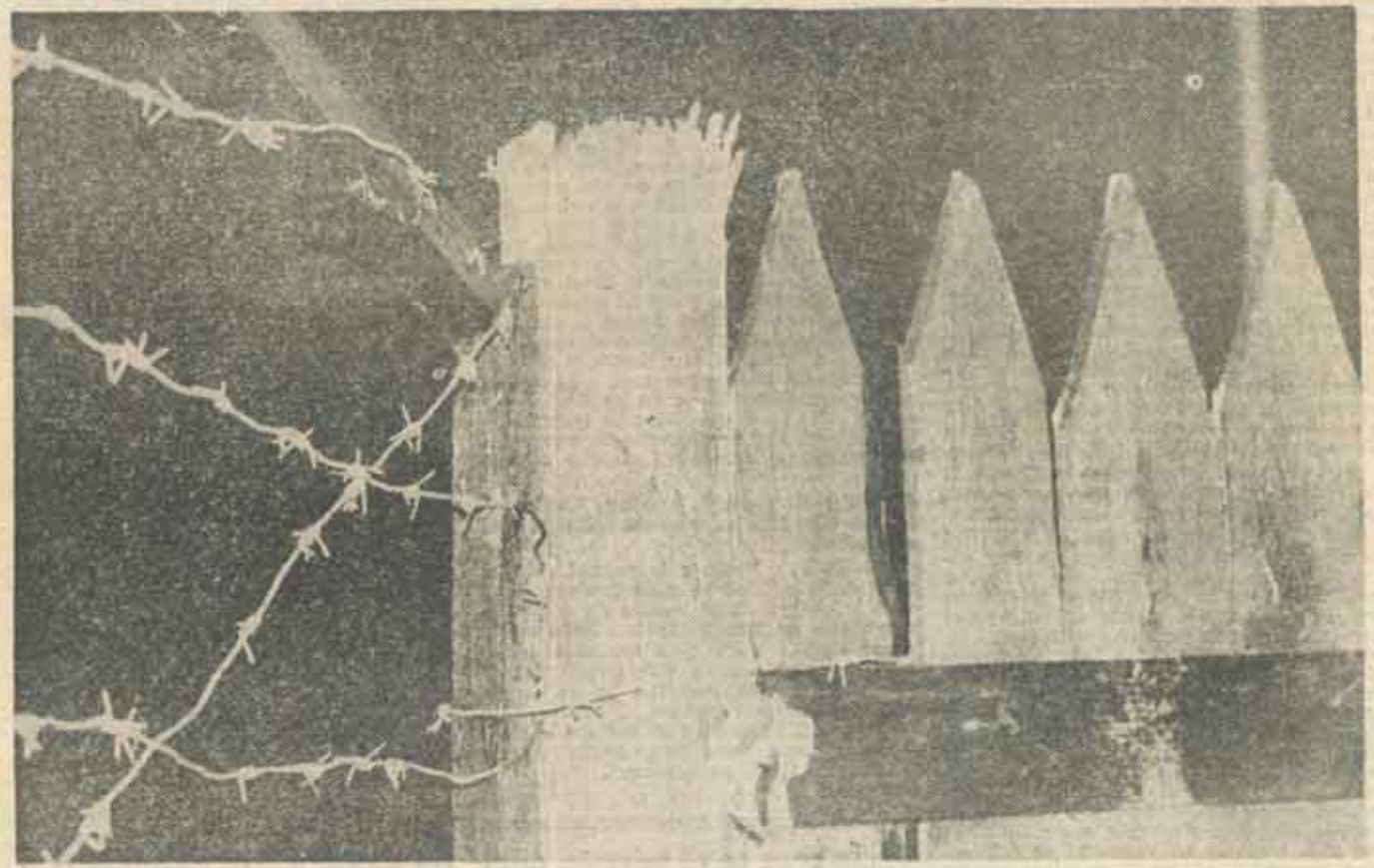
Căci există mari și evidente deosebiri între populismul soljenitîn și acela al emulilor sau afiniilor săi români. Cea mai evidentă ține — așa cum am spus — de strălucirea ori măcar coerența intelectuală (de neglijat în dezbateri ar fi d-lui Corneliu Vadim Tudor). Cea mai importantă însă are în vedere statura morală — impunătoare până și în eroare — a scriitorului (iar de așa ceva nu poate fi bătut nici dl. Eugen Barbu nici vreun alt scrib de teapa domniei sale). Aici sintem la porțile Orientului „unde totul e luat nu numai mai ușor” ci și, as zice, mult mai ușor. Cu alte cuvinte totul, de oriunde ar veni se răsfrînge deformat și hidos, de o manieră ce nu mai are a face cu lumea ideii, pe care o cîntărești după gradul ei de adevărat la adevăr și la realitate, ci cu aceea a intereselor nemărturisite și de nemărturisit care, cu cit mistifică mai grosolan adevărul și realitatea, cu atât se dovedesc a fi mai eficiente.

Cine sint „populiștii” români? Sint... tot ei: ieri — nomenclatura, trepăduși, slugoi și sicarii dictaturii; astăzi — cei ce joacă cu cărțile măsute. I-am văzut

argumente în manifestul lui Soljenitîn: „Nu trebuie să permitem ca proprietatea și profitul să evolueze devenind un flagel social”. Nu e nevoie de prea multă perspicacitate ca să înțelegi ce se ascunde, pe planurile carpato-danubiene, îndărătul unei atare afirmații: prietenii poporului „nu doresc concurența cu un capital sănătos, cu reguli clare și la îndemîna tuturor, ci vor, pe căile întortocheate ale intervenționismului statal (de unde referirea la social-democrație în chiar momentul cînd aceasta este conștientă de o anume „oboseală” a modelului său), să rezerve piața ca să-i „spole” propriul capital, obținut prin furtașaguri și teroare.

Patriotismul populist este un „patriotism” deghizat în protecționism (cu nuanțe franc xenofobe): „Prețul leșilor noastre din comunism nu trebuie să fie distribuită la pripită a subsolului, pămîntului și mai ales a pădurilor noastre între capitaliști străini” (Soljenitîn). La București, această idee răsună în pitorescii lozinci ca: „Nu ne vindem țara”, sau constatăm, mai folclorică: „Și fără valută Dumnezeu ne-ajută”; ca de obicei, „specificul național” trebuie căutat însă la nivelul resorturilor oculte. Inspiratorii respectivelor sloganuri resping cu „demnitate” protecția Occidentului cu ajutorul economice către România să fie garantat de o evoluție democratică a țării; de nu vor intra inadmisibilele ingerințe — amenințate — România va căuta în alte părți. Unde, s-a văzut încă de pe vremea lui Ceaușescu, care aplica succesive pabne pe obrazul imperialismului îmbrățișându-se cu Jean Bédel Bokassa ori frîntindu-se cu Augustino Pinochet. Mai pragmatici „democrații originali” de astăzi prezervă independența noastră alinându-se cu proxenetași Levantului și cu „cavalerii de industrie” ai Apusului.

Bestia neagră a populismului este, firește, intelectualitatea: cosmopolită, critică, „dizolvantă”. Dar dacă Soljenitîn îi infierează fixația pluralistă, care n-ar face decât să mascheze indiferența ei față de „noțiunile absolute de Bine și de Rău”, acuza de „atemporalitate” la adresa

extensivă a spectrulul politic, de la slavofilia Soljenitîn — tubind atât „janelicele manevre” ale perestroikăi cât și „pseudocriticele” intelighenței liberale și cosmopolite — și de la „ultristul” Lech Walesa — canalizînd exasperarea maselor împotriva foștilor săi tovarăși angajați în durerosul proces de reconstrucție a țării — și pînă la neocomunistul român, decă să convertească opoziția democratică la „originalul” lor „democratic” cu argumente literalmente — contondente.

Ca să fim drepti, chiar purtînd această poezie, discursul lui Soljenitîn, nu este lipsit nici de strălucire intelectuală nici de născut moral, și pentru umbrele, responsabil este uriașul talent al acestui „Dante al Infernului” care se cheamă Galag, cum pe bună dreptate îl numește B.H. Lévy. Inșă talentul și sinceritatea nu sint cîtui de puțin garantii împotriva ingenuității; cum altfel am putea califica năstrucnica propunere de reconstrucție democratică (?) a Rusiei pe temelie remanentelor tariste și alte soluții de același gen? Și mai ales nu pun pe nimeni la adăpost de utilizarea cinică: sint convins că „mreasma de obscurantism” în care se scaldă populismul lui Soljenitîn, cu atacurile la adresa „exceselor pluralismului,

„la lucru” în ultimele luni. Au fost în stare să invete o „produtivă”, nu am pentru a-l răsturna pe tiran ci pentru a neutraliza revolta populară care îi și înălțase; reprimarea pe seama lui, puterea pe seama lor. Au provocat grove conflicte naționale în Transilvania pentru ca să justifice reînființarea (și oficială) a Securității. Au canalizat în tunc reacția legitimă la reprimare spre acte de vandalism, pentru a dezlănțui apoi împotriva opoziției un pogrom în toată puterea civiltății, care a umplut Europa de ororă.

Toate aceste scenarii au costat sînge, foarte mult sînge. Astăzi tot ei sint pe cale de a monta un altul, al cărui scop este temporizarea și tergiverizarea trecerii — dureroase poate, dar necesare — la economia de piață, numai și numai spre a-și oferi răgazul și posibilitatea să măsluiască odată mai mult jocul, să preia controlul asupra lui. Și acest scenariu ne va costa foame, frig, mizerie și multă suferință. Căci nomenclatura română n-a fost capabilă — n-a încercat, n-a dorit nici o clipă — să dea un „chip uman” socialismului și „comunismului”!

Intelighenței române pare a viza tocmai o fidelitate absolută a ei față de un Bine ce ignoră comandamentele ale momentului (de felul celor de mai sus), deținute prin mandat popular! — de actualii noștri guvernanti.

În încheiere, să nu întrebăm încă o dată (parafrazîndu-l pe Lenin): Cine sint „prietenii poporului” și cum luptă ei împotriva democrațiilor?

Sint tot ei și sint totodată alții, căci, trebuie să le-o recunoaștem, au demonstrat o remarcabilă capacitate de manevră și de adaptare (dovadă și majoritatea indecentă pe care au obținut-o amănînd în chip oneros cu teama — justificată sau nu — pentru ziua de mîine și mai ales cu incultura politico-economică a maselor). Cît despre parica a doua a întrebării, răspunsul pare a fi următorul: principalele lor arme — sint solidaritatea pregărită dar eficientă a prietenilor și cumpărilor și coeziunea bazată pe complicitate și oțertă, a unei organizații criminale.

De aceea, așa cum s-a auzit în Piața Universității, împotriva lor nu trebuie să strigăm „Jos comunismul”, ci „Jos Mafia”.

Comitetul director: Victor Bărsan, Magda Cărnei, Andrei Pippidi, Radu Popo, Mihai Șora.

Redacția: Anton Burtea, C-tin Serafimovici (secretariat), Dan Florescu (tehoredactor), Emanuel Părvu, Ovidiu Bogdan (fotoreporter), Mariana Dinu, Radu Dobânda, Mihai Gherman, Ileana Micu (corectură), Nicolae Baltă, Laurentiu Constantinescu, Marina Mezei, Alina Mungiu, Apca Olărescu, Dan Oprescu, Horațiu Popine, Andreea Pora, Sorin Faur (redactori), Dan Pavel (șef secție social-politic), Rodica Palade (șef secție actualități), Bogdan Ghiu (șef secție cultură), Teodor Șugar (secretar general de redacție), Gabriela Adameșteanu (redactor șef adjuncți), Stelian Tănase (redactor șef).

Adresa redacției: Calea Victoriei 120, telefon 14 17 76, telefax 14 15 25. Tiparul executat la Combinatul Poligrafic București.